

MUNTANYA

4€ / ANY 130 / NÚM. 865 / JUNY 2006

CEC

ALPINISME

Chamonix Zermatt

l'Alta Ruta a l'estiu

ESCALADA

**The Nose, un viatge
vertical a Yosemite**

ENTREVISTA

Joan Nubiola i Callús

BOSCOS MEDITERRANIS

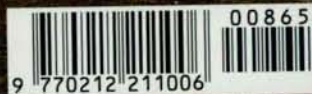
El massís de les Gavarres

PARCS NATURALS

**Olympic Park,
naturalesa salvatge**

BARRANQUISME

**Les Écouges, el millor
descens del Vercors**

Subscriu-te i no et perdis mai més a la muntanya

ARA **MUNTANYA**
ET REGALA LA BRÚIXOLA
ORIGINAL SUÏSSA DE PRECISIÓ

RECTA

www.recta.ch

BRÚIXOLA RECTA DP 2

- Caixa de Noryl resistent als cops
- Agulla muntada damunt d'un piu de safir
- Mirall per a lectura directa d'azimuts
- Valorada en 37 €

SUBSCRIPCIÓ
PER 12 NÚMEROS
+ BRÚIXOLA RECTA

40 €

MUNTANYA

la primera revista excursionista catalana

La revista inclou:

- ▲ Articles sobre alpinisme, escalada, espeleologia...
- ▲ Itineraris d'excursions a peu, en BTT, amb esquís.
- ▲ Reportatges sobre muntanyes i països llunyans.
- ▲ Articles sobre història i fets de l'excursionisme.
- ▲ Treballs sobre medi ambient i defensa de la natura.
- ▲ Treballs de ciències naturals i etnografia.
- ▲ Informació sobre llibres, guies i mapes.

MUNTANYA publica
sis números l'any
(PVP: 4 €)

Si t'interessen
números endarrerits
demana'ns-els
al preu de 3,20 €

DADES PERSONALS DEL SUBSCRIPTOR

Nom	1r cognom	2n cognom		
Adreça	Núm.	Pis/Porta	Esc./Bloc	
Codi postal	Població			
Telèfon	Adreça electrònica			
Data de naixement	DNI	Subscripció a partir del núm.		

DOMICILIACIÓ BANCÀRIA (Imprescindible per poder cursar la teva subscripció).

Si us plau, carregueu al meu compte o a la meua llibreta el pagament del rebut que el Centre Excursionista de Catalunya us presentarà a nom meu fins al proper avís.

D'acord amb la Llei 15/1999, del 13 de desembre, t'informem que les dades que ens facilites seran incloses en un fitxer automatitzat del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. Les dades facilitades són estrictament necessàries per mantenir la relació de subscripció. Tens el dret d'accés, rectificació, anul·lació i oposició, que podràs exercir comunicant-lo per carta a: Paradís, 12 - 08002 Barcelona.

Nom i cognoms del titular	Data	/	/	Signatura
Entitat	Oficina	DC	Núm. compte	

DADES DEL SOCI:

Nom	núm. de soci
Enviu-me la brúixola a l'adreça:	
Codi postal	Població

**US HI PODEU
SUBSCRIURE
MITJANÇANT:**

BUTLLETA
Fotocopia-la i envia-la
per correu postal

TELÈFON
Truca al 933 152 311

FAX
Envia la butlleta
al 933 151 408

E-MAIL
Envia totes les dades
de la butlleta a
secretaria@cec-centre.org

PERSONALMENT
Presenta totes les dades
al CEC (C/ Paradís, 12).
Et convidem a conèixer
el nostre estatge social.
Si et fas soci rebràs
Muntanya gratuïtament

Centre Excursionista de Catalunya Paradís, 12 - 08002 Barcelona - Tel. 933 152 311

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

Entitat declarada d'Utilitat Pública

ANY 130 / NÚM. 865 / JUNY 2006

ARTICLES

6 The Nose, un viatge en vertical

Joan Maria Vendrell

10 Entrevista a Joan Nubiola i Callús

Jordi Bernat

16 Chamonix-Zermatt, l'Alta Ruta clàssica a l'estiu

David Mengual Padrós i Aurèlia Sans Rontein

26 Les Gavarres. Un dels darrers boscos de la Mediterrània occidental

Mireia Ibáñez Xifra

34 Les Ecouges, el millor descens del Vercors

Àlex Batllori i Lacueva

38 Olympic National Park. L'extrem salvatge de la natura

Enric Ventura i Lecha

SECCIONS

4 La bústia

5 Editorial

42 Vies d'escalada

44 Llibres i mapes

46 La motxilla de muntanya

50 Itineraris excursionistes

NORMES DE PUBLICACIÓ

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a *Muntanya*, poden consultar les normes de presentació d'originals al número 857 (2005): 4, a la Redacció de la revista, o bé al web del Centre, clicant damunt el mot *Muntanya* a l'enllaç de Publicacions.

Portada: La cabana Schonbiel, sota el Mont Cervin, a Suïssa. (Foto: David Mengual).

Edita:
Centre Excursionista
de Catalunya
Paradis, 10-12
08002 Barcelona
Tel.: 933 152 311
Fax: 933 151 408
cec@cec-centre.org
www.cec-centre.org

President del Centre:
Josep Manel Puente
Vicepresidents:
Manuel Castellet
Francesc Banqué
Secretari:
Joan M. Martínez Moro
Tresorer:
Josep M. Zamora

Cap de premsa:
Eduard Parellada

Director de Muntanya:
Ferran Alexandri
revista.muntanya@cec-centre.org

Secretari:
Joaquim Bordon
Consell de Redacció:
Francesc Beato
Jordi Bernat
Joan Campaña
Jordi Domènech
Enric Nosàs
Josep M. Sala
Valentí Zapater

Disseny i maquetació:
Estudi Toni Inglés
toni@toni-ingles.com

Correcció lingüística:
Eva Mengual
evamengual3@hotmail.com

Publicitat:
Centre Excursionista
de Catalunya
Tel.: 696 206 159

Fotomecànica:
PACMER, S.A.
Tel.: 934 099 060

Impressió:
IMGESA
Tel.: 934 622 180
Impres en paper ecològic

Dipòsit legal:
B-545-1958

ISSN:
0212-2111

Subscripcions:
Redacció de *Muntanya*
Paradis, 10-12
08002 Barcelona
Preu subscripció anual:
22 € (sis números)

La revista *Muntanya*
és membre de:

La revista *Muntanya* no comparteix necessàriament l'opinió que s'expressa en els articles publicats, sinó que la responsabilitat dels comentaris recau sobre els respectius autors. El copyright dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és propietat dels autors. Per tant, queda prohibida la reproducció total o parcial, per qualsevol procediment, dels continguts de la revista *Muntanya* sense l'autorització escrita dels propietaris del copyright.

Associació de Publicacions
Periòdiques en Català

Ressenyes de llibres nous

Em dic Salvi Fargas i sóc soci del CEC des de fa gairebé un parell d'anys. He vist que en la revista *Muntanya* apareixen ressenyes de llibres relacionats amb activitats afins a les que es fan al Centre, o bé, simplement, hi apareix informació sobre alguns llibres publicats. L'agost del 2005 va sortir al mercat un llibre de rutes de bicicleta de muntanya per la Cerdanya que es diu *BTT Cerdanya. 22 itineraris*, publicat per l'editorial Sinopsis. L'autor del llibre

sóc jo mateix. M'agradaria, si això fos possible, que els consocis del Centre s'assabentessin mitjançant la revista de l'existència d'aquest llibre. La veritat és que no sé quins són els criteris que s'utilitzen per decidir de quins llibres es fan les ressenyes i de quins no se'n fan i, en conseqüència, sé que no estic en el dret de demanar res sobre aquest aspecte; per tant, com és natural, entenc que ha de prevaler l'opinió de la Redacció de la revista. Cordialment,

Salvi Fargas Busquets

Benvolgut Salvi, la ressenya de llibres de la secció «Llibres i mapes» de Muntanya es fa en funció de les novetats editorials que arriben a la biblioteca del Centre o a la Redacció de la revista, i són donacions de les editorials perquè fem publicitat de les seves obres. La Redacció, naturalment, s'ocupa de fer-ne la tria i editar les que considera més oportunes per als lectors i excursionistes. Per altra banda, amb molt de gust fariem una ressenya del teu llibre si ens en fessis arribar un exemplar a la Redacció.

Monogràfic de Montserrat

Només dues ratlles de felicitació des de la revista *Vèrtex* pel darrer número especial dedicat a Montserrat. Crec que ha quedat molt complet, interessant, variat i lluit. Trameto la meua felicitació al director i al consell de redacció, i us encoratjo a continuar per aquest camí d'excel·lència. Moltes gràcies i fins aviat.

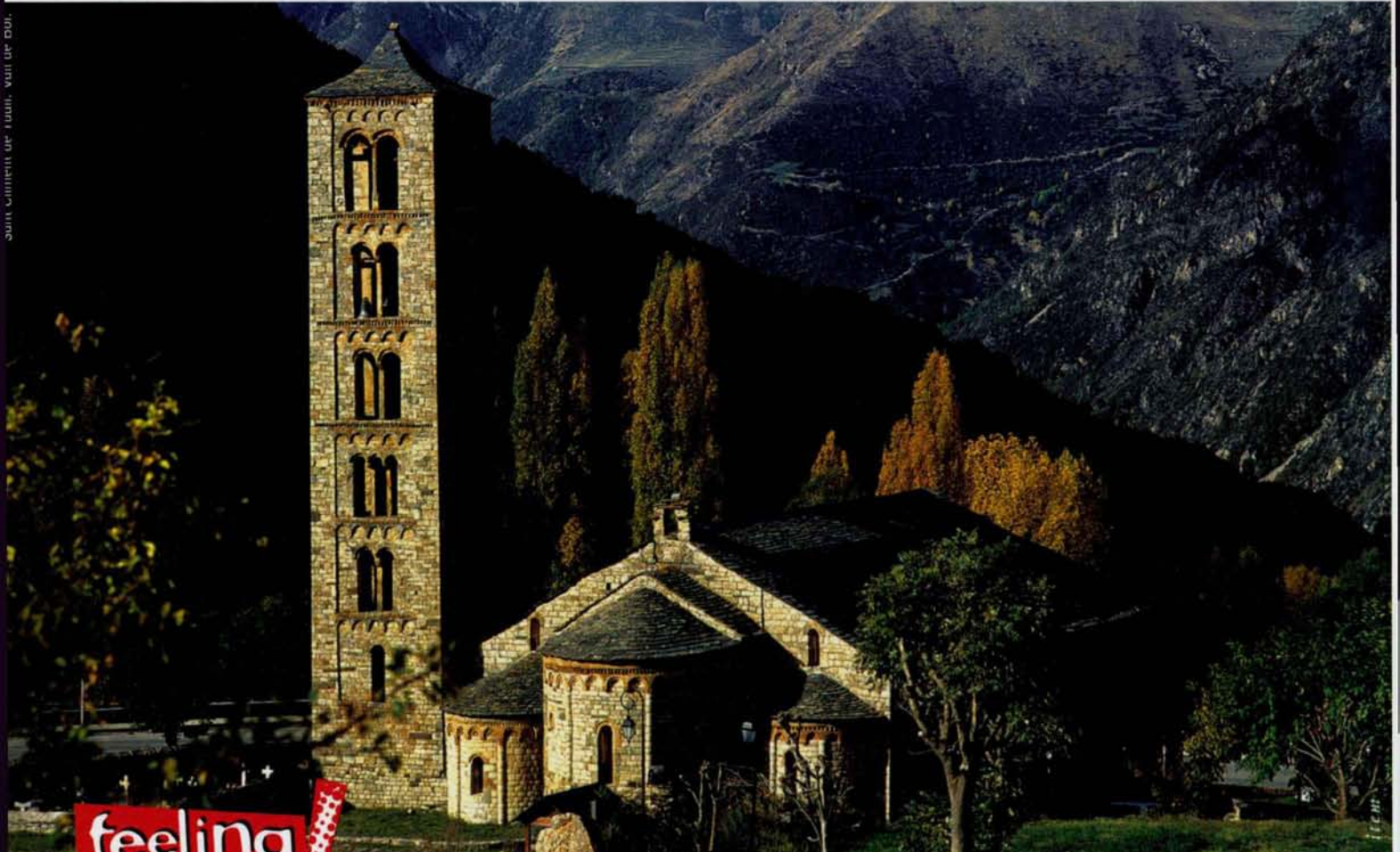
Enric Faura
Director de *Vèrtex*

LA BÚSTIA

Aquesta secció vol ser un lloc de trobada entre la revista i els lectors. No es tracta, doncs, d'un apartat dedicat a la correspondència de temàtica general, sinó que està reservat a les cartes que tractin específicament dels continguts de la revista i del món de la muntanya. Les cartes han de dur el nom, l'adreça i el telèfon del remitent. Per raons d'espai, poden ser editades o resumides per la Redacció de la revista:

Redacció de Muntanya
C/ Paradis, 10-12 - 08002 Barcelona
Fax: 933 151 408
revista.muntanya@cec-centre.org

feeling
LLEIDA
t'emocionaràs

902 10 11 10 www.lleidatur.cat
Apunta't al club d'omics de Lleida. Tindràs molts avantatges.

Ara
LLEIDA
tant i tan a prop

Diputació de Lleida
Patronat de Turisme

El territori en el món d'avui

Discurs de la diada de Sant Jordi, patró del Centre

Recentment es va fer la presentació del Llibre *Catalans de Pèl i Ploma*, editat per l'editorial Lynx, amb el patronatge de la Fundació Territori i Paisatge i la direcció del Centre. Aquest fet em dona peu a fer esment en la celebració de la diada de Sant Jordi d'enguany de la realitat del territori i de la seva rellevància en el món d'avui. La protecció del nostre territori —és a dir, del patrimoni natural de Catalunya— ha estat un dels eixos de l'activitat de l'entitat en defensa dels valors de la nostra cultura. Un territori, no el fan solament els pobles i les ciutats ni les muntanyes o els rius, sinó també les masies, els conreus i la ramaderia, que han servit per donar vida durant segles a la nostra població.

Perdre aquestes espècies autòctones catalanes que descriu l'esmentat llibre fóra perdre part de la nostra identitat i, per tant, crec que el Centre, en aquest esforç de preservar-les, ha fet un gran servei al país tot col·laborant en aquesta empresa de la conservació del món rural.

Aquest llibre i el dels boscos de Catalunya posen el dit a la nafra pel que fa a la conservació del territori i dels seus espais naturals per les raons següents:

Primera: si els espais protegits segons la xarxa Natura 2000 arriben el 30 % del territori català, podríem dir que no hi ha motiu per a la preocupació; però és ben cert que malgrat els recursos esmerçats aquests no són ni de llarg suficients per garantir-ne la conservació, perquè ben aviat es produeix l'abandó dels cultius i de la ramaderia i, per consegüent, l'abandó de l'activitat rural.

Segona: l'abandó dels cultius produeix un creixement incontrolat de la massa forestal, que avui és més del 45 % de la superfície de Catalunya, amb el risc d'incendis que, periòdicament, destrueixen els nostre paisatge.

Tercera: si fem extracció dels espais propers a Barcelona ciutat —és a dir, 60 km al seu voltant—, podem dir que Catalunya és fonamentalment rural; però també és evident l'abandó progressiu de les explotacions agràries, i el nostre camp va perdent, inexorablement, pes econòmic i de població.

Un dels patrimonis més importants del nostre país és el paisatge i el món rural. Tradicionalment han esdevingut uns dels agents que han configurat més profundament el nostre paisatge al marge de les ciutats i poblacions, que més aviat han tingut un creixement càdtic. La pèrdua del nostre paisatge pot tenir conseqüències greus pel que fa a l'economia, ja que el sector turístic és un dels més actius en el nostre desenvolupament, i no sempre amb la perspectiva de la conservació del medi natural, però també pel que fa a la nostra identitat: un territori és definitiu en la forma de pensar i viure d'un poble.

Cal trobar l'equilibri entre el progrés i el territori, i el deteriorament del món rural no és el camí. Altres llocs amb un ric espai natural com els països nòrdics, Suïssa, Holanda en són un bon exemple. Aquest és el gran debat que té obert Catalunya i crec que el Centre hi té una gran tasca a fer si vol ser fidel als seus orígens.

Josep Manel Puente
President del Centre

David Mengual, un reconegut alpinista del CEC, va captar amb la seva càmera aquesta espectacular panoràmica de l'aresta Zmutt, encuriosit i entusiasmat per assolir algun dia aquest repte pendent: pujar al Matterhorn o Mont Cervin per aquesta arriscada via. La fotografia és presa des de la cabana Schonbiel, la darrera etapa de l'Alta Ruta Chamonix-Zermatt.

Càmera: Yashica FX3
Òptica: Yashica 35 mm, 1:2,8
Pel·lícula: AGFA RSX II 100 PRO

ARXIU CEC

Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona. Acte de la Diada de Sant Jordi 2006.

The Nose, un viatge en vertical

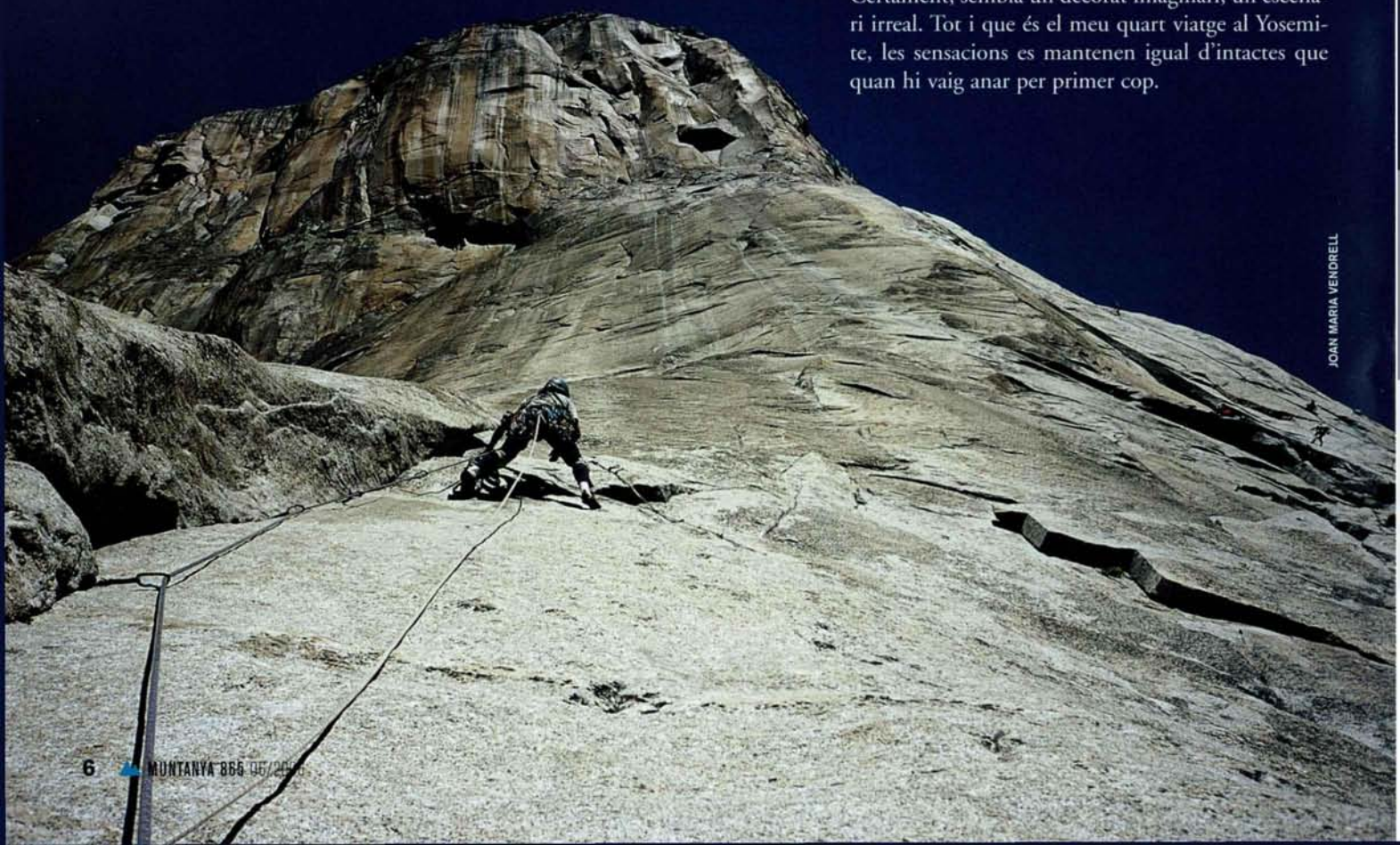
Autor: **Joan Maria Vendrell**

El que realment atrau és la seva bella i superba línia que recorre els 1.000 m del Capitán de dalt a baix, sense un llarg de més, sense un llarg de menys.

Si hi ha alguna via que representi millor que cap altra la perfecció geomètrica del món vertical i que sigui, alhora, un referent indiscutible de qual-sevol escalador, aquesta és, sense cap mena de dubte, The Nose. Per damunt d'aquesta fama, però, el que realment atrau les mirades i els anhels dels escaladors des de fa gairebé cinquanta anys, és la seva bella i superba línia que recorre els 1.000 m del Capitán de dalt a baix, sense un llarg de més, sense un llarg de menys. Jo crec, sincerament, que no hi ha millor resposta a la famosa pregunta «¿què és el que ens porta a pujar parets?» que una bona fotografia de la Nose. De fet, fa més de vuitanta anys, un excèntric Mallory va dir a un periodista una frase semblant a

aquesta: «Vull pujar a l'Everest senzillament perquè és allà». De la mateixa manera, The Nose et captiva amb una sola mirada; és impossible defugir la seva atracció. Si a això afegim que està situada a la idíl·lica vall del Yosemite —que disposa d'un granit excel·lent i d'una meteorologia molt benèvola— i que per les seves fissures han passat i continuen passant els millors escaladors del món, sols ens queda una sortida possible: comprar un bitllet d'avió cap a San Francisco! I això és el que varem fer l'Esther i jo l'octubre del 2005, anar al Yosemite.

L'arribada a la vall del Yosemite és un moment màgic, sobretot a primera hora del dia, quan el sol comença a il·luminar la part de dalt del Capitán mentre el bosc i les parets menors encara dormen. Certament, sembla un decorat imaginari, un escenari irreal. Tot i que és el meu quart viatge al Yosemite, les sensacions es mantenen igual d'intactes que quan hi vaig anar per primer cop.

JOAN MARIA VENDRELL

Sense gaire temps per al romanticisme, ja que sols disposem de deu dies a la vall, comencem a fer els preparatius per a l'escalada. Per a qualsevol escalada al «Capi» l'estratègia és un element clau, fins i tot més que la tècnica i la capacitat física. I la Nose no és pas una excepció; ans al contrari, per triomfar a la Nose és imprescindible una bona tàctica. Els meus dos anteriors intents frustrats a la via ratifiquen aquesta teoria. De fet, la ruta en si no té una dificultat extrema (5.9/C2/1.000 m), comparada amb les rutes veïnes, però requereix rapidesa amb els friends i els Jumars, saber pendolar com el Big Ben i tenir traça amb les maniobres del farcell. Molta gent, que sols considera la dificultat tècnica, pensa que la Nose és la opció més senzilla per escalar el Capitán. Jo no penso el mateix. De fet, és la via del «Capi» d'on es baixa més gent. Hi ha altres rutes –Zodiac, Tangerine Trip, Lurking Fear– de més dificultat, però de menor compromís, que sota el meu parer són més adequades per tenir un primer contacte amb la paret. Per escalar la Nose, no cal fer A5 ni 8a, però és recomanable tenir una mínima dosi d'experiència en escalada de gran paret.

Com que sabem que no pujarem la Nose en un dia i encara menys en lliure –encara que a dia d'avui sigui la cosa més normal del món–, nosaltres, com a romàntics de l'escalada que som, ens proveïm de queviures i d'aigua per a cinc dies. Tenim la intenció de gaudir de l'escalada, sense presses, sense angoixes. La Nose suposarà el bateig *bigwaller* per a l'Esther, la seva particular Ítaca en forma de paret. Com deia el mestre Llach, «has de pregar que el camí sigui llarg, ple d'aventures, ple de coneixences...»

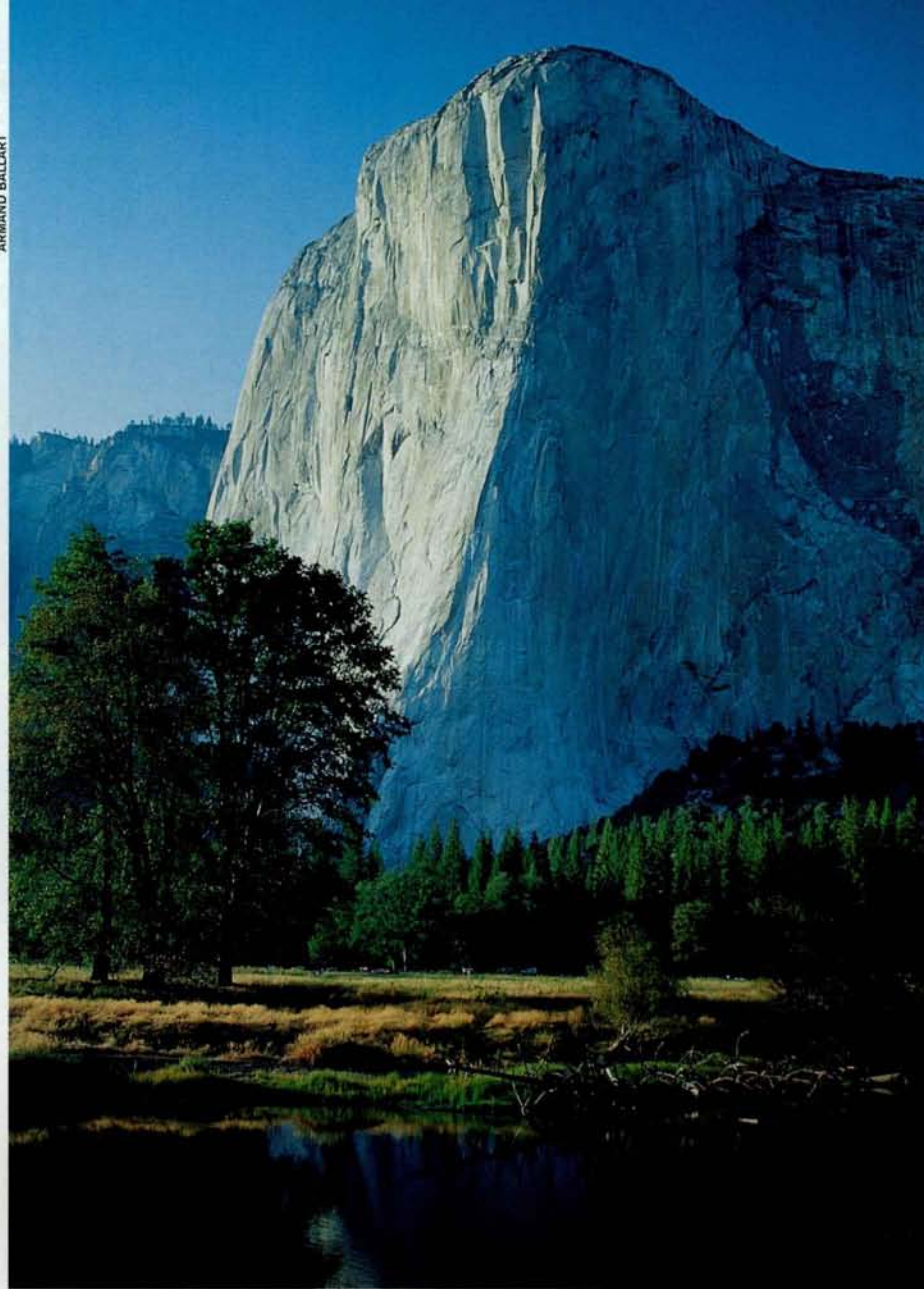
Per fi comencem l'escalada el dia 10. Pugem els primers quatre llargs, que combinen l'escalada lliure i l'artificial, i baixem a dormir a la tenda que tenim instal·lada al camp IV. Ens adonem que som més de deu cordades a la Nose; això sí, repartides en els primers 600 m, així que compartim el mateix anhel, però per sort ¡en diferents reunions!

El dia 11 és un dia important. Hem de remuntar els 200 m de corda que vam fixar ahir, pujar els gairebé 60 kg de farcell i escalar vuit llargs fins al Dolt Tower, on ens espera el famós relleix bivac per a quatre persones. És un dia etern i feixuc, en què apareixen els primers pèndols seriosos de la ruta i ens adonem de les nostres limitacions com a escaladors de fissures, ja que no podem ni tan sols superar en lliure els 5.9² de les famoses *stoveleg cracks*. Realment, es pot pujar el 95 % de la Nose en sabatilles i pedats, però com més tirem d'estreps, més hores ens estarem a cada llarg. Com que l'Esther i jo no tenim pressa, arribem de nit al relleix, on descensem més tous que al millor llit del món.

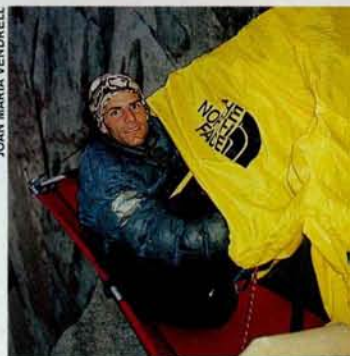
El dia 12, ens posem els peus de gat per provar fortuna i aconseguim alliberar el famós Texas Flake, una xemeneia de 5.8 (cinquè inferior) amb una sola assegurança en els 15 m de recorregut que té. Tal vegada sigui l'únic llarg obligat de tota la Nose en què l'escalada lliure sigui obligatòria, ¡sempre que no portis un friend del núm. 567! És tan cert com patè-

tic, però potser va ser el llarg de tota la via on vaig cremar més adrenalina. Vist això, decidim desar els peus de gat i la magnèsia al farcell, i continuar amb les «tècniques ancestrals» d'escalada. Dos llargs més amunt, ens les tenim amb el llegendari pèndol King Swing, que, com el seu nom indica, ¡és força *king*! De fet, el pèndol consisteix a «viatjar» de la reunió 17 a la 18, separades 25 m entre si, però a la mateixa altura. Solució: córrer com un desesperat per la paret, plenament conscient que la teva vida depèn exclusivament d'un fil anomenat *corda dinàmica, antiaresta*, amb tractament *dry* i tot el que vulguis, però sense el tractament «antipor». Marejats encara per la incoherència del trajecte horitzontal dins del nostre camí, *a priori* vertical, instal·lem l'hamaca en l'única de les trenta-dues reunions de la Nose que s'ha de muntar. En fi, un dia ple de records simbòlics.

L'endemà, ben d'hora, continuem pendolant i plorant fins al camp IV, on ens espera un bon esmorzar i un bon relleix. És octubre, la temperatura és força agradable –uns 20°C–; la panoràmica, impressionant. De fet, escalar en aquesta època té l'avantatge que beus menys aigua que a l'estiu i, per tant, pugues menys quilos de pes; però per contra, el dia és

JOAN MARIA VENDRELL

Instal·lem l'hamaca a la reunió aèria 23, preparem els famosos spaghetti with meatballs i ens quedem adormits somiant amb possibles reencarnacions per pujar per tot arreu sense l'ajut dels estreps...

La idíl·lica vall del Yosemite captiva amb una sola mirada, impossible de defugir.

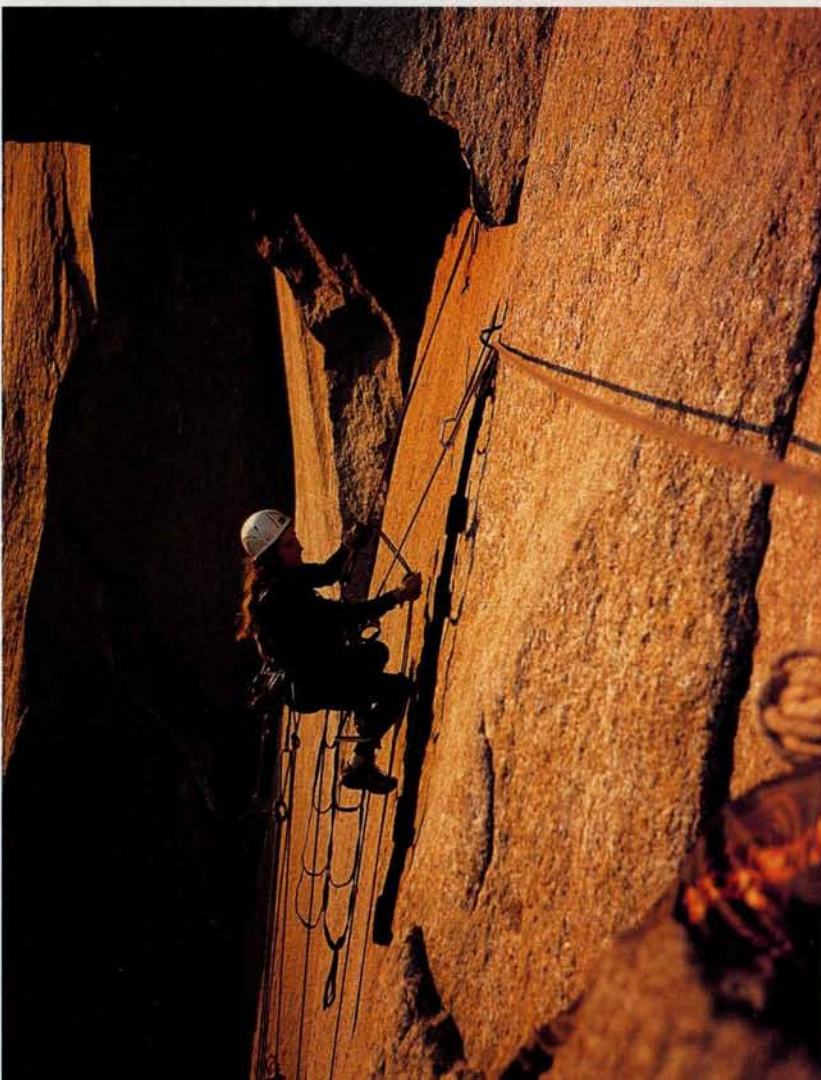
La Nose disposa d'un granit excel·lent, i l'estratègia per escalar-la és un element clau.

molt més curt i a les cinc de la tarda ja has de plegar. Mirem el rellotge i continuem l'escalada. Si hi ha algun llarg famós per antonomàsia a la Nose, aquest és el Great Roof, i més encara després que el 1993 la

Lynn Hill mostrés a tot el món com n'estaven de lluny els límits de l'escalada, sobretot els femenins. Una escalada excepcional, avançada a l'època, i una imatge inesborrable de l'escaladora americana recurrent el cèlebre sostre, amb l'única ajuda de peus i mans, un 8a⁺ a 700 m del terra. Nosaltres també l'escalem; això sí, amb un altre estil, menys visual, però estem igualment feliços de reviure aquella escalada impressionant a la Nose. A les cinc en punt, instal·lem l'hamaca a la reunió aèria 23, preparem els famosos *spaghetti with meatballs*³ i ens quedem adormits somiant amb possibles reencarnacions per pujar per tot arreu sense l'ajut dels estreps...

Dia 14 d'octubre del 2005. Quart dia de travessa marítima per aquest oceà granític. Ja ens en queden menys –no sabem si de metres o de forces–, però el cas és que el trajecte continua. El darrer terç de la Nose és un seguit de díedres perfectes, verticals i mantinguts, en què la percepció del buit deixa de ser considerada «pati», per passar a ser una mena de sensació de llibertat total. Tant li fa escalar a 80 o a 800 m per damunt dels gegantins arbres de la vall, que ja no són més que imaginaris bonsais perduts en les planúries! El que importa realment és gaudir de cada fissura que escalem, de cada sensació que assaborim, de cada friend que col·loquem. Estem escalant la Nose, una via difícil d'oblidar. Avui ens avancen dues cordades, que l'escalen el mateix dia, en unes vint hores aproximadament. Ells avui sortiran per dalt, contents de la seva gesta. Nosaltres dormirem de nou a la paret, al confortable camp VI, contents de la nostra experiència.

L'endemà ens aixequem amb ganes d'arribar al cim. Ens en separen set llargs i 200 m. Per esmor-

zar ens mengem els Changing Corners, l'autèntic problema per alliberar la Nose si es pretén pujar en lliure, un 8b⁺ molt i molt difícil. Sols l'han pogut alliberar dues persones: la coneguda Lynn Hill i el mutant Tommy Caldwell, que –casualitats de la vida– ho van fer el mateix dia però unes hores més tard que els populars Esther Vives i Joan Maria Vendrell, que pujaven per allà amb tota l'artilleria pesada. De fet, dues setmanes més tard, a finals d'octubre del 2005, el mateix Tommy, potser insatisfet de la seva proesa, va decidir pujar la Nose i la Salathé⁴ en lliure i el mateix dia; i, com els que beuen Coca-Cola Light, no tan sols ho va dir, sinó que també ho va fer. Certament increïble. Mentrestant, nosaltres, éssers humans que bevíem aigua i pujàvem els 5.10b «pillant-nos» a tot arreu i amb tots els recursos disponibles, assaboríem –això sí– els darrers metres de la Nose. Amb l'últim llarg, un desplomat Ae a més de 1.000 m del terra, ens acomiadàvem de la verticalitat i ens abraçàvem al cim felços d'haver compartit aquesta escalada. Era la meua sisena via al Capitán i la primera de l'Esther, però tots dos sabíem que a voltes els números s'obliden i que la memòria tendeix a ser cada cop més selectiva amb el pas del temps. El bivac amb estrelles i foc al cim del Capitán després d'haver escalat la via The Nose, difícilment l'oblidàrem.

Un dia més tard, anem d'excursió al Half Dome, i l'endemà ens fem les fotos de rigor davant del «Capi», a l'estil de Jim Bridwell, i deixem enrere el Yosemite i els seus records. De fet, els dies que ens resten ens dirigim cap a la veritable raó del nostre viatge als EUA, és a dir, a l'autèntic somni americà: ¡Las Vegas! Realment van ser uns dies d'octubre fantàstics, i encara que estàvem arruïnats, ens vam fer la promesa de tornar un altre any, de tornar a viure el somni americà; això sí, si hi tornéssim, apostaríem pels senars i no pels dobles, com malauradament vam decidir una desgraciada nit en un desgraciat casino d'un desgraciat dia d'octubre.

NOTES

¹ The Nose és considerada, per molts escaladors, la via més famosa del món, com ho poden ser, per exemple, la Walker, al massís de Chamonix; la Rabada-Navarro, a l'Estat espanyol, o l'Anglada-Cerdà de l'Aeri, a Catalunya.

² Un cinquè grau de la nostra escala de dificultat.

³ Arxiconeguda llauna d'espaguetis precuinats, molt utilitzada per tota la comunitat escaladora a la vall.

⁴ Nom d'una altra via molt famosa del Capitán, amb una dificultat en lliure de 8a⁺.

Fitxa tècnica

LOCALITZACIÓ:

Parc Nacional de Yosemite, Califòrnia, EUA

CONQUESTA:

Warren Harding, Wayne Merry i George Whitmore, el 12 de novembre del 1958.

DIFICULTATS: VI/5.9/A2

MATERIAL RECOMANABLE:

2 jocs de tascons (és recomanable portar stoopers), 3 jocs de friends, 60 mosquetons, jumars, politja i estreps.

TEMPS:

La majoria dels escaladors necessiten de 3 a 5 dies per completar la ruta. El més normal és equipar fins a la Chicken Ledge (R4) i des d'allà sortir amb 4 dies més. Obviament, hi ha qui la realitza en el dia (en unes 20-22 hores), però s'ha de anar molt fort i molt lleuger, i és del tot necessari conèixer bé la via.

COM HI PODEM ANAR:

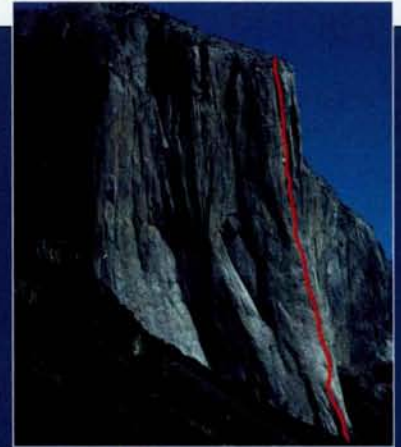
Cal volar en primer lloc fins a San Francisco. Lufthansa i Air France ofereixen vols des de Barcelona a partir de 615 \$. A Yosemite, hi podem anar en autocar (95 \$ anada, 7 hores) o en cotxe (30 \$ lloguer/dia, 4 hores). A EUA és molt recomanable disposar de vehicle propi; si hi estem més d'un mes, l'opció més rendible és comprar un turisme. En podem trobar a partir de 800 \$.

ON PODEM COMPRAR:

Al mateix poble de Yosemite Village podem comprar qualsevol cosa, això sí, a uns preus força elevats. La millor opció és fer les compres a Mariposa (a 40 km) o a Fresno (a 78 km) abans d'arribar a la vall. Per comprar material tècnic d'escalada a la vall haurem d'anar al Curry Village –tenen de tot– i si volem una opció més econòmica, a Berkeley (a 15 km de San Francisco).

ON PODEM DORMIR:

La majoria dels escaladors van al càmping Sunnyside, conegut popularment com a Camp IV. Lavabos, bona ombra, ambient 100 % escalador, boulder i pàrquing, tot per 5 \$ la nit. Oficialment, però, tan sols ens hi podem estar una setmana –si no és que canviem el nostre nom setmanalment, cosa que fa tothom. Hi ha una certa permissibilitat, sempre que paguem i no fem soroll més enllà

Traçat de la Nose.

de les onze de la nit. Poca broma amb els Rangers.

A la vall tan sols hi ha un altre càmping al Curry Village; té més serveis i costa 10 \$ la nit. Altres opcions són els lodges –una mena d'apartaments–, per 160 \$ el dia, o els hotels, amb preus similars.

ON PODEM MENJAR:

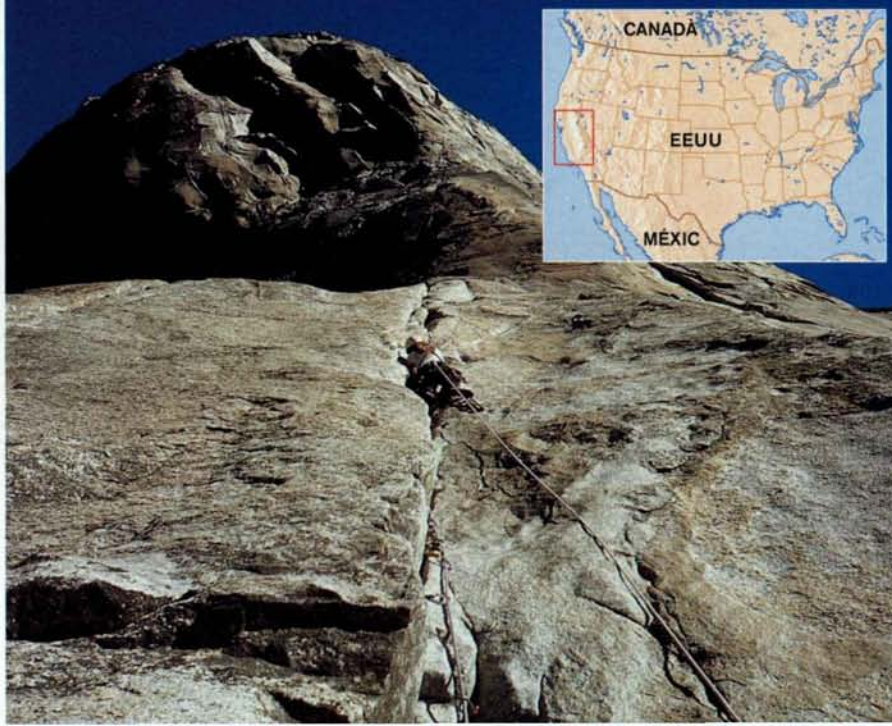
L'opció més rendible i sana és fer-nos el nostre propi menjar. Si decidim no cuinar, hi ha bufets lliures al Curry Village i a Yosemite Lodge, per uns 20 \$, i també moltes hamburgueseries, pizzeries o similars.

ZONES PROPERES:

Tuolumne Meadows: situat a gairebé 2.500 m i a tan sols 30 km de Yosemite; hi trobarem vies per equipar de fins a 300 m i zones d'escalada esportiva sense equipar. És una bona opció per fugir uns dies de la calor de Yosemite.

Red Rocks: és una famosa i concorreguda zona d'escalada amb més de 800 vies, situada a 15 km de Las Vegas. Excel·lent roca i bon equipament en general. Molt recomanable.

Yoshua Tree: solitària i bucòlica zona de boulder, principalment, molt a prop de Los Angeles. Bons sectors de boulder amb una roca molt particular. Per als fanàtics del boulder.

Entrevista a **Joan Nubiola i Callús** *«¡Arrampicari divertendosi!»*

A cura de **Jordi Bernat**

Fotos: **Arxiu Joan Nubiola**

Montserrat ha vist passar per les seves roques molts escaladors que amb nombroses vies han contribuït a fer d'aquesta escola una de les més prestigioses del país i un punt de visita obligada per als amants del conglomerat. Molts excursionistes hi han deixat petja, però ben pocs han trepitjat els cims verges de tants monòlits. A continuació, us presentem un dels grimpaires montserratins més entranyables, batejador d'agulles i bon coneixedor de la muntanya, que ens obre un cop més el seu llibre d'experiències i ens convida a entrar-hi mentre ens recorda les aventures viscudes.

¿Com et vas introduir en el món de l'excursionisme i l'escalada?

A mitjan anys quaranta, amb uns companys de feina ens férem socis del CEC, i començarem a fer-hi algunes excursions. L'any 1947 vaig veure que el CADE organitzava un curs d'escalada i m'hi vaig apuntar. De la mà d'en Josep Piqué i de la Carme Romeu vaig començar les meves escalades al sot del Bac, a Montserrat i al Pedraforca. EL 1948, hi vaig ingressar com a membre.

¿Vas trobar en l'amic Josep Maria Torras el company de cordada ideal?

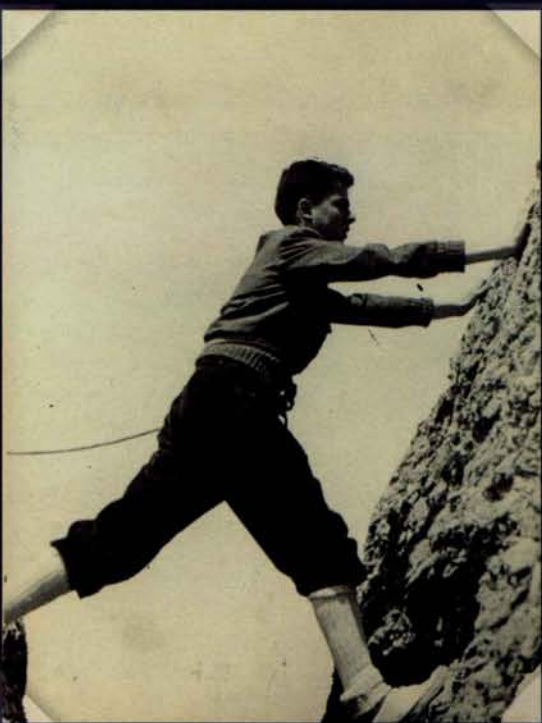
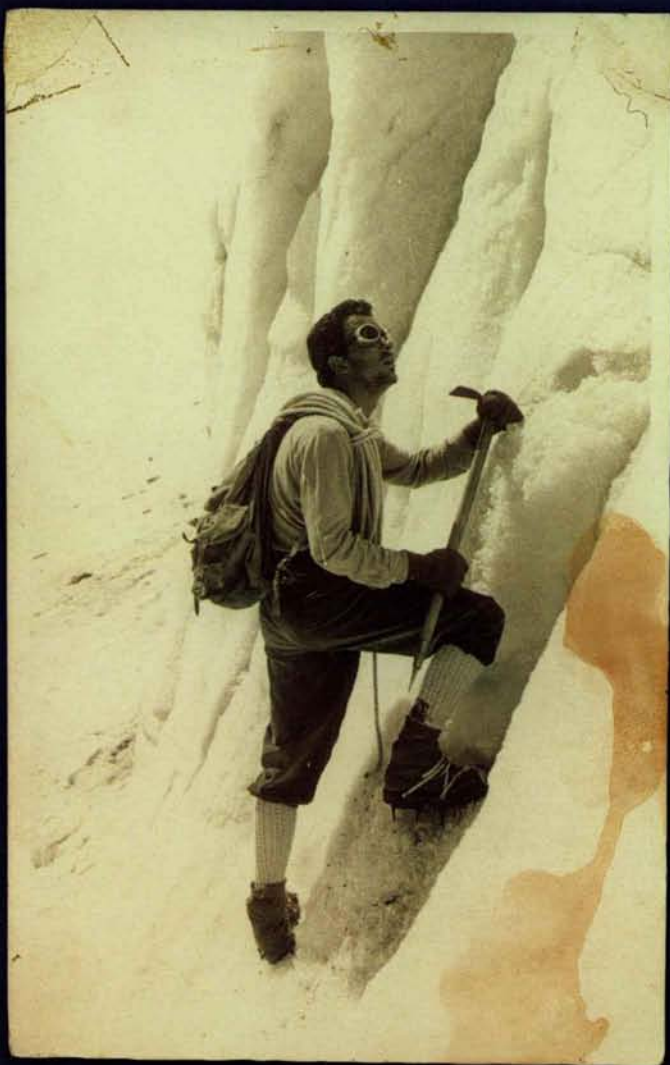
¡Sens dubte! En una d'aquestes sortides al «Pedra», aprofitant els camions de les mines, fèiem viatges de Saldes a Guardiola, en el transcurs dels quals vaig conèixer en Torras i ens hi vam fer molt. També érem del mateix barri i això facilitava la trobada en les sortides de cap de setmana.

Vàreu obrir moltes vies i força elegants, ¿quina mentalitat teníeu?

Nosaltres no anàvem amb la intenció d'obrir itineraris; senzillament pujàvem agulles. De vegades no sabíem per on anava l'original. Solíem arribar, ens miràvem l'agulla i fèiem cap per on ho vèiem millor. Sovint els itineraris eren més recixits que la via normal i això era sobretot gràcies a en Torras, que tenia molta vista i intuïció.

¿Quina ascensió consideres més significativa d'aquella època o de quina tens més bons records?

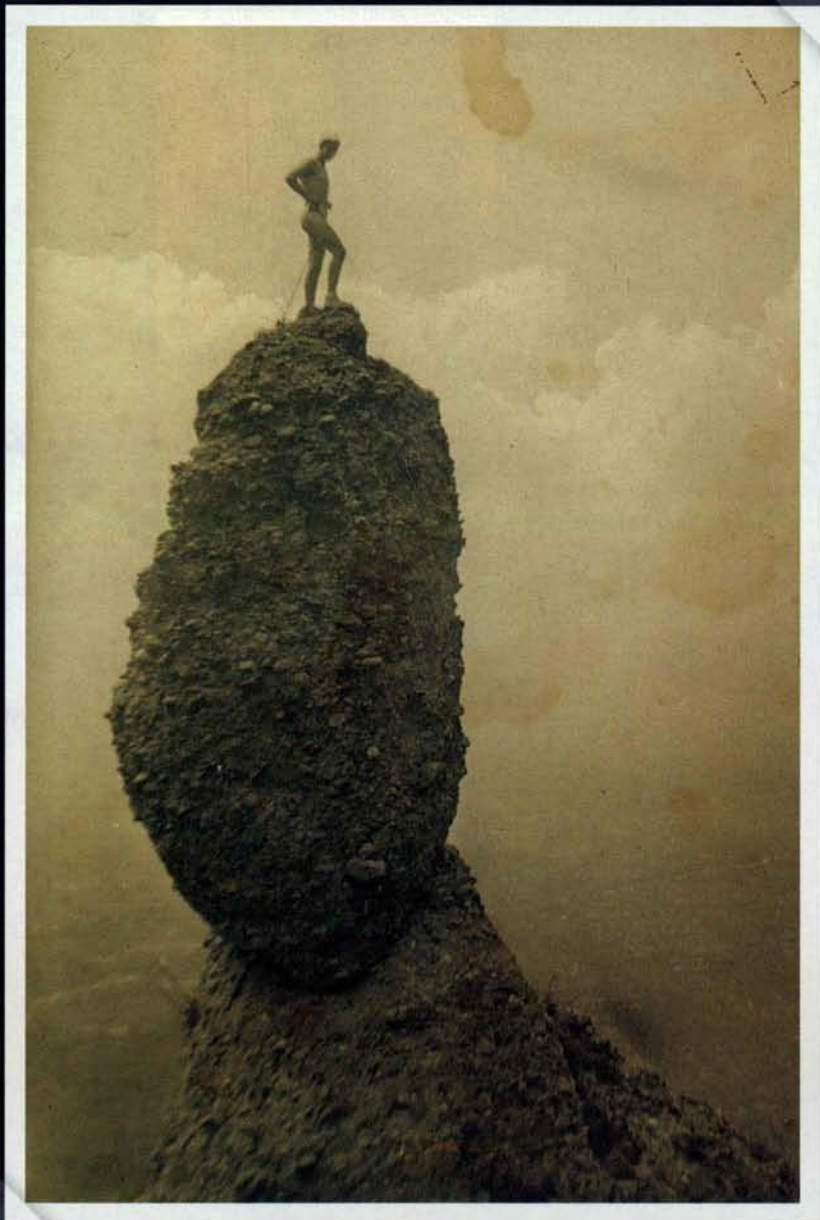
És difícil destacar una escalada concreta. Nosaltres sempre hem anat a la muntanya a passar-ho

A l'esquerra, escalant a Schwabenkopf (Tirol).

A la dreta, escalant la gelera Watzespitze (Tirol), a Àustria.

La primera foto d'en Nubiola escalant, durant el curs del CADE, als Flautats de Montserrat.

A l'esquerra, una estravagància al Ninet d'Agulles. A la dreta, roques del Duc, amb la colònia Puig al fons.

bé. Ens divertíem molt. L'aventura començava en el moment de pujar al tren de la plaça Espanya, on entràvem d'amagat —ja tot arreu entràvem d'amagat! Escalàvem per plaer i per divertir-nos, d'aquí el nostre lema «arrampicari divertendosi». A mi m'agradaven molt les xemeneies, així que, si n'hagués d'escollir una, potser em quedaria amb la Torras-Nubiola, Nubiola-Torras, a la paret de Sant Jeroni, que és un bon exemple del que feiem.

En aquells temps de postguerra els materials eren bastant rudimentaris i el menjar més aviat escassejava. ¿Què duïes a dins la motxilla per afrontar l'escalada?

La vestimenta era aprofitada: la mare m'havia cosit una cremallera a la jaqueta per tancar-la fins al coll; els pantalons de pana es portaven tallats com els pantalons de golf —aleshores encara no es deien *roc-ciattores*; a l'estiu anàvem amb armilla, ja que feiem ràpel per fregament (Dülfer); xiruques per caminar i espadenyes per escalar. De material per a l'ascensió portàvem: dues cordes de cànem de 40 m x 12 mm,

dos martells, un parell d'escarpes, tres o quatre claus i mitja dotzena de mosquetons. Menjàvem entrepans o bé dúiem la carmanyola amb alguna cosa del dia abans; en cas de passar-hi la nit portàvem l'escudellòmetre, que era un estri molt pràctic per escalfar el menjar —similar als actuals fogonets però que s'encenia amb pastilles. De vegades fins i tot ens hi fèiem l'arròs, hi tiràvem un tall de sobrasada i es convertia en un autèntic banquet. I per dormir, una manta cosida.

Montserrat fou un refugi del catalanisme en els anys de la repressió i alguns escaladors aprofitàreu per penjar banderes catalanes en agulles com la Mòmia, el Cavall Bernat o el Gorro Frigi —en vau col·locar tres entre els anys 1948 i 1949. ¿Quin ha estat el vostre compromís en aquest aspecte?

Nosaltres érem catalanistes i antifranquistes. Els nostres enemics eren els del Frente de Juventudes de la Falange Española, que sempre ens feien la guitzia i estaven ficats en bastants clubs de muntanya. Així doncs, ens mofàvem d'ells amb accions simbòliques. Al Cavall, hi vaig posar dues senyeres, una amb en Balcells i l'altra amb en Torras. A la Mòmia, la hi vàrem pujar amb en Torras i en Prats. Un grup del FJ ho veié des de baix i començà a increpar-nos, i és clar, nosaltres els contestàrem i els fèrem botifarra. Després un d'ells ens va denunciar i això fou el motiu perquè ens expulsessin del CEC i de la Federació.

També hi ha una anècdota curiosa amb relació a l'agulla CNT. La vàrem batejar així després de fer-hi la primera ascensió, i de seguida ens en van fer can-

viar el nom. Nosaltres no sabíem gairebé res d'aquesta organització sindical; no ho vam fer amb mala intenció, tan sols ens vam limitar a escriure les nostres inicials (Capeta, Nubiola i Torras), ¡ves per on!

¿D'on trèieu les banderes?

Les fèiem nosaltres mateixos. Apedaçàvem banderes espanyoles que prenfem de les cases i botigues les nits de festa i les convertíem en catalanes.

També has tingut temps de participar en la pel·lícula Cumbres luminosas, amb el Cavall com a teló de fons. Parla'ns d'aquesta experiència.

Un dia estava a la balma de l'Esllavissada amb una noia, en una situació una mica compromesa, i va venir fins allà en Trullols, que estava buscant algú que pogués fer el Cavall de primer de corda. Tenia el cotxe esperant a baix –al Miracle d'Agulles– i deia que em pagarien alguns diners per escalar mentre em filmaven. Vam arribar cap a la una del migdia i em donaren la jaqueta de l'actor perquè li fes de doble –els va costar que quedés bé, perquè jo era molt prim. Hi havia un càmera que es deia Joan Amorós –anys més tard va ser força conegut– que

fins i tot va pujar a dalt de «la berruga», ¡ell, que no havia escalat mai! La trama anava sobre un personatge que havia robat la imatge de la Moreneta i que l'amagava al cim de l'agulla, però de fet no era una pel·lícula d'escalada. Per poder-hi instal·lar tot l'equip van filmar el pla del cim en una roca de poca dificultat que hi havia a prop. Acabàrem a les sis de la tarda i ens convidaren a dinar. ¡La feina va ser meua per cobrar la misèria que m'havien promès!

Aquesta agulla ha esdevingut amb els anys el símbol de l'escalada a Montserrat. Anys més tard fundàreu el Grup Cavall Bernat, juntament amb en J. L. Torras i en Josep Barberà, que fou l'ànima del grup. ¿Què ens pots dir d'ell?

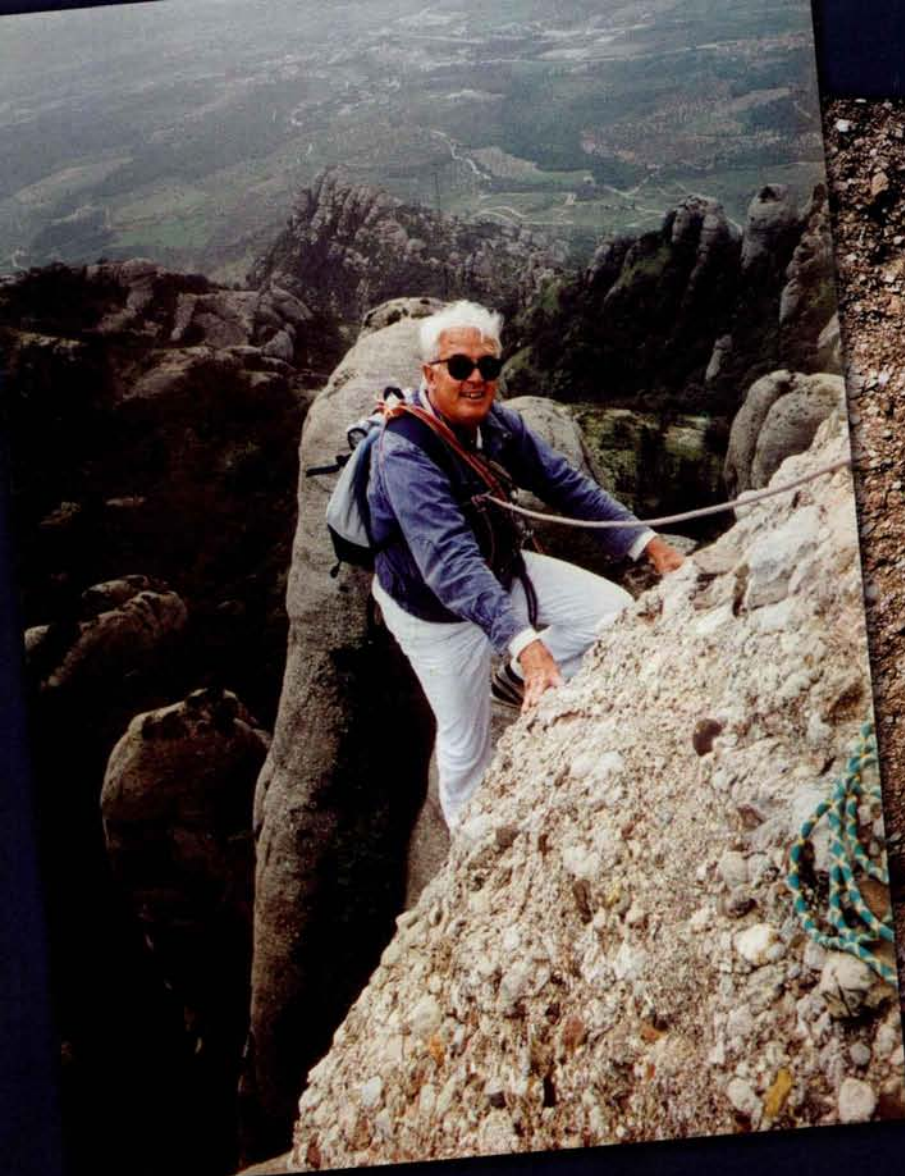
Ens vam trobar per primera vegada el 1976 –just abans havia acabat el llibre *Montserrat pam a pam*. En Torras m'havia parlat molt d'en Barberà i el vaig anar a trobar al seu club Muntanyenc de Sant Cugat; i per sempre més fórem grans amics.

Llavors estava acabant el llibre de Sant Llorenç i encara vam poder col·laborar-hi mínimament. En aquells temps comença a ordenar les seves ascen-

A l'agulla CNT amb en Torras.

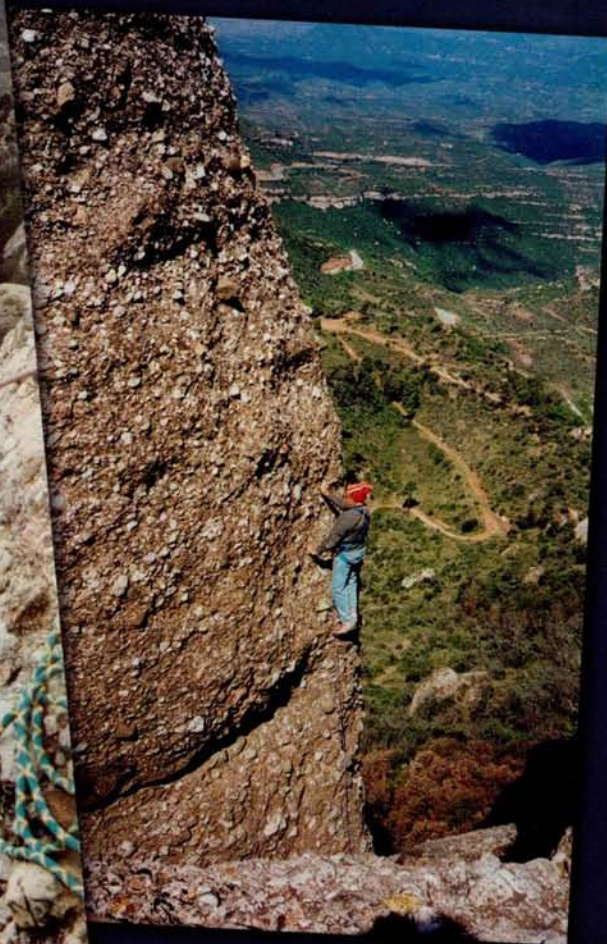

Escalant a La Nana. Gairebé 40 anys separen les dues imatges de l'esquerra.

A l'esquerra, pujant l'aresta de la Saca Gran.

A la dreta, serrat de Ponent.

sions per les muntanyes dels Països Catalans –resenyant-les, havent-les pujat totes– endegant la que fou la seva obra magna. No ens ho podíem creure. Només amb la seva força de voluntat podia anar assenyalant tots els puntets en el mapa, que representaven qualsevol turó, roca, muntanya, etc., que anava assolint. Els acompanyants s'anaren alternant o succeint. Fóra molt significatiu saber quants i quants vàrem ser els qui el poguérem seguir.

Entretant, funda el Grup Cavall Bernat i fa el llibre *Historia d'una pedra*. El Grup neix d'una conversa, tot esmorzant en un bar de Barcelona, comentant com fóra de bonic trobar-nos amb vells amics del món montserratí i de l'escalada. Just al cap d'una setmana ens diu que ha pensat organitzar unes trobades sota l'advocació del Cavall Bernat. Així mateix, en conèixer el llibre *Il Campanile Basso*, no para fins a tenir llist el seu magnífic *Historia d'una pedra*, fet segons aquell model i en molts aspectes millorat. Ell era així: d'una espurna, en fa una foguera imparable.

Al mateix temps, va formant el seu museu del Cavall Bernat. Res no l'espanta ni l'atura: trucades, visites, demanar, insistir, aconseguir..., i sempre la il·lusió dels més petits i grans avenços. ¡l el miracle!: l'abat Cassià el crida per recollir del monestir la imatge de la Moreneta trobada pels Bombers –uns cretins l'havien llançada del cim del Cavall–

per portar-la al museu. Llavors no va parar fins a aconseguir i col·locar una nova imatge dalt del cim –helicòpter inclòs–; ell sol, buscant, emprenyant i exigint per, finalment, sortir-se amb la seva.

Col·labora amb la Flama, les entitats excursionistes –fou veguer del Vallès durant vint anys–, Amics de Collserola, el camí dels Monjos, naturalment amb el seu Club, el Muntanyenc de Sant Cugat refundat per ell, etc.

Va aconseguir coses que semblaven impossibles, com l'helicòpter, com ja hem comentat. També, en ocasió de celebrar les 24 Hores d'Escalada al Cavall Bernat, aconseguí –¡dels militars!– que durant la nit il·luminin aquesta roca. Últimament barrinava –i no dubteu que ho hauria aconseguit– de pujar un piano dalt del Cavall perquè un conegut músic i escalador hi fes un concert.

Amb tot, mai no va deixar de treballar en la seva feina amb el seu fill Joan Lluís, cada dia de l'any, ni va desatendre allò que més estimava –i no ho deixava de proclamar–: la seva família.

Era alegre i molt divertit, en una ocasió anàvem amb ell tres companys més en cotxe. En un moment determinat, al coll de Comiols, vam haver de parar, ja que ens estàvem rebentant materialment de riure. En tornant, també fou memorable per com fou d'alegre i divertida l'ascensió del «terrible» mall de Roland. Cal remarcar que els quatre érem avis... Era més de la broma directa que no d'acudits complicats, i feia veure que s'enfadava i que ens considerava uns simples per riure d'aquelles animalades.

La vigília del seu oblit el vam anar a veure a

Can Ruti. Li vam llegir uns versos no gaire ortodoxos sobre el seu Cavall Bernat. Va ser el seu últim somriure, tot recomanant-nos de guardar-lo en una carpeta per arxivar-lo al museu.

La Josefina i la Montserrat, esposa i filla, van demanar-nos que continuéssim la seva gran creació: el Grup Cavall Bernat.

I així ho seguim fent actualment. ¿Has continuat practicant l'escalada fins avui?

Vaig seguir practicant l'escalada fins que un dia, escalant a Montserrat amb l'Anglada i en Torras, «en

família» —d'això farà uns quinze anys—, vaig caure quan duia pocs metres escalats i em vaig trencar les cames. Amb tantes fractures com tenia, en aquell moment els metges no van donar importància al turmell, que va quedar tocat pel cartílag, que mica en mica va anar desapareixent. Ara fa uns cinc anys vaig notar que em feia mal quan caminava, i va ser quan m'ho van detectar. Estic en tractament i sembla que de tant en tant podré fer alguna caminadeta.

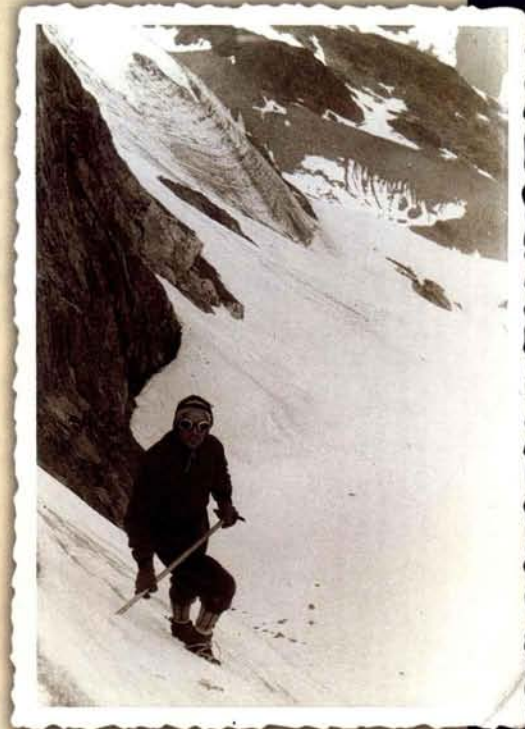
Esperem que et recuperis i t'agraïm aquesta agradable conversa.

Enfilant-se per les parets

Joan Nubiola i Callús (Barcelona, 1930)

Trajectòria i obertures de primeres vies

- 1947 Curset CADE
- 1949 N. de la Vella
Tub de la Patata E.
Cova del Drac E. (Sant Llorenç de Munt)
- 1950 Torras-Nubiola - NNO Sant Jeroni
Nubiola-Torras
Barana N Sant Jeroni
Pilota
Predilecta
Elefant Petit
- 1951 Timbaler del Bruc SSE
Gerro, variant
Sabre, xemeneia
Canal del Ninet
Xemeneia de la Figuereta
Farao del Mig E.
Tempestat Aresta N.
Ossos
Xemeneia del Cogul (Busa)
Roca de les 8
CNT
- 1952 Ajaguda
Frare de Baix
El Bec (Sant Llorenç de Munt)
Turó del Boc (Sant Llorenç de Munt)
Musclet
Gorra
- 1954 Comunicació TN - TIM
Pont penjat sota la Nina i Bisbe
i Canal al Coll
Caporals
Gallaret
A. Naps de Dalt
Merlets
Bolera Foradada
- 1955 Giravolt
Tisora - Tisoreta
Llastre Punxeguda
Kaunergrat. Otztaleralpen i Tirol del S
(com a guia de muntanya)
- 1956 Kaunergrat. Otztaleralpen i Tirol del S
(com a guia de muntanya)
- 1957 Kaunergrat. Otztaleralpen i Tirol del S
(com a guia de muntanya)
- 1975 Xemeneies Vall Ter
- 1976 Aresta del Bolet (Sant Llorenç de Munt)
- 1979 Trio del Mig, aresta
Trio del Mig, Línea Mágica SO
Recontrapatufet N. del Eco
- 1980 La Proa
Xemeneia Vermell del Xincarró
Paret E. Serrat del Moro
Timbaler del Timbal
- 1984 L'Airosa (El Port) M. Caro
Plecs del Llibre, primera canal
- 1984 Miracle Paret Sud
Castell de l'Airosa, cresta d'est a oest
(El Port)

Vall de Kaunertaal (Tirol).

- 1985 Xemeneia Xabret
- 1987 Roca Lluïsa (coll de Jou)
- 1988 Roc de Migdia, Garassa (Franja)
Diedre E. Miranda, can Jorba
Aresta Sur Miranda, can Jorba
- 1989 Diedre Puigllobi
El Castell (Benabarre)
Somni Sant Joan, al Bisbe O.
Solitària a la Torre Stabeller
(Dolomites, Vaolet - Val di Fassa)
Espero de Garbi, Pujades
- 1990 Guaitanda de les Guinaueres
(Sant Llorenç de Munt)
- 1991 Dit Xic de les Boigues
- 1996 Das Louise Fenster, i esperó
Miranda del Príncep
El Plat del Porró

Montserrat

ROGER ROVIRA

Chamonix-Zermatt, l'Alta Ruta clàssica a

Text i fotos: **David Mengual Padrós i Aurèlia Sans Rontein**

Chamonix-Zermatt, un binomi mític en el món de l'alpinisme. Dos pobles. Dues regions. Muntanyes de mítiques muntanyes. Ascensions èpiques. Gestes heroiques...

La travessia entre les dues localitats esdevé una experiència inoblidable. Trescar entre els cims dels alps més coneguts, tot travessant valls i colls, boscos i geleres, senders, morrenes... Són vuit dies de muntanya essencial.

l'estiu

Tot i que aquesta travessia es va fer a peu la primera vegada, l'any 1861, posteriorment s'ha popularitzat per fer-la amb esquís, però els que encara no dominem prou aquesta tècnica ens mantenen fidels als orígens.

D'altres rutes, n'hi ha moltes i amb moltes variants. Aquesta és possiblement la més clàssica d'entre les clàssiques, però així i tot varem fer la majoria de les etapes en solitari, sense trobar-hi cap cordada i, en moltes ocasions, ni tan sols traça.

Arribant al coll superior de Tour, enmig d'una tempesta de neu.

Etap 1: de Le Tour al refugi Albert

Etap inicial per ambientar-s'hi, amb bones vistes sobre les muntanyes d'Argentièr.

Iniciem l'itinerari al poble de Le Tour (1.462 m), situat al final de la vall de Chamonix, abans la carretera no comença a pujar cap al coll de La Forclaz. És un petit llogaret accessible mitjançant la línia de tren Chamonix-Martigny, i ofereix, com a servei important, un bon refugi del CAF. No hi ha botigues; per tant, no ens podem proveir de res.

Hi ha un sender senyalitzat que puja al refugi Albert I directament des del poble, però sembla que és un camí delicat, amb passos exposats equipats amb cables, molt llarg –5 h aproximadament– i supera un desnivell important.

Comencem de la manera més còmoda. Agafem el telecadira del coll de Balme: un primer tram amb cabines ens puja des de Le Tour (1.462 m) fins a Chamarillon (1.856 m), i un segon tram amb cadires ens acosta al coll de Balme (2.175 m).

I comencem a caminar. Prenem un camí perfectament senyalitzat en direcció S (dreta) fins a la cota 2.329 m. Discorre entre prats alpins i guanya altura de manera molt suau. Gaudim tota l'estona d'una bona vista, a la nostra dreta, de la vall de Chamonix.

Etap 1

Coll de Balme (2.175 m) –
refugi Albert I (2.702 m)

Desnivell de pujada: 527 m
Temps de pujada: 2 h 20 min

*El Mont Blanc des
del coll Sonadon.*

A més de la nevada intensa, el vent i una boira espessa ja no ens deixen veure res de res. Anem encordats a 30 m i ni ens veiem ni ens sentim. Prenem el rumb i avancem amb la brúixola a la mà.

A 2.329 m, acabats els prats, enfilem la direcció SE. pel sender que ara ha esdevingut rocallós i que ens aboca a la morrena de la gelera de Tour. A 2.500 m, entrem a la morrena i amb un fort pendent iniciem la pujada fins al refugi. Progressem per un esperó rocallós. A la nostra dreta tenim la gelera i a l'esquerra, una tartera immensa de mal passar. El pendent és fort i cal agafar-s'ho amb molta calma. Al capdamunt de l'esperó es veu el refugi, però costa d'arribar-hi.

És un edifici de pedra que queda camuflat enmig de la tartera. És gran i no gaire acollidor. A més, vessa de ple. Per sopar, s'hi fan dos torns i, per sort, ens toca en el primer i no ens hem d'esperar fora. Amb el fred que fa, és d'agrair... El refugi disposa de cuina lliure i hi ha aigua molt a prop. Està situat sobre la gelera de Tour i ofereix una bona vista de l'agulla de Chardonet i del massís d'Argentière, sempre que no hi hagi boira.

Eta 2: del refugi Albert a La Brea

La idea inicial del dia era anar fins a la La Fouly i, des d'allà, l'endemà, saltar pel coll de Planards al Bourg-Saint-Pierre, de manera que no utilitzàvem transports públics en cap moment de la ruta, però el temps ens obligà a fer canvis sobre la marxa...

En qualsevol cas, progressar pel Plateau du Trient sota les agulles Dorées –si es veuen– ha de ser un plaer important.

Ens fan esmorzar a les cinc de la matinada –i això es repetirà cada jornada. Com sempre, sortim els últims del refugi i encara és de nit. És una nit tanca-da. Fa vent i no hi ha estels. El sender surt de darrere del refugi. És molt pedregós i remunta un petit esperó que poc després ens permetrà baixar fins a la cota 2.750 m i entrar a la gelera de Tour, on ens posem els grampons. El dia es va aclarint i comença a nevar moderadament. Superem un fort pendent fins a la cota 2.880 m i girem en direcció E cap al coll superior de Tour (3.289 m) –3 h, tot i que segons la guia de Peter Cliff és 1 h 30 min–, situat entre l'agulla Purtscheller –voltada d'uns gendarmes

espectaculars– i l'agulla del coll de Tour. Els mapes indiquen l'itinerari d'esquí pel coll de Tour (3.282 m), situat a la dreta del nostre, però hem llegit que és més senzill l'accés al nostre. En qualsevol cas, ja neva intensament, i sense gaire visibilitat seguim la traça que ens porta directament al coll superior. Passem per una canaleta nevada i, finalment, uns passos senzills de roca ens permeten arribar a l'altre vessant.

A més de la nevada intensa, el vent i una boira espessa ja no ens deixen veure res de res. Ara cal travessar el Plateau du Trient en direcció NE. La traça s'ha desdibuixat. No hi ha ningú. Anem encordats a 30 m i ni ens veiem ni ens sentim. Prenem el rumb i avancem amb la brúixola a la mà. En determinats moments, a la nostra dreta ens imaginem que veiem les agulles Dorées. De vegades també notem que travessem esquerdes importants, però hi ha molta neu i estan tapades i ben tapades. A la cota 3.100 trobem una paret rocallosa sobre la qual hi ha la cabana del Trient. Som al coll d'Orny (1 h), que separa el Plateau du Trient de la gelera d'Orny. Enfilem la vall d'Orny i baixem en direcció E deixant la gelera a la dreta i la paret a l'esquerra. Aquí ens treiem els grampons. Progressem per la morrena de sota la paret. Ja no hi ha neu. És una morrena de pedra i gel gris que va perdent desnivell amb molta suavitat. La nevada es converteix en pluja a mesura que perdem altura. La ruta no té pèrdua. No hi trobem senyals, però ben aviat (45 min) veiem la cabana d'Orny sobre una paret de roca, a la nostra esquerra. La passem per sota i un cop l'hem deixat enrere mantenim altura fins que, amb un flanqueig sense traçar, deixem la morrena i accedim al camí del refugi, que progressa sobre un esperó rocallós, de manera que a la dreta li queda la gelera, i a l'esquerra, una bona tartera. Passem per la sortida d'aigües del llac d'Orny i en cinc minuts arribem a una cruïlla de camins. A la dreta, el sender va a La Fouly –3 h 30 min aproximadament i 1.000 m de baixada. A l'esquerra, va al telecadira de La Brea –2 h i 600 m de baixada. Plou intensament

Eta 2

Refugi Albert I (2.702 m) – coll superior de Tour (3.289 m) – Plateau du Trient – coll d'Orny (3.088 m), base de la cabana del Trient – gelera d'Orny, base de la cabana d'Orny – llac d'Orny (2.686 m) – La Brea (2.188 m)

Telecadira: La Brea (2.188 m) – Champex (1.498 m)

Desnivell de pujada: 660 m

Temps de pujada: 3 h

Desnivell de baixada: 1.174 m

Temps de baixada: 3 h 45 min

ALBERT MARTÍNEZ

—tant, que van fer falta dos dies perquè s'eixugués el material— i triem el camí més curt.

El camí avança en direcció NE. La vall esdevé estreta i el camí baixa ràpidament fins a la cota 2.400. Hi ha un desviament a la dreta que va directament al fons de la vall, però seguim per l'esquerra. És un flanqueig molt llarg que poc a poc va perdent altura. És un sender balcó molt estret que sovint està equipat amb cables i cadenes per facilitar la progressió. A l'esquerra deixem el camí que s'enfila a la carena per anar a la Gîte d'Arpette (sender equipat) i continuem per la dreta, flanquejant i perdent altura moderadament. Finalment, arribem a l'estació superior del telecadira de La Breya (2.188 m). L'agafem per baixar fins a Champex. La pluja és intensa i la boira no ens deixa veure res de res.

Des de l'estació inferior agafem la carretera cap a la dreta en direcció al poble i en deu minuts arribem a la pensió Plein Air. Demanem si hi ha lloc i ens hi instal·lem. És un edifici acollidor i molt ben portat. Hi ha habitacions de sis places i cal portar sac o llençols. La cuina és excel·lent. Al vespre, s'acaben d'omplir totes les places. Per aquí també passa el conegut Tour del Mont Blanc (TMB), i aquesta és una parada obligatòria.

A cinc minuts, seguint per la carretera, a la dreta hi ha l'anomenat *refugi del Club Alpi Suts*, que ni és refugi ni és del Club Alpi. És un hotel privat que utilitza aquest nom, i sembla que és un xic més car i que no està tan bé.

A més, al poble hi ha un supermercat on ens podem proveir del més indispensable. També hi ha

diversos llocs on podem menjar.

La previsió del temps, que fins ara havia estat bona, ara ja és definitivament dolenta. Es preveuen tres dies de tempesta i nevades a cota baixa. Passem la nit a Champex i l'endemà agafem un autobús fins a Orsières, des d'on un altre autobús ens puja fins a Bourg-Saint-Pierre —de fet, aquesta és la versió clàssica i tradicional de la ruta que no ens acabava de fer gràcia, perquè s'ha d'agafar l'autobús, però el mal temps ens hi va portar.

Progressant sobre la gelera d'Orema.

Recomanacions per a l'Alta Ruta

El piolet i els grampons són imprescindibles gairebé tots els dies. Cal portar també material d'autorescat (cordinos, Tiblocs, Mini Traxion, cargols de gel, etc., per a alguna possible caiguda dins d'una esquerda).

Els horaris que facilitem són del tot orientatius, ja que depenen molt de l'encert que es tingui a trobar la ruta i, sobretot, de l'estat de la neu i les geleres, i de les condicions meteorològiques.

L'Alta Ruta ofereix una bona manera de conèixer aquesta zona dels Alps Penins i els seus cims, tan poc coneguts com interessants. Qualsevol dels refugis serviria per fer-hi estada i per gaudir d'un munt de possibles activitats. Les comunicacions són bones, i la xarxa de refugis, extraordinària. A més, la manca de mitjans mecànics per accedir-hi, li confereixen una duresa i una solitud enyorables en altres regions.

La millor època de l'estiu per fer la ruta, acostuma a ser el mes de juliol. Al juny no obren tots els refugis i, a més, les esquerdes poden estar tapades en la majoria de geleres. A l'agost o més endavant, tot i que potser fa més bon temps, si hi ha poca neu a la pujada des de Valsorey fins al Plateau du Couloir (etapa 4), pot haver-hi gel i l'ascens pot resultar molt perillós. No obstant això, en la bibliografia que us presentem podeu trobar algunes variants que eviten aquesta etapa.

En qualsevol cas, consulteu el temps i l'estat de la neu i del gel abans de començar. Com sempre, ens en van donar una informació acurada a la Casa de la Muntanya de Chamonix (OHM – Oficina d'Alta Muntanya).

**L'encimbellat refugi
bivac Musso, i el Mont
Blanc al fons.**

Posats a aturar-nos, preferim fer-ho a l'inici de l'etapa següent que al final de l'anterior. Parlem amb René Buémi, el guarda de Valsorey, i ens recomana —ens obliga— que ens esperem tres dies al poble. Aprofitem els tres dies de mal temps per anar a recuperar el cotxe a Le Tour, i fem turisme.

El Bourg-Saint-Pierre és un petit poblet situat a la carretera que, des de Martigny, puja al coll de Sant Bernat. Hi ha una petita botiga de queviures, una piscina pública i tres llocs per allotjar-nos-hi. Optem per l'alberg Petit Vélán. Ens sembla que serà el més acollidor. Estem sols tots els dies en una mansarda de sis places, sota la teulada del darrer pis. La cuina és bona —de menú ofereixen *fondues* i altres especialitats suïsses— i el tracte, excel·lent.

A la carretera també hi ha un parell d'hotels, però ens sembla que deuen ser molts cars.

Etap 3

Bourg-Saint-Pierre (1.632 m) –
cabanes Cordonne (1.834 m) –
xalets d'Armont (2.197 m) –
cabana Valsorey (3.030 m)
Bus: Chumpex – Orsières –
Bourg de St. Pierre

Desnivell de pujada: 1.400 m
Temps de pujada: 5 h

Etap 4

Cabana Valsorey (3.030 m) –
gelera de Meitin – Plateau du
Couloir – gelera Sonadon –
coll Sonadon (3.504 m) –
gelera del Mont Durand –
Grand Charmontane (2.255 m) –
La Pauma – cabana de
Chanrion (2.462 m)

Desnivell de pujada: 1.005 m
Temps de pujada: 4 h
Desnivell de baixada: 1.573 m
Temps de baixada: 5 h

Etap 3: del Bourg-Saint Pierre a Valsorey

Etap que discorre per senders ben traçats de la vall de Valsorey; sense cap mena de problema i amb bones vistes sobre el Vélán i el massís del Mont Blanc.

La previsió és bona. Creuem el poble pel carrer principal. Passem per davant de l'església i trobem els clàssics indicadors grocs que menen a Valsorey (4 h 30 min). Sortim del poble i el camí arriba a la carretera. La creuem davant de l'hotel Vieux Moulin. A l'altra banda, a l'esquerra, comença una pista asfaltada que haurem de seguir. Hi ha un corriol al costat dret que ens permet estalviar-nos alguns dels revolts de la pista, que en poca estona supera els 180 m de desnivell i que ens fa arribar al final de l'asfalt. Anirem trobant senyals grocs i negres fins al desviament del camí de la cabana Vélán. Seguim la pista fins a les cabanes Cordonne (1.834 m) per la vall de Valsorey. Allà trobem un camí a mà esquerra que poc a poc va guanyant alçada fins a la cota 2.000 m, on veurem, a la dreta, el desviament de Vélán. Ara els nostres senyals seran blancs i vermells. Seguim per

l'esquerra i superem els xalets d'Armont (2.197 m). Pugem 250 m i flanquegem en direcció SO fins que la vall es bifurca. Darrere nostre, a l'altra banda i a mitja alçada, veiem la cabana Vélán sobre una carena. El nostre camí discorre per una tartera que, amb fort pendent, ens porta fins al refugi. Hi ha una boira espessa que no ens permet veure res. Així i tot, el sender està ben fressat i els senyals són abundants i estan ben situats. El camí puja molt. Les guies de Peter Cliff i Goedeke diuen que hi hauríem de trobar uns passos exposats equipats amb cables i cadenes, però no els hi trobem. Seguim un corriol prou bo i que fa de bon passar en tot moment.

Arribem a la cabana Valsorey. Visibilitat zero. Pluja i fred intens —i la previsió era bona! Poc més tard arribarà una altra parella i ja ningú més. És un acollidor edifici de pedra i s'hi està calentó —i funciona el braser! René Buémi, el guarda, ens comenta que és centenari. Fa una setmana que el mal temps ha impedit l'accés a l'helicòpter i s'està acabant el menjar, però ens serveix un sopar treballat i deliciós amb els darrers productes frescos que li queden.

Etap 4: de Valsorey a Chanrion

Etap reina de la travessia a l'estiu que molts grups eviten per la duresa que presenta i el nivell tècnic que requereix. Es tracta de flanquejar el Grand Combin. Accedir al Plateau du Couloir és difícil, i també ho és baixar per la gelera del Mont Durand.

Esmorzem a les cinc de la matinada. El dia és magnífic. Quan sortim, amb les primeres llums, del refugi estant, gaudim d'una bona vista del massís del Mont Blanc, amb les Grands Jorasses en primer terme.

L'ascens al Plateau du Couloir presenta bones condicions. Són gairebé 600 m de desnivell, dels quals els darrers 500 són de neu i gel. És una successió de canals

que permeten guanyar desnivell amb un pendent que no supera els 50°, però que fan impressió, ja que la caiguda, en cas de patinar, seria espectacular.

Iniciem la marxa. Sortim pel camí de darrere el refugi. Veiem tota la ruta que seguirem i el coll al qual ens dirigim. Remuntem pel caminet rocallós fins a la cota 3.130 m. Ens encordem i iniciem l'ascens per la neu, que està duríssima. No hi ha traça. Ens dirigim cap al coll que veiem a sobre nostre i a la dreta. Hem de creuar la gelera de Meitin. Busquem els millors passos entre les canals que baixen dretes del Grand Combin i per on, de tant en tant, baixa alguna pedra i alguns blocs de neu i gel. Possiblement la inclinació no supera els 50°, però hi ha moments en què la caiguda pot superar els 600-700 m i cal anar amb compte. No ens toca el sol i fa un fred intens.

Arribem al collet que dona accés al Plateau du Couloir (3 h). El darrer flanqueig i el darrer pas són molt drets. Sortim al sol i tot canvia sobtadament. A la nostra dreta hi ha l'edifici metàl·lic vermell del bivac Musso. Darrere, el massís del Mont Blanc; a l'esquerra, el Combin.

La baixada (SE) cap al Plateau és molt suau. Fa una calor intensa perquè ens trobem en una espècie d'olla que reverbera la llum intensa i l'escalfor solar. Superem un centenar de metres per la gelera Sonadon i accedim al coll Sonadon (3.504 m). Per la nostra esquerra van caient petites allaus procedents del cim del Combin.

Des del coll Sonadon veiem la gelera del Mont Durand. L'hauem de baixar tota. Gairebé no hi ha traça, però no fa mala pinta —error d'apreciació.

D'entrada, hem de baixar dues parets de seracs. La primera, l'agafem per l'esquerra. Ens atensem a la paret de l'esquerra (Combin) i deixem la primera barrera de seracs a la dreta. Som a la cota 3.260 m. Baixem un centenar de metres i estem sobre un balcó que recorrerem cap a la dreta, en tota la seva llargada,

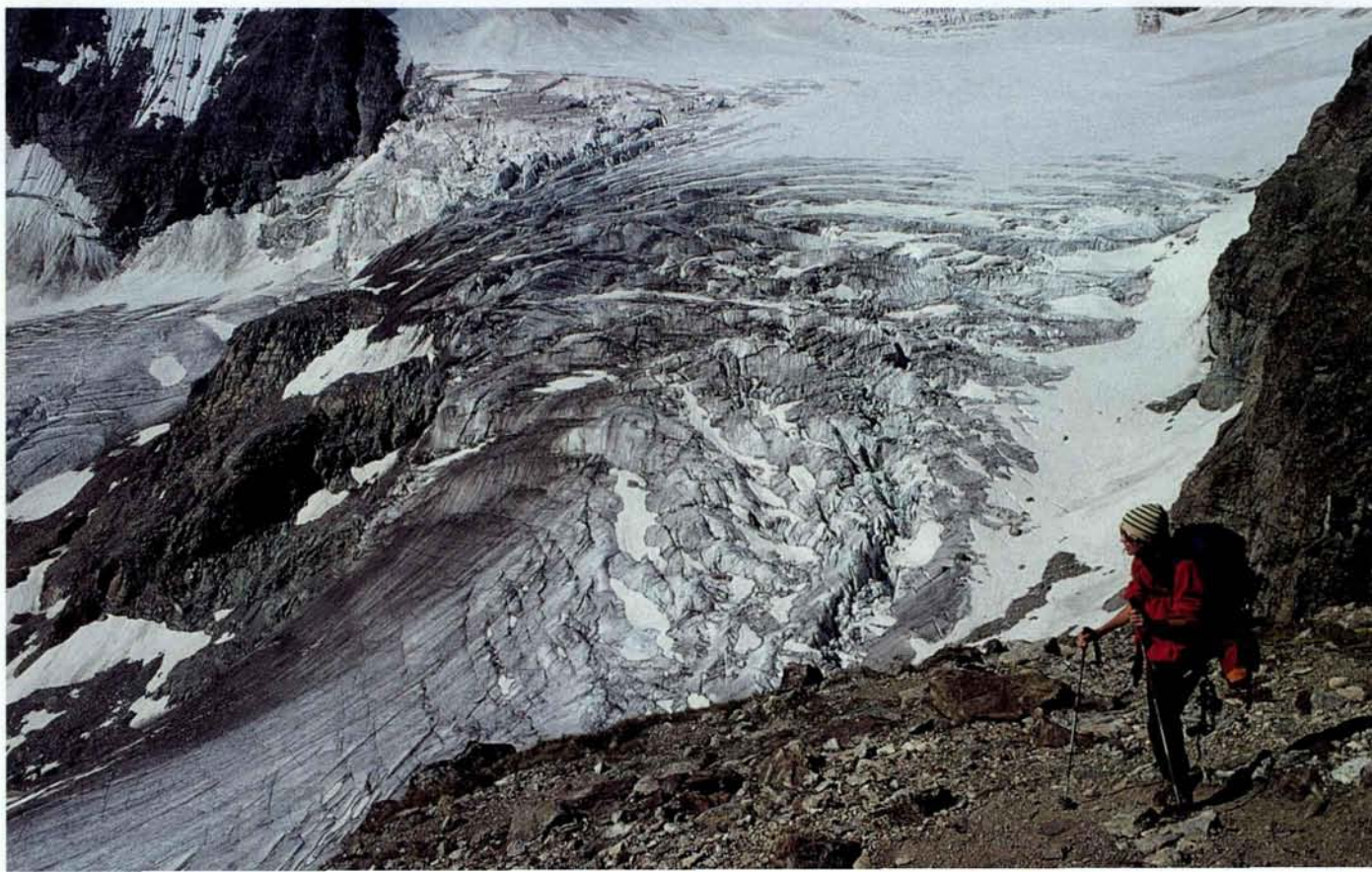
fins a tocar la paret de la dreta (ara cota 3.160 m) Som a dalt de la segona paret de seracs. Hem creuat la glacera transversalment d'esquerra a dreta. Arribats a la paret de la dreta, podrem baixar sense problemes fins a la base. Hem fet una ziga-zaga espectacular, però imprescindible. A la nostra dreta i per sobre nostre deixem el coll d'Amianti (3.308 m), per on marxa l'única cordada que veurem avui.

Ara, els descens esdevé més planer. Ple d'esquerdes que cal anar sorteiant, però més planer. Procurem mantenir-nos a la dreta fins a la cota 2.700 m, tot cercant les zones menys trencades. De 2.700 a 2.600 m, anem pel centre i intentem sortir de la gelera per l'esquerra. Davant i a l'altra banda de la vall —encara molt lluny—, veiem la cabana de Chanrion. El mapa i la guia indiquen la sortida de la gelera a dreta i esquerra. Ho intentem per l'esquerra i no ens en sortim. Hi ha un caos d'esquerdes enormes que ens barren el pas i no podem accedir a la paret per buscar un camí. Tornem enrere i sortim per la dreta. No és fàcil. La morrena fa de mal passar. Ens ensorrem en el fang fins als genolls. Tot es mou. En un petit prat verd a mà dreta i sota la paret, veiem la primera marca vermella. És a la cota 2.540 m. Anem fins allà. A partir d'ara cal seguir les marques vermelles fins al riu, però no és gens fàcil. Hi ha tot un seguit de terrasses herboses molt inclinades. Som entre l'abominable gelera, a l'esquerra, i una paret imponent, a la dreta. Caminem quan podem i desgrimpem quan no tenim altre remei. I de marques, poques, molt poques; però no hi ha una altra sortida. Ara veiem que sortir per l'esquerra de la gelera hauria estat impossible.

A mà esquerra, al fons de la vall transversal a la qual ens dirigim, hi ha l'embassament de Mauvoisin. Durant els dies de turisme vam veure que a la base de l'embassament arriba un autobús postal que baixa a Martigny.

Hi ha un caos d'esquerdes enormes que ens barren el pas i no podem accedir a la paret per buscar un camí. No és fàcil. La morrena fa de mal passar.

Vista de la gelera Stockji.

*Al coll de Chermontane,
dalt de la gelera d'Otema.*

Etapla 5

Cabana Chanrion (2.462 m) –
sortida d'aigües de la gelera
d'Otema – gelera d'Otema –
coll de Chermontane (3.053 m) –
cabana de les Vignettes (3.160 m)

Desnivell de pujada: 925 m
Temps de pujada: 4 h 30 min
Desnivell de baixada: 227 m
Temps de baixada: 45 min

Etapla 6

Cabana de les Vignettes
(3.160 m) – coll de Chermontane
(3.053 m) – gelera del Mont
Collon – coll de l'Evêque
(3.392 m) – coll del Mont Collon
(3.087 m) – alta gelera d'Arolla
fins a la cota 2.550 m – plans
de Bertol (2.664 m) – cabana de
Bertol (3.311 m) per la gelera
de Bertol

Desnivell de pujada: 1.215 m
Desnivell de baixada: 1.064 m
Temps: 5 h 30 min

Finalment arribem al riu. Ha estat un descens de 1.500 m sense treva. El cabal és abundant i el creuem pel pont. Agafem la pista cap a la dreta. A uns 100 m i a mà esquerra trobem el camí senyalitzat en blanc i vermell que puja fins a la cabana Chanrion –la pista també va al refugi però és més llarga. Ens atrapa la boira i comença a ploure. Afortunadament ja som al final. Ens ha costat nou hores i els peus supliquen un descans.

Som a la cabana Chanrion, un gran edifici de pedra perfectament equipat i que vessa de ple. En aquest punt coincidim amb el Tour del Grand Combin, que és molt popular i fa que el refugi s'ompli a l'estiu.

Etapla 5: de Chanrion a Vignettes

Etapla de transició a través de la solitària gelera d'Otema, que d'entrada no ha de plantejar més problemes que la sol·litud del lloc.

Esmorzem a les cinc de la matinada. L'etapa d'avui és llarga, però fàcil.

La guia de Cliff dona la possibilitat d'accedir a la gelera d'Otema des del refugi Chanrion per un camí que flanqueja sense pèrdua i que va directament a la gelera. No trobem aquest camí ni ningú ens sap dir on és. Optem per l'única possibilitat que veiem. Agafem la pista que puja al refugi i baixem fins a trobar una edificació de la qual surt una pista a mà esquerra que va cap al fons de la gorja. És una pista estreta i està en mal estat. La guia ens diu insistentment que no s'ha d'anar per aquí, però ara no tenim altre remei. Al final de la pista, hi ha una petita resclosa, que és la sortida d'aigües de la gelera d'Otema. Aquí comença un camí senyalitzat amb marques blaves que ens durà per la morrena lateral esquerra fins a l'inici del gel sense cap problema.

Entrem a la massa gelada i progressem ràpidament per la part dreta sobre una morrena central rocallosa enmig del gel. Avancem sense problemes fins a la cota 2.900 m. A partir d'aquí està tot nevada i no hi ha traça. Intentem progressar pel mig però és impossible. Ens ensorrem fins al genoll i tot és aigua. Ens veiem obligats a progressar totalment per la dreta fins al coll. Continuem ensorrant-nos fins al genoll, però en aquest costat hi ha neu en lloc d'aigua.

Arribem al coll de Chermontane (3.053 m) i novament ens atrapa la boira. Afortunadament trobem la traça del refugi, que queda a la nostra esquerra i elevat uns 160 m sobre un esperó rocallós. Des del coll, si no hi ha boira, se'l pot veure sense problemes, i l'estampa que ofereix és tan típica com espectacular.

Avancem cap a l'esquerra. Enfilem un tram molt dret amb neu tova i pedres, i un cable ens assegura la progressió. Superem el collet, avancem per un planell a l'esquerra durant deu minuts i arribem a un segon coll. A la dreta, una petita aresta ens separa del refugi. Podem anar pel capdemunt de l'aresta (engorrós) o passar al vessant d'Arolla i flanquejar l'aresta cap a la dreta sense problemes (millor).

Ja som a la cabana de les Vignettes (3.160 m). Mentre ens hi estem instal·lant, un soroll ensordidor fa vibrar els vidres del refugi. Acaba de caure un serac molt a prop. La muntanya no descansa.

Etapla 6: de Vignettes a Bertol

En aquesta etapa cal flanquejar el Mont Collon per l'alta vall d'Arolla. Cap a la meitat del dia passem a prop del refugi lliure dels Bouquetins, que ens podria ser útil en cas de necessitat.

Sortim de les Vignettes desfent el camí del dia

anterior fins al coll de Chermontane. A la dreta tenim la gelera d'Otema, per on vam pujar ahir; a l'esquerra, la part alta de la gelera d'Arolla, que des d'aquí és impracticable a l'estiu. Fa bo. Mirem enrere i veiem la situació privilegiada de la cabana de les Vignettes.

Avancem cap al SE a buscar el coll de l'Evêque. S'identifica fàcilment perquè queda entre el Petit Mont Collon, a la dreta, i el cim de l'Evêque, a l'esquerra. L'accés al coll (3.392 m) és un pendent suau de neu amb esquerdes.

Des del coll, cal fixar-se bé en la direcció que s'ha de seguir. Hem d'identificar davant nostre (E) el cim de la Vierge, una agulla rocallosa darrere de la qual hi ha el Mont Brulé. Hem de baixar cap a la Vierge (E), remuntar pocs metres fins al coll Collon (3.087 m) i des d'allà descendir directament en direcció N cap a l'alta gelera d'Arolla. Estem donant tota la volta al Mont Collon. Ben aviat, visible des del coll, al fons i a la dreta (NE) veurem la cabana dels Bouquetins sobre una carena rocallosa. No hem d'arribar-hi, però ens ajuda a orientar-nos. Baixem la gelera sense dificultats. Està tota plena de trípodes de fusta de color blau i blanc. Avancem pel centre i quan trobem dificultats ens decantem cap a la morrena de la dreta, sense arribar a sortir del gel en cap moment. El descens és suau i ens creuem amb un munt de cordades italianes que remunten el coll Collon per baixar cap a Valpelline.

Baixem sense problemes fins a la cota 2.250 m. Sortim del gel i continuem per la morrena de la dreta fins a trobar un sender marcat amb taques blanques i blaves que ascendeix fins a la cota 2.500 m, on trobem un rètol que ens confirma la direcció cap als plans de Bertol —si baixéssim a l'esquerra, aniríem a parar a Arolla i, des d'allà, un autobús va cap a Mar-

tigny. Ara els senyals són vermells i blancs fins que trobem, a la dreta, un altre rètol que ens indica la direcció cap a la cabana de Bertol. El seguim fins a la cota 2.664 m, on hi ha una petita cabana de pastors que està tancada. Al SO veiem el coll de les Vignettes; al NE, el coll de Bertol, dalt del qual es troba el refugi. Encara ens queda un bon tros molt costerut. Ens en separen 650 m de pujada sostinguda, primer pels prats, després per la morrena i finalment per la neu del darrer tram, que és una mica dret però la traça ens ajuda a fer-lo. Arribem al coll i el refugi ens queda a l'esquerra, sobre la cresta, a manera de niu d'àligues. Gaudeix d'una situació espectacular. Just abans de passar el coll, a l'esquerra hi ha una placa commemorativa que indica l'inici de la grimpada d'accés al refugi. Hi ha dos trams de cadenes que ens duen a les escales d'acer per entrar a la instal·lació.

És una construcció magnífica, perfectament situada i amb unes vistes esplèndides. El menjador, de forma octogonal i amb finestres per gairebé totes bandes, és un excel·lent mirador de la regió. A Bertol està tot estudiat: cada racó, cada escala, cada porta... Tot, amb la idea d'aprofitar l'espai al màxim —s'hi dorm com les sardines. Per sopar ens sorprenen amb una lasanya al forn ¡que està boníssima!

I sobre la vista: les muntanyes d'Arolla, el Matterhorn, la Dent Blanche...

Etap 7: de Bertol a Schonbiel

Sortir de Bertol de matinada i encarrarats de la nit és un gran què. Les escales que baixen a la gelera ara semblen més dretes. Cal iniciar l'etapa ben aviat perquè a la part alta de la gelera Stockji hi ha unes esquerdes enormes i molta neu, i convé passar-hi aviat.

La cabana de Bertol.

Etap 7

Cabana de Bertol (3.311 m) – coll de Bertol – coll de la Tête Blanche (3.400 m), per la gelera del Mont Miné – gelera Stockji – gelera Tiefmatten – cabana Schonbiel (2.694 m)

Desnivell de pujada: 665 m

Desnivell de baixada: 1.282 m

Temps: 5 h 30 min

Camí de la cabana Schonbiel.

Baixant cap a Zermatt.

Etapa 8

Cabana Schonbiel (2.694 m) –
Zmutt (1.936 m) – Zermatt
(1.606 m)

Desnivell de pujada: 110 m

Desnivell de baixada: 1.198 m

Temps de baixada: 3 h

Sortim els últims, com ja és habitual. Volem aprofitar la darrera etapa glaciària. L'Alta Ruta s'està acabant i ja ens havíem acostumat a estar per la muntanya mig aïllats de la resta del món.

Des del coll de Bertol flanquegem les Dents de Bertol pel vessant NE fins a la cota 3.240 m. Som a la part alta de la gelera del Mont Miné. Veiem la Tête Blanche al SE i ens encarem cap al cim. No cal arribar al cim, però ens quedem a un centenar de metres sobre l'aresta NE. Ja som al vessant de Zermatt, amb l'imponent Matterhorn davant nostre.

La gelera que hem de baixar ha canviat molt en els darrers anys i hi ha diverses possibilitats, però només hi trobem una lleugera traça i la prenem. Baixem cap al NE. Avancem pel bell mig de la gelera i

esquivem un munt d'esquerdes enormes i desordenades entres les cotes 3.300 i 3.100 m. Abandonem la gelera a la cota 3.050 m pel costat dret. Ens treiem els grampons i enfilem un intent de senderet amb fites que volta el cim de l'Stockji pel vessant N. És un camí de mal fer, amb paret a l'esquerra i estimball a la dreta. Hi ha passos empipadors i de vegades cal desgrimpar. Baixa per sota del refugi Schonbiel fins a la cota 2.550 m. És un camí horrorós. Aquest sector només se salva per la vista de la Dent d'Hérens i el Matterhorn, que és impressionant.

I des de la cota 2.550 m, on hi ha un bloc de pedra enorme, comença un sender que enfila cap a Schonbiel per una morrena molt descomposta. Hi ha marques vermelles, però són escasses. Superem 100 m cap

Bibliografia i cartografia

BIBLIOGRAFIA

BINER, Herman. *Guide du Valais. Du Trient au Nufenen*. Club Alpin Suisse, 1996.

CLIFF, Peter. *La Haute Route Chamonix-Zermatt. Alpinisme. Itinéraires d'été et d'hiver*. Annency-France: Editions Franck Mercier, 1993.

FAIRBAIRN, Helen; MCCOMACK, Gareth; BARDWELL, Sandra; DIXON, Grant; LINDENMAYER, Clem. *Trekking en los Alpes*. Barcelona: Lonely Planet – Editorial Planeta SA, 2005.

GOEDEKE, Richard. *Cuatromiles de los Alpes por rutas normales*. Madrid: Ediciones Desnivel, 1999.

MUÑOZ, Cándido. *Del Mont-Blanc al Cervino. Travesía a pie de Chamonix a Zermatt*. Madrid: Ediciones Desnivel, 2003.

CARTOGRAFIA

Sobre aquest tema, el primer que cal dir és que no hi ha un sol mapa per a tota la ruta i que, a més, les diferents edicions i escales que hi ha sobre la zona no sempre són fàcils d'enllaçar. Segons com, pot arribar a ser complicat fer-se una idea de l'itinerari complet amb tota l'envergadura corresponent. Hem fet un intent de mapa de carenes, però és simplement orientatiu.

Arolla (Grand Combin-Evolène-Matterhorn). Carte Nationale de la Suisse avec Itinéraires de ski. 283S. 1:50.000.

Chamonix-Mont Blanc IGN 3630 ouest, 1:25.000.

La Valpelline. Valle di Ollomont. Valle di St.

Barthelemy con itinerari di sci d'alpinismo. Istituto Geografico Centrale (Torí). Núm. 115, 1:30.000.

Martigny (Barberine-Chamonix-Verbier). Carte Nationale de la Suisse avec itinéraires de ski. 282S. 1:50.000.

Mischabel (Zermatt-Saas Fee-Macugnaga). Carte Nationale de la Suisse avec itinéraires de ski. 284S. 1:50.000.

Pays du Mont-Blanc. Carte de Randonnées. Rando Editions. IGN A1.

Saint-Gervais-les Bains. Massif du Mont-Blanc, IGN 3531 ET TOP 25, 1:25.000.

a l'esquerra (NO), deixem la morrena càdica i ens enfilem a la paret per una terrassa (2.650 m), molt estreta i sobre roca sòlida, en direcció oest, orientats clarament cap al refugi, que queda excel·lentment situat sobre uns plans d'herbei magnífics.

Si mirem enrere (SO) veiem per on anava la ruta antiga que descriu Cliff en la seva guia. La gelera s'ha trencat i hi ha una cascada de seracs tan impressionant com impracticable. És per això que hem hagut de baixar pel vessant nord del Stockji i perdre més desnivell del compte pel senderet relativament nou.

La cabana Schonbiel està just a sota del Matterhorn, orientada cap a l'aresta Zmutt. El panorama és espectacular, i prendre una bona cervesa a la terrassa tot contemplant el cim a la tarda és gloriós.

Etape 8: de Schonbiel a Zermatt

Etape final i sense problemes. És possible no parar a Schonbiel i baixar directament a Zermatt des de Bertol en una sola jornada, però potser l'etapa resultaria massa llarga i hauríem de fer nit a Zermatt, perquè no tindríem temps de tornar a Le Tour-Chamonix (nosaltres a Bourg-Saint-Pierre). A més, si fa bo, és magnífic dormir a Schonbiel, baixar amb la fresca del matí després d'esmorzar i arribar a Zermatt abans del migdia.

Avui ens podem permetre el luxe de sortir a les vuit del matí. Un sender marcat i ben traçat baixa a l'esquerra del refugi cap a la morrena de la gelera i la ressegueix fins al llogaret de Zmutt. El panorama de neu i gel dona pas a prats i avets que ens acompanyaran fins a Zermatt. En la part final fins i tot trobarem bancs a banda i banda per descansar.

Des de Zermatt cal recuperar el cotxe. A l'estació de tren ens venen un sol bitllet fins a Bourg-Saint-Pierre (o fins a Le Tour) i ens donen un full amb els canvis de trens i estacions que haurem de fer i l'hora d'arribada i de sortida. Tot, amb la precisió suïssa característica. El viatge dura entre quatre i cinc hores, amb els canvis i tot.

Si sou un grup de més de quatre o cinc persones, us resultarà més ràpid, còmode i econòmic agafar un taxi fins a Chamonix o fins al lloc on aneu.

TELÈFONS ÚTILS

Emergències a l'Alta Savoia: 00 33 (0) 450 531 689

Emergències al Valais: 144

Previsió del temps al Valais: 162

Helicòpters: 1414 i 1415

OHM - Oficina d'Alta Muntanya de Chamonix:

00 33 (0) 450 532 208

Si teniu llicència d'ús d'emissora, les freqüències d'emergència que connecten amb els refugis són la 161.300 MHz i la 158.625 MHz.

LLOCS WEB

www.ohm-chamonix.com

www.Zermatt.ch

www.club-alpin.chamonix.com

www.sac-cas.ch

www.swissgeo.ch

www.gite-valais.com

www.valrando.ch

www.railaway.ch

www.postauto.ch

www.sncf.fr

www.meteofrance.com

www.meteosuisse.ch

ELS REFUGIS

La reserva als refugis és obligatòria. Si bé en alguns vam estar gairebé sols en ple mes de juliol, cal dir que en d'altres, si no hi haguéssim reservat plaça, ni tan sols hi hauríem pogut sopar. De fet, ja vam tenir alguns problemes a l'hora de fer les reserves, però també s'ha de dir que ho vam fer una setmana abans d'anar-hi.

1. Refugi de Le Tour (2.702 m) CAF

Tel.: 00 33 (0) 450 540 416

2. Refugi Abert I (2.706 m) CAF

Tel.: 00 33 (0) 450 540 620 i 00 33 (0) 450 531 603

Coordenades GPS: 564.975/94.010

2.1. Cabana del Trient (3.170 m) SAC-CAS

Tel.: 00 41 (0) 277 831 438

Coordenades GPS: 569.350/88.400

2.2. Cabana d'Orny (2.826 m) SAC-CAS

Tel.: 00 41 (0) 272 071 348

Coordenades GPS: 570.880/94.560.

3. Pension Plain Air (Champex)

Tel.: 00 41 (0) 277 832 350 i

mòbil: 00 41 795 227 551

www.pensionpleinair.ch -

pensionpleinair@glenwin.ch

4. Alberg au Petit Vêlan (Bourg-Saint-Pierre)

Tel.: 00 41 (0) 277 871 141

www.petit-velan.ch - rjoris@petit-velan.ch

(tancat dilluns i dimarts)

5. Cabana Valsorey (3.037 m) SAC-CAS

Tel.: 00 41 (0) 277 871 122

www.valsorey.ch - info@valsorey.ch

Guarda: René Buémi

Coordenades GPS: 587.050/86.540

5.1. Bivac Musso (3.664 m) Amics de la

muntanya de Foglizzo.

Lliure. 12 places

Coordenades GPS: 588.090/86.790

6. Cabana Chanrion (2.462 m) SAC-CAS

Tel.: 00 41 (0) 277 781 209 i 00 41 (0) 219 636 007

cfarquet@swissonline.ch

Guarda: Jachy Farquet

Coordenades GPS: 595.520/87.150

7. Cabana de les Vignettes (3.160 m) SAC-CAS

Tel.: 00 41 (0) 272 831 322 i 00 41 (0) 794 015 553

jean-michel.bourmisen@span.ch

Guarda: Jean-Michel Bourmisen

Coordenades GPS: 602.870/93.120

7.1. Refugi dels Bouquetins (2.980 m). SAC-CAS

Lliure. 18 places

Coordenades GPS: 670.120/91.040

8. Cabana de Bertol (3.311 m) SAC-CAS

Tel.: 00 41 (0) 272 831 929

Guardes: Bernadette Praz i Michel Maistre

Coordenades GPS: 606.890/94.960

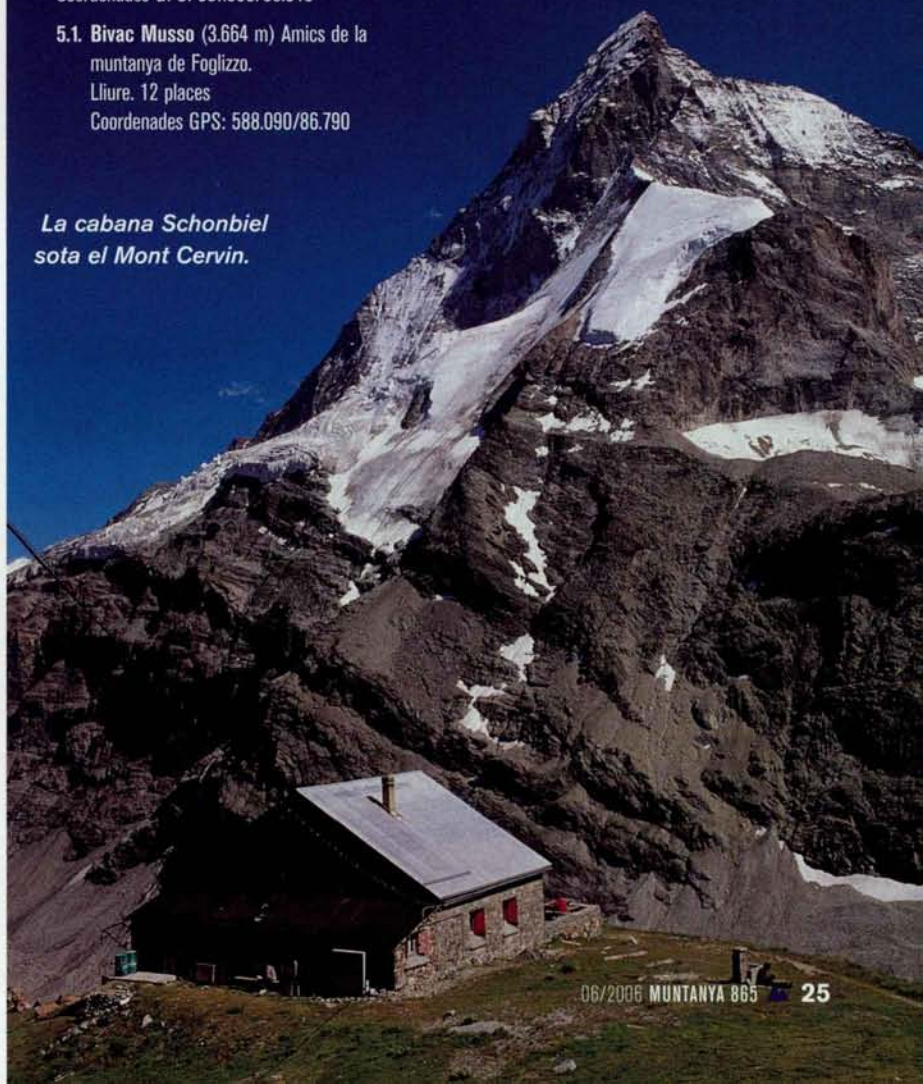
9. Cabana Schonbiel (2.694 m) SAC-CAS

Tel.: 0041 (0) 279 671 354 i 00 41 (0) 279 674

762. Guarda: Rosmarie Taugwalder

Coordenades GPS: 614.740/94.510

*La cabana Schonbiel
sota el Mont Cervin.*

Les Gavarres

Un dels darrers boscos de la Mediterrània occidental

Autora: **Mireia Ibáñez Xifra**

Fotos: **David i Mireia Ibáñez**

El massís de les Gavarres atresora recursos forestals valuosos i és una reserva excel·lent de flora i fauna mediterrànies. Presenta, a més, un gran nombre d'espècies autòctones. Cal destacar també la densitat i la varietat del patrimoni etnològic que hi ha anat deixant la presència humana. La salvaguarda dels valors naturals, paisatgístics, culturals i socials de les Gavarres va motivar la inclusió d'aquest espai al Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), aprovat el desembre del 1992.

La superfície protegida i delimitada com a Espai d'Interès Natural de les Gavarres ocupa 28.740 ha.

*Una excursió clàssica per les Gavarres
és la pujada al puig d'Arques, des d'on
es contemplen unes extenses vistes.*

SITUACIÓ GEOGRÀFICA

El massís de les Gavarres està situat a l'extrem septentrional de la Serralada Litoral Catalana i ocupa una extensió de gairebé 350 km², repartits entre una vintena de municipis de les comarques del Baix Empordà i del Gironès. El massís constitueix una unitat geogràfica que limita, al nord, amb la plana del Baix Empordà, amb tot un seguit de turons, i al sud-oest, amb la plana de la Selva. Al sud, la vall d'Aro separa les Gavarres d'Ardenya, mentre que a l'est, és el corredor de Palafrugell el que les limita i les separa del massís de Begur. Al sud-est, els contraforts de les Gavarres arriben pràcticament a tocar el mar.

Les Gavarres formen un conjunt bastant homogeni, però a la meitat nord predominen les pissarres, que formen un relleu més escarpat, amb estretes valls. A la meitat sud, en canvi, hi predominen els granits, que quan es desfan formen el sauló. En aquest sector, els cims són més arrodonits i les valls, més obertes. En general, l'erosió i el pas del temps han anat creant un relleu de formes suaus i arrodonides que té com a punts més elevats el puig de la Gavarra (533 m) i el germà bessó, el puig d'Arques (527 m).

La zona és solcada per tota una colla de rieres i torrents de cabals molt irregulars i que, fins i tot, es mantenen secs durant bona part de l'any. Tot i així, després dels períodes de fortes pluges solen quedar bassols durant força temps. La xarxa hidrogràfica està formada per nou conques, que reben una gran quantitat de rieres i torrents —entre els quals destaquen el riu Daró i els seus afluents, i les rieres de Celré, de Bugantó, de Verneda i dels Molins. Aquestes característiques donen origen a una gran quantitat de fonts i a una intensa xarxa hidràulica, que ha estat aprofitada des de molt antic per l'home per explotar els recursos del massís.

Les Gavarres, espai d'interès natural

El reconeixement dels valors científics, ecològics, paisatgístics, culturals i socials de les Gavarres és el motiu d'haver estat declarat Espai d'Interès Natural (EIN) pel govern de la Generalitat de Catalunya, el desembre del 1992, moment en què es va aprovar el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN). Hi ha altres espais adjacents, però, que no s'hi van incloure.

El Consorci de les Gavarres fou creat el 1998 per protegir i gestionar aquest espai natural mitjançant quatre línies d'actuació:

- La protecció, la restauració i la millora del patrimoni.
- La promoció del desenvolupament local, basada en l'aprofitament sostenible dels recursos naturals.
- La divulgació dels valors del massís. L'establiment de criteris de funcionament, d'ordenació, de límits i d'accessibilitat.
- El foment de l'educació ambiental i la recerca científica.

Figura de protecció	Espai inclòs en el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN)
Any de protecció	1992
Propietat	92,8 % privada i 7,2 % pública
Superfície	28.740 ha
Superfície de bosc	93,7 % Només un 6,3 % de la superfície de l'espai està destinada a activitats agrícoles.
Població	940 habitants (any 2000) Després d'haver estat intensament poblades, les Gavarres són, en l'actualitat, unes muntanyes pràcticament deshabitades. Queden únicament tres petits nuclis de població i una cinquantena de masos habitats.
Densitat de població	0,03 habitants/ha
Altitud màxima	Puig de la Gavarra (533 m)
Clima	Mediterrani marítim i mediterrani de muntanya mitjana
Pluviometria anual	700-800 mm (segons la zona)
Temperatura mitjana	15 °C

El llegat cultural del massís es completa amb les mostres d'arquitectura popular, com els nuclis medievals de Monells, Sant Sadurní de l'Heura, Cruïlles i la Pera. En la imatge, la plaça Jaume I a Monells, un poble preciós on està ubicat el Consorci de les Gavarres.

A la tardor, el vermell de les cireres d'arboç destaca sobre el verd fosc de les alzines.

VALORS NATURALS

El paisatge de les Gavarres és bàsicament forestal. El valor del massís és el gran bosc mediterrani, que s'adapta perfectament a les condicions de la regió, més que la presència d'una o altra espècie significativa de la flora o de la fauna. Parlar de les Gavarres és parlar de boscos atapeïts. Els alzinars originaris devien ocupar antigament la major part del massís, però avui dia la seva presència és menor, com a resultat de l'acció humana. Gran part d'aquests boscos van ser substituïts per suredes, molt adequades per la textura sorrenca i l'elevada permeabilitat del terreny d'origen granític. Actualment, l'alzinar i la sureda estan acompanyats, gairebé en tot el territori, d'arbusts i de bosquines de pinedes.

Els boscos de les Gavarres es troben, cada estiu, sota l'amenaça dels incendis. La major combustibilitat del tipus de bosc actual, l'abandonament del bosc, les tècniques forestals errònies aplicades en dècades anteriors i, fins i tot, la construcció de terrasses en els pendents de les muntanyes per fer-hi plantacions de pins i d'eucaliptus, són fets que ajuden a la propagació del foc.

La vegetació frondosa dels boscos, els espais semioberts de les suredes i les conques hidrogràfiques afavoreixen l'existència d'una fauna rica pròpia dels ambients mediterranis i forestals. Una fauna invertebrada i discreta troba les condicions adequades d'humitat i clima temperat en l'alzinar. També hi ha una gran diversitat de vertebrats.

A les zones humides, a prop de l'aigua, hi viu una població d'amfibis diversa i abundant, com la granota pintada, el tritó palmat o el gripau comú. Al massís hi ha molts punts d'aigua escampats arreu que afavoreixen la seva presència. Els amfibis més freqüents són els de zones humides amb vegetació, que es desplacen d'un lloc a l'altre en dies de pluja tot buscant basses d'aigua.

Les zones rocalloses i obertes del massís acullen una bona densitat de rèptils durant els mesos de calor. El vidriol i el lludrió llistat són dues espècies de rèptils amb aspecte de serp que podem trobar al fons de les valls ombrívols i a les poques zones que hi ha cobertes d'herba, d'arenys o de joncedes. La serp més present és la serp verda, a la vora de conreus, prats i pastures, mentre que la serp blanca i la serp llista meridional prefereixen les zones obertes i rocalloses.

La majoria de mamífers són nocturns i espantadissos, cosa que en dificulta l'observació. Hi ha diferents espècies de ratpenats en coves, mines, campanars i edificis abandonats. Entre els mamífers petits, hi ha diversos tipus de ratolins, talpons i musaranyes. En els ambients forestals habita la rata cellarda i a les zones més humides, la rata comuna i la rata negra. Més fàcil de veure són l'esquirol, lligat a les pinedes, i l'eríç, present en indrets oberts, conreus i pastures. Si bé ens serà difícil observar mamífers salvatges en els alzinars, passejant per senders i corriols podem trobar rastres d'animals més grans, com ara femtes de guilles i gats mesquers. També hi abunden mosteles, fagines, genetes i teixons. El gran protagonista de la fauna de les Gavarres és, però, el senglar, cada vegada més present.

Els ocells del massís són molt diversos; es tracta d'ocells forestals i de paisatge agrícola; els ocells aquàtics són més escassos. Les aus predominants són el gaig i el tudó, però els ocells més abundants són els petits ocells, com el pit-roig, el mosquiter o el cargolet. També hi són presents els rapinyaires diürns com l'esperver o l'astor, i els nocturns com el gamarús i el duc.

L'escassa existència d'aigües permanents fa que els peixos no siguin gaire abundants. Tot i així hi ha una presència significativa d'espècies com l'espínol. Altres espècies, com la bagra i el barb de muntanya, són presents –tot i que escasses– en zones d'aigües més o menys temporals.

CAN VILALLONGA (Cassà de la Selva)

Per obtenir informació continuada sobre les poblacions d'ocells que habiten a les Gavarres, el Consorci de les Gavarres va establir l'any 2004 una estació ornitològica d'anellatge al massís. L'estació es troba situada a la finca de can Vilallonga, al vessant sud del massís i dins el terme de Cassà de la Selva.

La finca té unes 224 ha de superfície, ocupades principalment per suredes i conreus de secà. La sureda és un dels ambients mediterranis que presenta més diversitat d'aus. L'estrat arbori esclarissat i l'abundant cobertura arbustiva afavoreixen alhora els ocells de bosc i els de brolla.

Experts en anellatge de l'associació Galanthus, especialitzada en seguiments de fauna i activitats d'educació ambiental, s'encarreguen de muntar l'estació i realitzar periòdicament les sessions d'anellatge. L'estació consta de deu xarxes distribuïdes per la sureda, i també per altres ambients com brolles, bosc de ribera, bardisses, herbassars, conreus de secà, pastures seques i construccions humanes; tots, representatius de les Gavarres.

Aquestes tasques s'emmarquen dins del programa SYLVIA, un projecte de l'Institut Català d'Ornitologia (ICO), que té per objectiu obtenir informació a llarg termini dels paràmetres demogràfics i de les tendències de població dels ocells terrestres de Catalunya.

Al massís també es treballa en un estudi integral de la població de quiròpters; aquest estudi està centrat en la identificació dels diversos tipus d'hàbitat i en el disseny d'instruments de projecció, amb tancament de coves i mines abandonades.

Als voltants dels Sants Metges destaca l'extensió de prats mediterranis mantinguts pels propietaris, que canvien d'aspecte al llarg de l'any a causa de la variació de la disponibilitat d'aigua. L'aprofitament d'aquests prats per a les pastures és un exemple de desenvolupament sostenible.

ELS RECURSOS DEL MASSÍS

Com en tantes muntanyes, una de les raons que expliquen la presència de l'home a les Gavarres és l'aprofitament dels recursos que li proporcionava el bosc. Aquesta presència va ser especialment forta durant els segles XVIII, XIX i XX. La fusta s'utilitzava per a la construcció i la fabricació d'eines. Els feixos de plantes arbustives eren utilitzades per flequers, per terrissers, en forns de calç i en moltes altres indústries.

L'aprofitament del bosc

L'explotació de les primeres suredes originals del terreny es remunta al final del segle XVIII. Entre els anys 1870 i 1900, coincidint amb la crisi vitivinícola provocada per la fil·loxera, s'arrencaren la majoria de ceps i, en el seu lloc, s'hi plantaren suros, per augmentar l'explotació d'aquesta matèria prima. En aquell moment hi havia més d'un miler de fàbriques. L'aprofitament del suro va esdevenir una indústria important fins a principis del segle XX, època en què va patir una important regressió que s'ha mantingut de manera irregular fins als nostres dies. Actualment, la indústria surera es concentra majoritàriament a Cassà de la Selva, però la major part del suro que hi arriba ja no procedeix de les Gavarres.

L'aprofitament del sòl

Fins a mitjan segle XX les Gavarres eren el focus principal de producció i proveïment de carbó vegetal d'una extensíssima rodalia. Tenim constància d'aquesta activitat des de l'edat mitjana, i era fonamental fins fa quaranta o cinquanta anys. Les darreres piles de carbó es van encendre a la dècada del 1960.

L'explotació de minerals —principalment barita, galena, coure, quars i, sobretot, ferro—, ha deixat un important llegat de mines abandonades a Mont-ras, Llofriu, Celrà, Quart, Calonge, Sant Joan de Palamós, Vall-llobrega i Cruïlles. Sorpren la densitat de l'entramat de les galeries i dels pous —coberts per la vegetació i sovint perillosos— que hi van ser construïts fins als anys quaranta del segle XIX.

A les Gavarres, s'hi ha localitzat un gran nombre de forns d'obra, entre els quals destaquen algunes rajolerries d'entre els segles XVI i XIX. Els darrers forns van deixar de funcionar als anys trenta del segle passat. Més desconeguts són els forns de vidre que es construïen a prop de rieres amb sorra de caràcter silícic.

Les pedres calcàries existents en diferents zones del massís varen ser aprofitades per a la fabricació de calç. Dels quaranta forns de calç localitzats, la concentració més important se situa a Sant Climent de Peralta i, sobretot, a Fonteta.

L'aprofitament de l'aigua

L'aigua és imprescindible per a la vida i per als camps. En aquestes muntanyes és irregular, ja que depèn de la pluviometria, però no és escassa gràcies a l'existència d'un gran nombre de rieres, torrents i xaragalls. Hi ha moltes fonts i mines d'aigua que són aprofitades per la població. Algunes tenen o han tingut molt de valor perquè són d'aigua picant o ferruginoses.

L'aigua ha estat indispensable per al funcionament de dues construccions característiques de les Gavarres: els pous de glaç i els molins fariners. Per emmagatzemar l'aigua s'hi van construir rescloses, conduccions i aqüeductes.

La surera, utilitzada com a recurs natural, està molt lligada al massís. La part exterior de l'escorça forma un embolcall de suro que es pot separar fàcilment del tronc, operació que rep el nom de pela del suro i que té lloc al final de la primavera i al principi de l'estiu. És aleshores quan el tronc de la surera adquireix un roig intens.

VALORS HISTÒRICS

El patrimoni històric de les Gavarres s'inicia amb una bona presència de monuments funeraris de l'etapa megalítica. Les construccions medievals de caràcter defensiu i les edificacions religioses d'estil preromànic també hi són presents, tot i que estan situades a les zones menys boscoses. Els paisatges d'aquestes muntanyes són testimoni de la història dels pobladors que les han habitades des de temps immemorials i de les necessitats puntuals de cada època, que han anat donant forma a dòlmens i menhirs, poblats ibers, vil·les romanes, esglésies, masos medievals, pous de glaç i de vidre, mines, pous, aqüeductes, molins, rescloses i recs, entre moltes altres construccions.

Les restes dels primers humans

Els primers humans van arribar fa 100.000 anys a les àrees planeres que envolten les Gavarres, força abans que les restes que s'hi conserven. Eren petits grups de caçadors nòmades que es movien pel massís i vivien de la recol·lecció de fruits silvestres i de la caça. L'inici del neolític (5000 aC) suposa l'establiment dels primers assentaments estables gràcies a l'agricultura i la ramaderia. Però la naturalesa dels materials utilitzats en la construcció —fusta, bran-

ques, etc.— no n'ha permès la conservació de cap resta. Les més antigues són de fa quatre mil anys, ja del neolític mitjà.

La seva creença en el més enllà els va portar a construir grans enterraments megalítics col·lectius, a l'interior dels quals es dipositaven els difunts, acompanyats sovint d'aixovar funerari. Han estat catalogats més de quaranta monuments megalítics, agrupats en tres sectors: Fitor i l'entorn, Romanyà de la Selva i Calonge. El més conegut de tots és la cova d'en Daina, a Romanyà de la Selva.

Del món ibèric a l'actualitat

La cultura ibèrica s'inicia quan els fenicis i els grecs colonitzen el massís i es posen en contacte amb els pobles indígenes. Els ibers construïen els seus poblats als turons, des d'on els resultava fàcil defensar-se, ja que podien controlar les planícies. Tots els poblats coneguts a les Gavarres estan situats a les zones limítrofes del massís: Castell Barri a Calonge, el puig del Castell a Cassà i la Creueta a Quart. Així i tot, la part central del massís continua deshabitada.

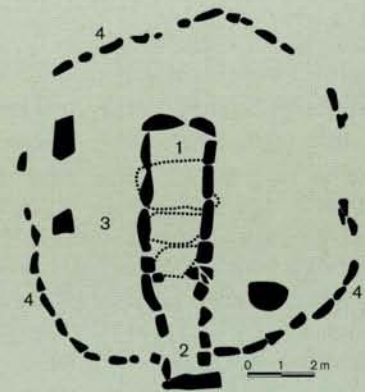
El segle III aC significa l'arribada dels romans, l'abandó dels poblats i l'aparició de les vil·les. Algunes eren grans i luxoses —collet de Sant Antoni a Calonge

DOLMEN DE LA COVA D'EN DAINA

(Romanyà de la Selva – Santa Cristina d'Aro)

És el dolmen més important i més ben conservat de les Gavarres i, fins i tot, un dels més espectaculars de la zona nord catalana. És un sepulcre en galeria coberta feta amb lloses de granit i de grans dimensions (7,60 m de llarg, 1,70 m d'ample i 1,50 m d'altura màxima). La cambra funerària és rectangular i està separada de la galeria per una porta formada per tres peces: els dos muntants i la llinda. El túmul i el cromlec hi són encara força evidents, aquest darrer forma un cercle d'11 m de diàmetre. L'entrada del dolmen està orientada cap al sud-est, cosa que permet que la llum del sol arribi a l'in-

Els dòlmens són recintes sepulcrales megalítics col·lectius. El dolmen de la cova d'en Daina és el més important i el més ben conservat de les Gavarres. Pertany al neolític mitjà i és de galeria coberta.

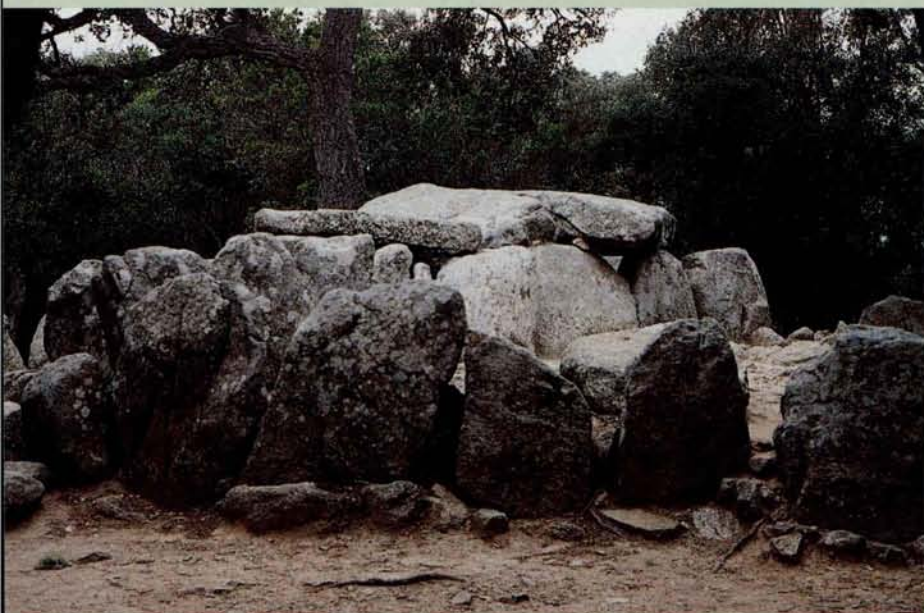

MIREIA IBÁÑEZ

És format per la cambra sepulcral (1), un corredor d'accés (2), un túmul de terra i pedres (3) que els cobreix i un cromlec (4) en forma d'anell extern fet de grans pedres.

terior de la cambra funerària en determinades èpoques de l'any, generalment durant els solsticis d'estiu o d'hivern, probablement per qüestions religioses. Pel tipus de sepulcre, podem deduir que fou construït vers el 1700-2200 aC. Les excavacions promogudes per Lluís Esteva Cruaïas van permetre la troballa d'un gran nombre d'ossos i dents d'ésser humà, set puntes de sageta de sílex de tipologies diverses, fragments de ganivet, fragments ceràmics i grans de collaret.

La construcció requeria el treball d'un grup humà ben organitzat. Calia arrossegar els blocs des d'una pedrera pròxima amb troncs i cordes fins a un encaix. Una vegada a dalt d'aquest es deixava caure la llosa fins a una ranura i es falcava bé amb la construcció del túmul (rocs i terra). Un cop muntada la cambra, s'hi col·locava la coberta fent servir la mateixa tècnica del talús.

LLUIS VIDAL

o Vilarenys a Vall-llobrega—, tot i que la majoria eren explotacions agrícoles situades a la plana que produïen cereals, vi i oli per exportar-ho a la Mediterrània. D'aquestes vil·les, se'n coneixen diversos exemples a Celrà, Corçà, Cassà... Les Gavarres, a més, s'omplen de masos, la forma tradicional d'explotació dels recursos del bosc. Els masos permetien la realització d'activitats econòmiques mitjançant els molins hidràulics i els forns de calç, per exemple, o l'aprofitament del bosc per a pastures o per fer-ne carbó.

Al segle x comença a habitar-se el cor del massís de les Gavarres i alguns agricultors s'organitzen al voltant d'unes esglésies que, amb el temps, generen la parròquia com a nova forma d'organització.

Des del segle XI fins al XIV, els masos de cada parròquia es van multiplicar fins a arribar a la trentena i, cap al 1300, quan ja no hi cabien més masos, es van desenvolupar les celleres, unes petites aglomeracions d'habitatges al voltant de les esglésies del massís.

L'arribada de la pesta negra del 1348 i les seves conseqüències al llarg dels segles XIV i XV van provocar una disminució de la població. Algunes esglésies van canviar d'emplaçament, es van reedificar més a prop de la plana; moltíssims masos quedaren deshabitats, i el bosc reocupà terres de conreu. Els habitants dels masos que van sobreviure a la crisi van incorporar a les seves explotacions les terres dels masos abandonats i, davant el progressiu afebliment de la presència dels senyors, van acabar controlant les dues institucions comunitàries més importants: la parròquia i la universitat.

La societat del massís evoluciona paral·lelament al desenvolupament dels mercats urbans de Girona i Barcelona. Les activitats de les Gavarres se centren en l'explotació del bosc i dels recursos. Als segles XVIII i XIX aquesta gran activitat al massís va provocar l'últim gran augment de la població. Moltes de les edificacions que s'hi conserven, gran part de la toponímia

El massís disposa d'una complexa xarxa de camins per comunicar els pobles i les masies i facilitar els treballs al bosc. A través d'aquests senders, avui dia és possible fer-hi una passejada per conèixer els valors d'aquest indret.

i dels records, les festes i el patrimoni oral, les llegendes i les creences provenen d'aquests dos segles.

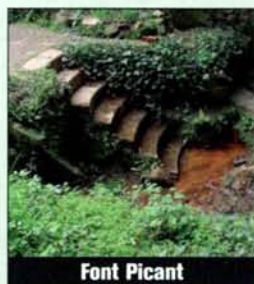
Al darrer segle, les successives crisis del sector surer van provocar una forta davallada de totes les formes de la vida tradicional i un ràpid despoblament del massís des dels anys cinquanta. Ha estat posterior la redescoberta de les Gavarres com a espai de gran interès.

Les masies i cases pairals són una part del llegat d'aquestes muntanyes.

20 punts d'interès a les Gavarres

persos. Les reformes efectuades en el temple parroquial entre els segles xvi i xvi no han esborrat els trets romànics de la volta de la nau, dels arcs torals i d'alguns detalls dels murs. La primera església era del segle xi, i precisament la primera menció escrita de la parròquia de Sant Cebrià de Lledó és de l'any 1062. El lloc és conegut popularment com *els Sants Metges*, ja que a l'església es veneren els sants metges sant Cosme i sant Damià. Abans de la construcció de l'església, el 993, ja existia el terme de Lledó, que era, probablement, el territori d'una vil·la, la forma de poblament més corrent dels segles ix i x.

Font Picant

1 CASTELL DE MABARRERA Celrà

Antic castell preromànic de l'any 1166. Es troba molt deteriorat. Se'n conserva el fossat i la muralla del castell, però en molt mal estat.

2 MINES DEL NEN JESÚS Celrà

Aquestes mines són un bon exemple d'aprofitament i d'explotació d'un recurs natural en un context històric i social determinat. Les dimensions de les boques d'entrada de les galeries ens pot ajudar a fer-nos una idea del treball que es va fer en aquestes muntanyes entre el final del segle xix i el principi del xx. L'explotació del mineral de ferro va durar mentre n'era rendible l'explotació. L'esgotament progressiu del mineral i la dificultat de transportar-lo cap a les fonderies van comportar el tancament i l'oblit de les mines.

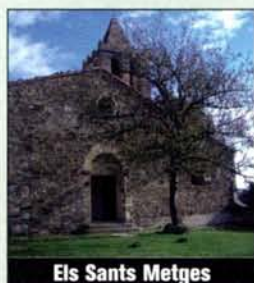
Molí d'en Frigola

3 FONT PICANT Madremanya

El broll d'aigua de la font està situat dins de l'antic mas Vidal, en un espai enfonsat de forma rectangular al qual s'accedeix per una escala de set esglaons. Les pedres que formen l'escala estan molt ben treballades. L'aigua de la font és ferruginosa i picant, de molt bona qualitat i té propietats terapèutiques.

4 MOLÍ D'EN FRIGOLA Cruïlles - Monells - Sant Sadurn de l'Heura

Es troba en el paratge del camp del Daró. Aquesta situació s'ha aprofitat des d'antic, ja que és l'adequada per a l'emplaçament d'un molí hidràulic. Al segle xiii hi havia un molí amb una bassa i un aqüeducte. Al segle xvi ja s'anomenava *molí d'en Frigola*. Entre els segles xvii i xviii el molí es va ampliar, i l'any 1923 s'hi degueren fer les darreres reparacions. L'any 1925 el seu propietari el va donar de baixa de la contribució industrial. El molí consta de tres plantes: a la planta inferior es troba el carcabà, el cor del molí, ja que hi té lloc la transformació de l'energia hidràulica en energia mecànica; a la planta baixa hi ha la sala de les moles, on es molia el gra, i a la planta superior hi ha la casa dels moliners i també un magatzem per al gra.

Els Sants Metges

5 SANT CEBRIÀ DE LLEDÓ (ELS SANTS METGES) Cruïlles - Monells - Sant Sadurn de l'Heura

La parròquia és la característica dels pobles de les Gavarres, en què l'església i la rectoria són el centre del municipi, format per un conjunt de masos dis-

Aqüeductes can Vilallonga

Ermite de Sant Llop

6 Aqüeductes de can Vilallonga Cassà de la Selva

L'aigua sempre ha estat escassa a les Gavarres. La irregularitat de les precipitacions i la seva acumulació en determinades èpoques de l'any varen comportar la construcció d'un sistema complex de recollida i derivació: pous, cisternes, sínies, basses, bassols, recs, aqüeductes, rescloses, mines d'aigua, etc. Els aqüeductes de can Vilallonga són al marge dret de la riera de Vilallonga i van ser construïts per transportar-hi aigua tot evitant les torrenteres del puig de les Miloques. Hi ha tres aqüeductes d'obra -un de petit, un de mitjà i un de gros-, un rec soterrat i tot seguint la conducció fins al final s'hi pot observar el dipòsit de captació d'aigua.

7 SANTA LLÚCIA DE L'ARBOÇ la Bisbal d'Empordà

Ermite barroca d'una sola nau. Esmentada ja al segle xvi, la capella actual és una reedificació datada del 1717. La portalada en el frontis és rectangular. La porta té muntant i llinda de pedra rossa. La façana es completa amb un òcul i un campanar de cadireta d'un arc rematat amb esferes de ceràmica de la Bisbal i una rosassa de fusta.

8 DOLMEN DE LA COVA D'EN DAINA Romanyà de la Selva

Sepulcre que fou construït vers el 1700-2200 aC. Descobert per l'antic propietari dels terrenys, va ser excavat i restaurat definitivament el 1957. És un sepulcre en galeria coberta i de grans dimensions. La cambra funerària és rectangular i està separada de la galeria per una porta formada per tres peces: els dos muntants i la llinda.

9 RAJOLERIA DE CAN FRIGOLA Forallac

La rajoleria va ser construïda probablement a la segona meitat del segle xviii i va funcionar fins als darrers anys del segle xix. Es tracta d'una de les rajolerries més interessants i més ben conservades del massís. S'hi elaboraven teules, rajols, maons, cairons, etc., a partir de recursos naturals que s'obtenien de l'entorn -aigua, argiles i llenya. La rajoleria constava de diferents elements, dels quals es conserven el forn, el pou i part de la canalització d'aigua. La restauració d'aquest conjunt patrimonial permet el coneixement dels seus elements arquitectònics i el procés de funcionament de la rajoleria.

10 ERMITA DE SANT LLOP Torrent

Edifici bastant ben conservat amb planta de creu grega i cúpula del segle XVIII. Té capçalera de planta rectangular. Les voltes són d'arestes, tant en la nau i el presbiteri com en les capelles que formen el creuer. A la façana occidental cal destacar la portalada rectangular. Hi ha també un petit campanar d'un sol arc. Sant Llop era molt venerat pels pastors, ja que se li atribuïa el do de protegir-los dels llops.

11 MINA D'EN TORRENT Llofríu

Es disposa de documentació que prova l'existència d'activitat minera a la zona des de l'època dels romans. Aquesta mina va ser explotada a cavall entre el final del segle XIX i l'inici del XX. Se n'extreia plom i baritina. El plom tenia, antigament, multitud d'usos; es feia servir, per exemple, per a la fabricació de pesos i monedes. La baritina s'utilitzava principalment per fer pintures. La mina consta d'una galeria principal amb quatre trams i d'una galeria secundària. La galeria principal és horitzontal i té una amplada d'1,5 m, i la galeria secundària té una longitud de 54 m.

12 SANTA COLOMA DE FITOR Forallac

L'església de Santa Coloma de Fitor es consagrà l'any 948. Aquesta església té dues naus, construïdes en èpoques diferents, amb dos absis semicirculars i una torre campanar de planta rectangular de dos pisos amb coberta piramidal. Altres elements interessants de l'església són el retaule de fusta barroc, els bancs de fusta amb el nom de les famílies del lloc i la creu de pedra.

13 CASTELL DE VILA-ROMÀ Palamós

Actualment en estat ruïnós, només en queden dempeus quatre murs. El castell ja és esmentat el 1329, tot i que presenta elements característics del segle XI. L'any 1812, durant la guerra de la Independència, va ser enderrocat per les tropes napoleòniques i s'ha anat deteriorant al llarg dels anys. El castell és de planta rectangular i consta de dues estructures concèntriques: un recinte de planta rectangular, flanquejat per una torre, i un recinte que envolta el palau. Només la base té parament antic; el de la part alta és molt més tardà.

14 CREU DE CASTELLAR Calonge

Al cim de la Creu de Castellar, a uns 200 m d'alçada, hi ha les restes de la torre de la Creu, una antiga torre de guaita. De planta circular, en resten els fonaments, amb un diàmetre de 7 m i un mur d'1 m de gruix. Des d'aquest turó s'albira una molt bona panoràmica circular i una vista de les costes immillorable.

15 SANT MIQUEL DE CRUÏLLES Cruïlles - Monells - Sant Sadurn de l'Heura

Del segle XI, avui només es manté l'església del que fou el monestir benedictí. El monestir romànic de Sant Miquel de Cruïlles és una de les joies del romànic a Catalunya. L'església és de planta basilical i té tres naus, marcades a l'exterior amb una capçalera de tres absis. A l'exterior conserva la decoració llombarda de l'època. L'interior guarda interessants i originals pintures murals romàniques del segle XII que es conserven en els tres absis.

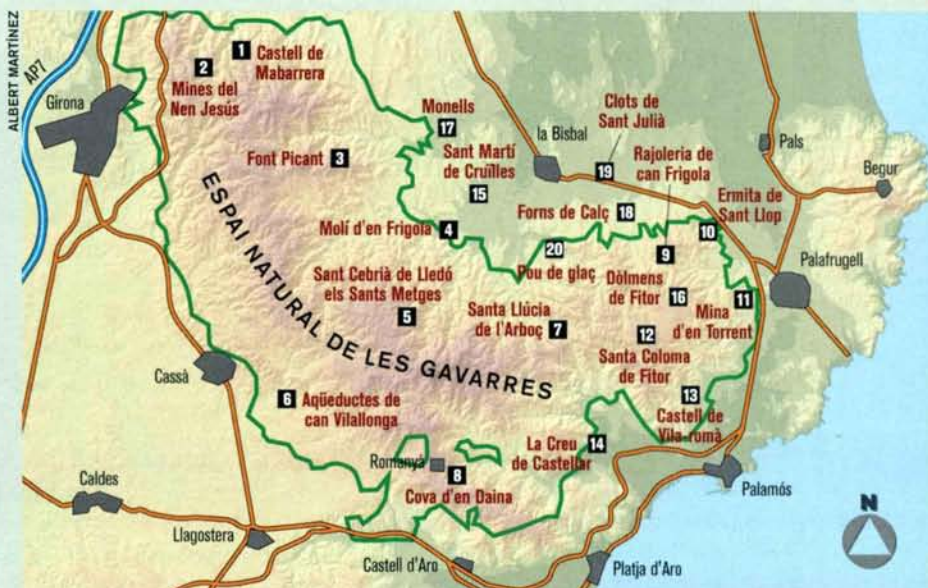
16 DÒLMENS DE FITOR Forallac

El poble de Fitor és un terme de poblament dispers on s'han descobert tretze sepulcres megalítics, que representen la concentració de dòlmens més important de les comarques gironines. Un gran nombre d'aquests monuments es troben en bon estat de conservació i mantenen ben visible bona part de la seva estructura original. Els més coneguts els trobem a la serra d'en Cals: el dolmen dels Tres Peus, el de Tres Caires i el de la serra de Calç. Un altre dolmen interessant però no tan ben conservat és el del Llobinar, proper a la parròquia de Fitor.

17 CONJUNT ARQUITECTÒNIC DE MONELLS Cruïlles - Monells - Sant Sadurn de l'Heura

És a banda i banda de la riera del Rissec. A la dreta, el poble és compacte i fortificat a l'entorn del turó del castell; a l'esquerra, el poble és més dispers, centrat al carrer de la Riera i a l'església de Sant Genís. Els carrers i les places de Monells exemplifiquen l'evolució de l'arquitectura popular a través de

L'alzina surera és l'arbre predominant del massís, amb el qual s'identifica el paisatge de les Gavarres.

diferents etapes històriques. Del romànic s'hi conserven parts de les muralles i torres que enclaven el poble i el castell. Del gòtic hi resta la plaça de l'Oli, el carrer dels Arcs i alguns finestrals. Durant els segles XVII i XVIII s'aixecaren cases sobre els murs de la fortificació, es reordenaren els espais interiors i es formaren dues línies de carrers, el de Vilallonga i el de la Riera.

18 FORNS DE CALÇ Forallac

Als termes de Fonteta i Sant Climent de Peralta hi havia hagut més d'una vintena de forns que es dedicaven a coure la roca calcària entre 600 i 800 °C per convertir-la en calç. La calç era utilitzada per a la construcció, com a ciment i per al revestiment de parets. Quatre dels forns han desaparegut totalment; els altres encara són visibles, però es troben en mal estat de conservació i estan coberts d'una espessa vegetació. En aquests dos nuclis es van trobar les condicions òptimes per desenvolupar aquesta activitat vinculada estretament a l'explotació dels recursos del massís: la proximitat a la lleinya, la pedra calcària abundant i les bones comunicacions amb la plana.

19 CLOTS DE SANT JULIA Forallac

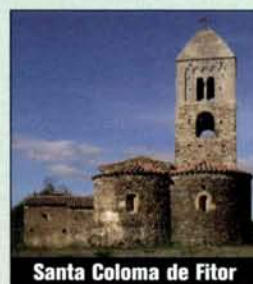
Conjunt de grans i profundes cavitats o forats excavats a la roca, de diferent fondària i amplitud, situats en uns turons enmig d'un bosc frondós. Aquests clots -alguns dels quals arriben fins als 20 m de profunditat- estan excavats a la roca de gres, les seves parets són ben llises i tots tenen una rampa d'accés de poc més d'1 m d'amplària. Alguns d'aquests clots també tenen passadissos que els comuniquen entre si. A la part més elevada del turó hi ha, també, una roca en forma de capella i, no gaire lluny d'aquí, un sepulcre megalític. És possible que fossin explorats en temps anteriors a la romanització.

20 POU DE GLAÇ DE LA FONT D'EN SALOMÓ Forallac

Un dels recursos per a l'aprofitament de l'aigua més sorprenents del passat és el de la fabricació de glaç. Aquesta indústria ja es troba documentada al massís des de mitjan segle XVI i arriba al màxim esplendor entre mitjan segle XVII i el final del XVIII. S'han localitzat les restes d'onze pous de glaç. Són estructures de grans dimensions, construïdes al vessant nord amb pedra i cobertes amb una volta també de pedra. El pou de glaç de la font d'en Salomó és un gran dipòsit soterrat que s'emprava fa més de 200 anys per guardar-hi el glaç procedent de la congelació hivernal de l'aigua de la riera de la Masqueta, que es desviava cap a unes basses. En aquella època, a causa d'una petita era glacial, feia molt més fred que ara, fet que permetia el desenvolupament d'aquesta indústria del gel.

Agraeixo la informació que m'ha facilitat
el **CONSORCI DE LES GAVARRES**.
Consorti per a la Protecció i la Gestió de l'Espai
d'Interès Natural de les Gavarres

www.consortigavarres.org

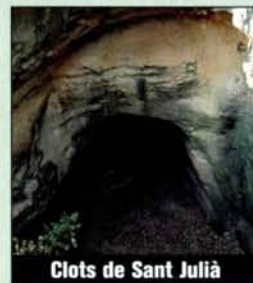
Santa Coloma de Fitor

Sant Miquel de Cruïlles

Monells

Clots de Sant Julià

Les Ecouges,

el millor descens del Vercors

Text i fotos: **Àlex Batllori i Lacueva**

La regió muntanyosa del Vercors (Prealps del Delfinat) és situada entre la Dròma i l'Isère, al sud de Grenoble, i va ser l'antic escenari de la famosa batalla de Vercors, entre la resistència i els exèrcits alemanys durant la Segona Guerra Mundial. Avui és un lloc clàssic per als descensos d'engorjats, i el de Les Ecouges és el més interessant del massís.

El meu company Pere Farré em va proposar aquest estiu una sortida d'uns quants dies al massís del Vercors, situat a la regió francesa d'Isère. La idea ens va atraure, a mi i a altres companys del grup; d'entrada perquè aquest massís es troba en un país veí i, sobretot, perquè és considerat un clàssic per a la pràctica del descens, per la gran quantitat i varietat de canyons que té. Entre els diversos descensos d'aquest massís

vam decidir fer primer el de Les Ecouges, ja que és el més conegut i també el més interessant de la zona del Vercors; en definitiva, un paratge de visita obligada per als aficionats a aquest esport. Convé saber, però, que el primer tram és tècnicament difícil –la quantitat d'aigua en pot complicar molt el descens–; per aquest motiu, us recomanem que hi aneu a l'estiu i que abans d'entrar-hi us informeu del cabal del riu.

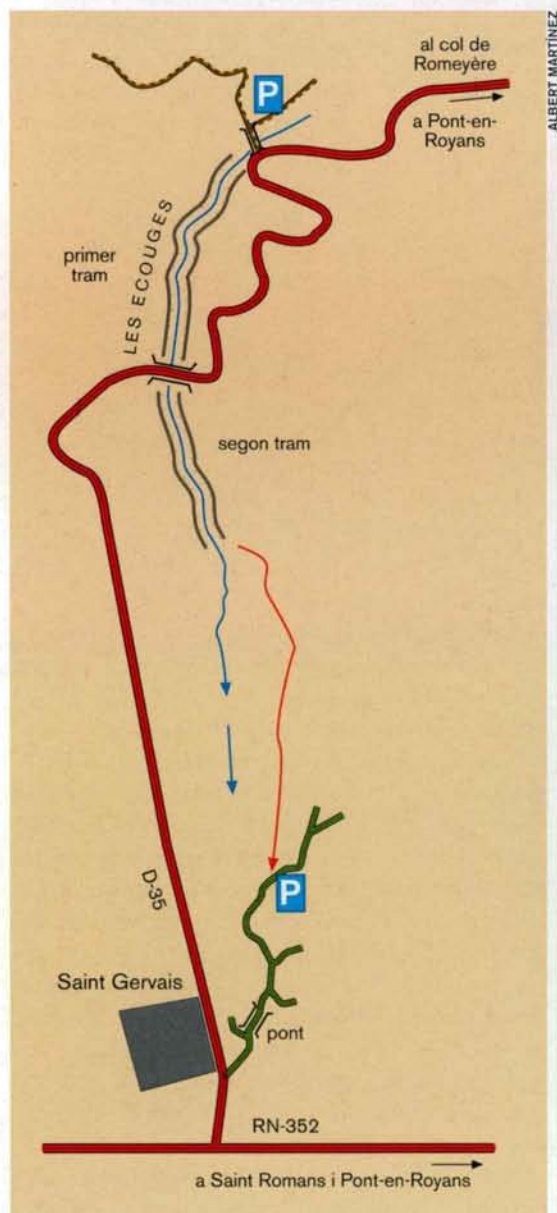

Arribant a la marmita del pou final, enmig d'un fort cabal d'aigua, cosa que complica el descens d'aquest gran canyó de Les Ecouges.

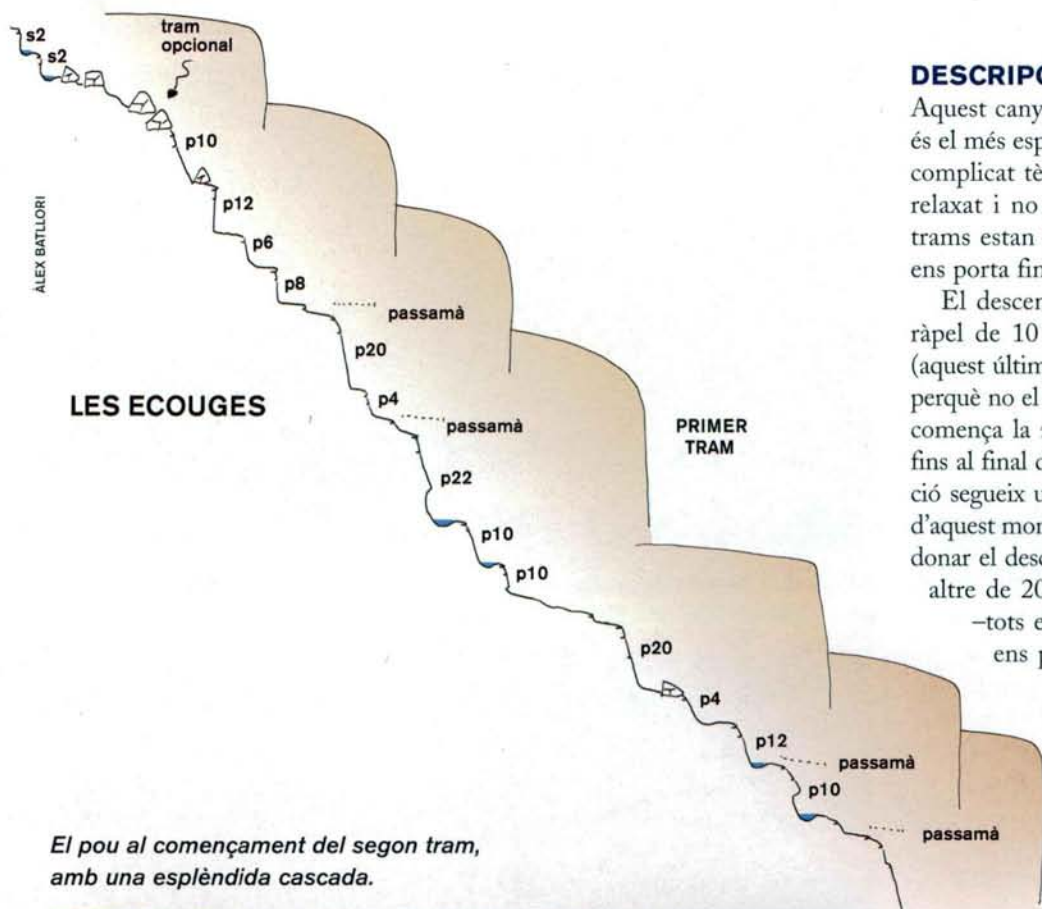
Situació

Aquest descens se situa al massís del Vercors, a la regió o departament francès d'Isère. Per accedir-hi, un cop passada la frontera de la Jonquera, cal seguir l'autopista que va cap a Perpinyà, Narbona, Montpeller, Nimes i Valença. Un cop aquí, cal sortir de l'autopista i dirigir-se cap a l'interior del massís del Vercors. (Si teniu la intenció de passar-hi uns quants dies, us recomanem d'acampar al càmping municipal del poble de Pont-en-Royans). El principi i el final del canyó de Les Ecouges està bastant a prop de la població.

Per arribar fins a la capçalera del canyó, des de Pont-en-Royans cal seguir la carretera en direcció a Col de Romeyère i Saint Gervais. Quan s'arriba a Pont-Chabert hi ha una esplanada on es pot deixar el primer vehicle. I un cop passat el poble de Saint Gervais, es deixa el segon vehicle –cal seguir les indicacions del croquis de situació. Un cop acabat el descens, en tres quarts d'hora aproximadament s'arriba a aquest segon cotxe, i després a l'altre, a Pont-Chabert.

Inici del descens del barranc de Les Ecouges a partir del fraccionament del pou gran.

El pou al començament del segon tram, amb una esplèndida cascada.

DESCRIPCIÓ

Aquest canyó té dos trams ben definits: el primer és el més espectacular i també el més compromès i complicat tècnicament; el segon, en canvi, és més relaxat i no presenta problemes tècnics. Els dos trams estan separats per la mateixa carretera, que ens porta fins a la capçalera del canyó.

El descens comença amb dos petits salts i un ràpel de 10 m, punt on arriba el tram opcional (aquest últim punt no està representat en el croquis perquè no el visitem). També en aquest mateix punt comença la zona engorjada, que no ens abandona fins al final del primer tram del canyó. A continuació segueix un ràpel net, també de 10 m, i a partir d'aquest moment ja no hi ha cap possibilitat d'abandonar el descens. Dos petits pous ens deixen en un altre de 20 m amb un espectacular passamà fix —tots els passamans dibuixats són fixos— que ens permet allunyar-nos del cabal del riu.

Tot seguit, trobem un ressalt i un passamà llarg que ens condueix a un descens de 22 m —la base és una marmita amb un fort corrent. A continuació hi ha dos pous de 20 i 8 m i un ràpel de 20 m, també amb un passamà a la capçalera. Tres pous curts ens condueixen a

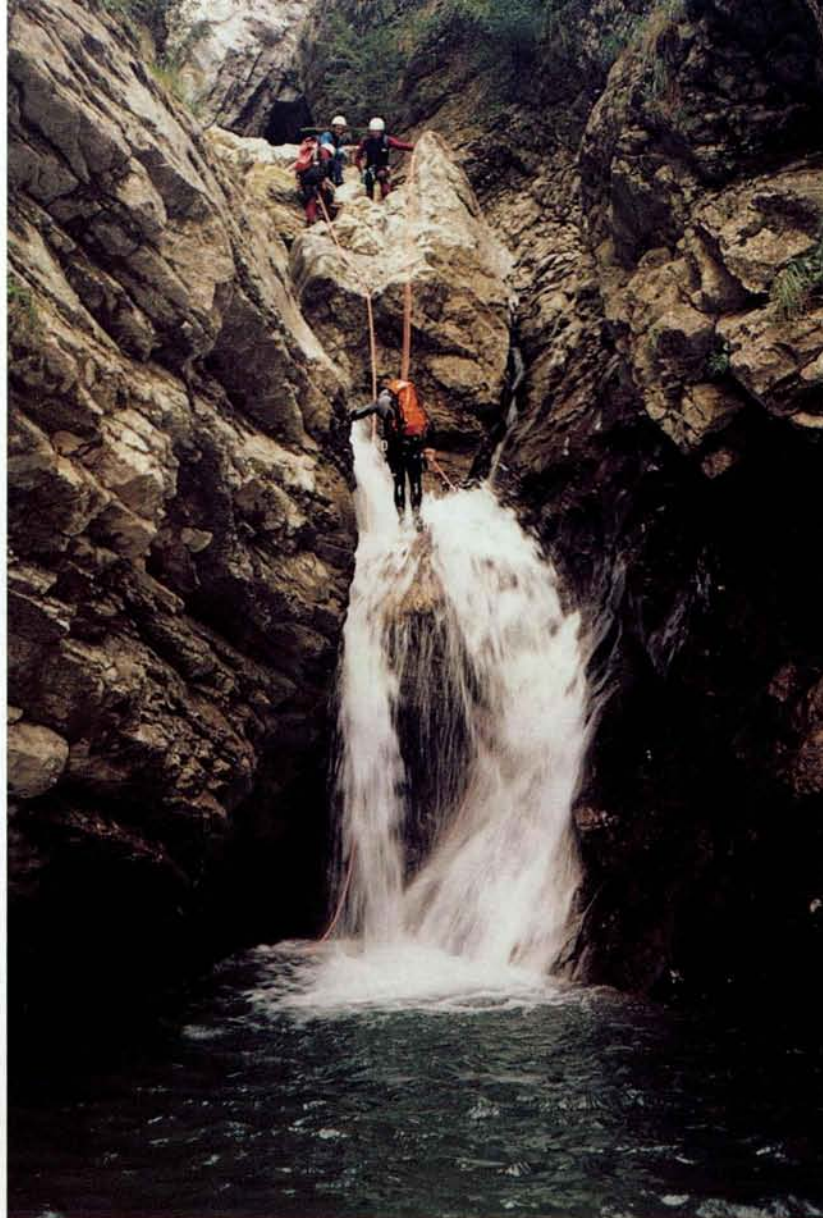
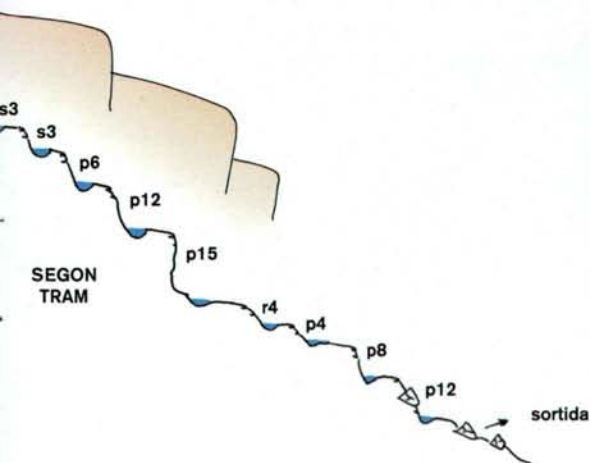
l'inici de l'últim ràpel d'aquest tram, que és el més llarg (65 m) i el més espectacular de tot el canyó. El descens es pot descompondre en dos trams, ja que més o menys a mig descens un minúscul relleix ens permet tornar a muntar la segona tirada fins al final. Un cop acabat aquest pou hi ha una represa artificial seguida d'un pou curt de 6 m. Així, s'arriba al pont de la carretera, que és el final del primer tram de Les Ecouges.

A partir d'aquí s'entra en el segon tram del descens, on comença un petit ressalt i una successió de pous de 5, 12 i 24 m. Aquest últim pou és destacable per l'espectacularitat de la seva cascada, per on tenim la possibilitat de baixar. Segueix un breu recorregut i s'arriba al tram més divertit del descens: un tobogan de 7 m, dos salts de 4 i 3 m i dos pous de 6 i 12 m, que ens condueixen a la capçalera d'un curiós pou de 25 m (en descendir-hi hi ha la possibilitat de parar en un nínxol i des

d'aquí saltar creuant la cascada fins a la marmita). Finalment, hi ha dos pous de 8 i 12 m, punt on acaba el descens. A l'esquerra surt el camí que condueix al segon cotxe, als afores del poble de Saint Gervais.

El primer tram de la zona intermèdia, el més espectacular i compromès.

L'últim ràpel i final del descens del segon tram, tècnicament més relaxat.

Fitxa tècnica

Temps	Entre sis i vuit hores, segons la quantitat d'exploradors i la seva experiència.
Material necessari	Dues cordes de 50 m i vestit de neoprè.
Època del descens	Estiu. Cal tenir en compte el cabal del riu.
Visita realitzada per	Pere, Isaac, Natàlia, Francesc, Leo, Roger, Sergi i Àlex, el 13 d'agost del 2005 (dos grups).
Desnivell	500 m
Bibliografia	J. C. BOTTI, B. ROSSET, Y. LAUNAY, C. LARRIBE, T. LARRIBE, Spéléo Club MJC de Tullins. <i>Canyons du Vercors et alentours</i> . Ed. Gap, 1997.
Cartografia	Pont-en-Royans, mapa 3.235-OT (Autrans) (Gorgues de Bourne) PNR du Vercors.
Internet	www.net-canyoning.com/canyons/ecouges/ecouges.htm www.descente-canyons.com/canyoning.php/202-212-Ecouges-Partie-II.html www.ac-grenoble.fr/rescors/primaire/villard/georges/r-ecouges.htm www.vercors-aventure.com/canyoning.htm

Olympic National

L'extrem salvatge de la natura

Text i fotos: **Enric Ventura i Lecha**

L'Olympic és un parc molt emblemàtic, de grans dimensions i amb més diversitat d'hàbitats de tots els parcs del món. Tot i que està situat molt al nord, les pluges constants procedents del proper Pacífic i del seu sistema fluvial converteixen les parts baixes del parc en selves plujoses temperades.

LA PENÍNSULA D'OLYMPIA

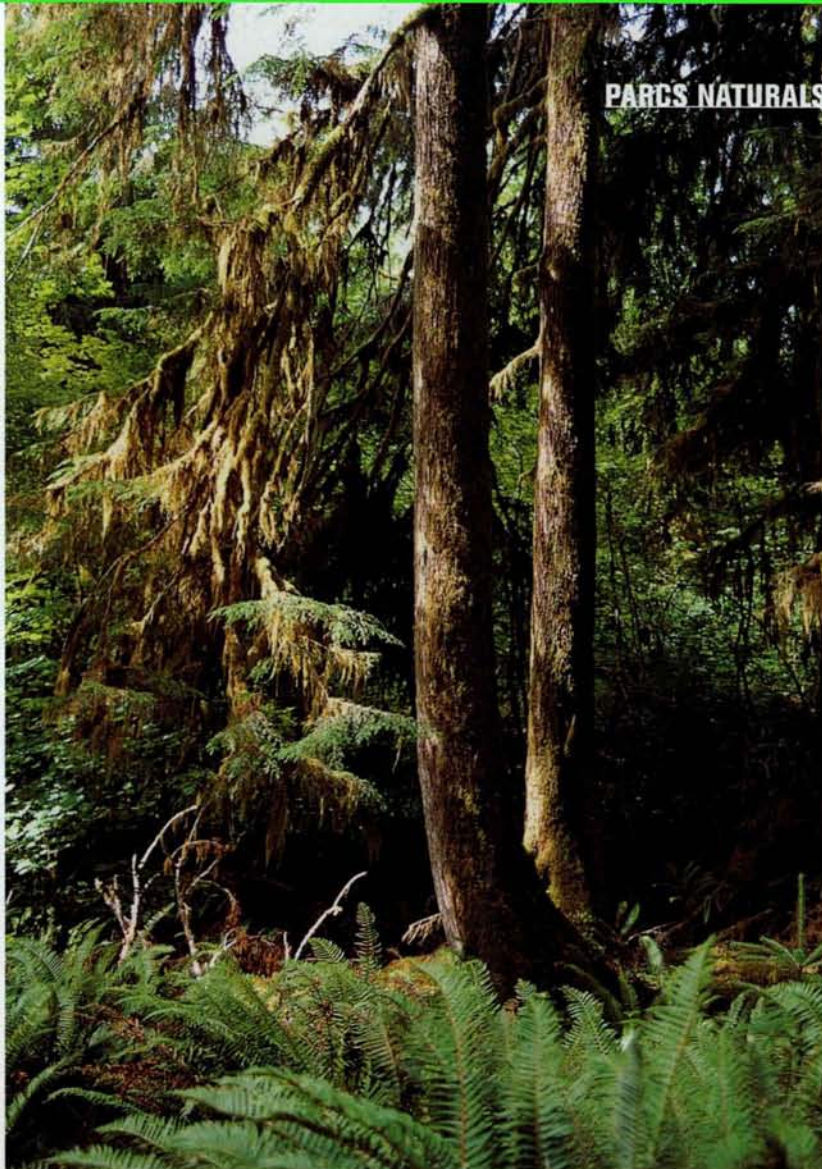
La gran massa de la península d'Olympia està situada a l'extrem nord-occidental del continent americà. Pertany a l'estat de Washington i està separada del Canadà per l'estret de Juan de Fuca. És una gran extensió de terreny —ocupa aproximadament un terç dels Països Catalans— amb escasses poblacions i, per tant, poc habitada. El paisatge està dominat per grans espais coberts de boscos amb platges salvatges interminables, on no hi ha cap mena d'activitat humana. És un dels racons del món on sembla que el temps no hagi avançat i on la natura es mostra, en tots els seus aspectes, amb una magistral magnificència. Tot i que és a prop de la costa, és una regió muntanyosa, ja que forma part de la serralada costanera occidental anomenada *Coast Range*, la qual, tot vorejant la costa del Pacífic, es reparteix al llarg de tres estats: Washington, Oregon i Califòrnia. El punt culminant de la serralada és el Mount Olym-

Park

pus, de 2.428 m d'altitud. Aquesta modesta muntanya està coberta de neu tot l'any a causa de la seva latitud, i pels seus vessants cauen més de 260 glaceres —alguna de les quals és de les més grans d'Amèrica del Nord.

El 1592, el navegant espanyol Juan de Fuca, que buscava un pas cap al Pacífic, va descobrir i cartografiar l'estret que avui porta el seu nom i també la resta de la regió, que va anomenar *el cerro de Santa Rosalia*, nom que figurava en les cartes de navegació del segle XVI. El 1778 el capità James Cook va explorar aquestes terres i s'hi va internar. En aquell temps eren habitades per diverses tribus indígenes —els *makah*, els *ozette*, els *quileute* i els *quinault*. Avui dia, però, en aquests immensos espais només resten unes poques reserves índies que —tal com indica el seu nom— no són més que uns terrenys on viuen alguns descendents d'aquells primers pobladors, arraonats i aferrats a llurs costums.

Les coníferes conviuen en un entorn selvàtic. Dels tronc i de les branques pegen una infinitat de molses, líquens i falgueres, que donen un aspecte estrany al bosc.

És en aquest entorn de prop d'un milió d'hectàrees de natura exuberant i pletòrica on trobarem l'Olympic National Park. Sembla insòlit que en un territori situat a 48° latitud nord on predomina el fred, les valls presentin una vegetació semblant a la de les selves tropicals. Això es deu al fet que, en les conques fluvials de l'oest de la península, s'hi combina, primer, l'abundància de precipitacions de les muntanyes properes; segon, l'aportació d'importants rius, i tercer, la humitat de l'oceà. Aquests condicionants provoquen un clima suau on les grans coníferes i els nombrosos caducifolis coberts de molses, líquens i falgueres conviuen amb extenses zones de massa forestal classificada com a selva plujosa temperada.

El 29 de juny del 1938, durant la presidència de Franklin D. Roosevelt, aquest territori va ser declarat Parc Nacional, tot i que la seva protecció bé de més antic: el 1897, el president Stephen Grover Cleveland va crear la zona de l'Olympic com a Reserva; el 1909, el president Theodore Roosevelt el va designar Monument Nacional, i, finalment, el 1976 es va declarar Reserva Internacional de la Biosfera. El parc té una extensió total de 922.000 acres, que equivalen a 373.120 ha.

James Cook pintat per Nathaniel Dance (1775-1776). Cook explorà les terres que havia descobert Juan de Fuca.

A l'esquerra: vista parcial del Crescent, un enorme llac d'origen glacial.

ALBERT MARTÍNEZ

És molt fàcil
caminar pels
senderols
habilitats pels
guardes del parc,
però és totalment
impossible i poc
recomanable
endinsar-se en el
bosc lliurement.

LA FLORA

En un espai tan gran és lògic que hi hagi una gran diversitat vegetal. En general, s'hi observen quatre tipus bàsics de bosc: l'anomenat *rain forest* arran de mar; el de les terres baixes; la vegetació de les terres muntanyes, i la de les subalpines. En els boscos, hi predominen les grans coníferes: del gènere *Abies* —*Abies amabilis*, *Abies grandis*, *Abies lasiocarpa*—; del gènere *Picea* —la més predominant és la que els americans anomenen *Sitka spruce*, que és la *Picea sitchensis*, però també veurem la *Picea engelmannii*—; del gènere *Thuja* —hi és present la *Thuja plicata*—; del gènere *Pseudotsuga* veurem la *Pseudotsuga menziesii*, i del gènere *Tsuga*, la *Tsuga heterophylla*, arbres que amb molta facilitat s'apropen als 80 i 90 m d'alçada; tots conviuen en un entorn selvàtic i dels seus troncs i de les seves branques pegen una infinitat de molses, líquens i falgues epífites que filtren la llum del sol tot donant un aspecte estrany al medi. Arran de terra competeixen, per l'espai i la llum, més de tres-cents espècies vegetals, moltes de les quals són endèmiques. És molt fàcil caminar pels senderols habilitats pels guardes del parc, però és totalment impossible i poc recomanable endinsar-se en el bosc lliurement.

LA FAUNA

Com que la península d'Olympia està poc humanitzada, la fauna que hi habita és molt abundosa: des de grans mamífers com el puma, el bisó, l'ós negre i l'ós gris —*Ursus americanus* i *Ursus horribilis*—, fins a diverses espècies de cérvols com el *deer mouse* —*Peromyscus maniculatus*— i el *Roosevelt elk* —*Cervus elaphus*—, els depredadors com el coiote i el llop, i també una munió de rosegadors com el castor, la guineu, l'esquirol, l'ós rentador, la mostela, la marmota, la llúdria, el mussol i un ocell molt típic que els americans anomenen *woodpecker*, el pica-soques.

De tota manera no resulta fàcil veure aquests animals, perquè els grans s'amaguen a les zones més recòndites, on no arriba ningú, i els petits es fan fonedissos enmig de l'espessor del bosc.

Les excursions recomanades

Fer excursions per l'Olympic National Park és una empresa que sobrepassa les possibilitats; sobretot per al turista estranger que visita aquests indrets amb el temps limitat. Hi ha més de 1.500 km de senders marcats; això dona una idea de les magnituds del parc. Hem escollit tres recorreguts, de paisatges variats, per donar-vos una idea general de la regió. Les excursions proposades es troben en tres zones ben diferents del parc, separades entre si per alguns centenars de quilòmetres; aquesta dada s'haurà de tenir en compte a l'hora de traslladar-se d'una zona a l'altra. A prop de les zones d'aquests recorreguts, hi ha entrades que donen accés al parc.

1a caminada

Zona nord del Ilac Crescent

Aquesta excursió, d'uns 12 km, és fàcil i es pot fer en un matí si se surt d'hora. Comença la caminada a l'àrea North Shore i l'objectiu és pujar al cim del Pyramid Peak, de 914 m d'altitud, una muntanya modesta però solitària, situació que ens oferirà unes magnífiques panoràmiques del Ilac Crescent —al sud i a l'est— i de l'estret de Juan de Fuca, amb l'illa de Vancouver a l'horitzó —al nord.

2a caminada

Zona oest del Hoh Rain Forest fins al Glacier Meadows

És un recorregut llarg, amb un total de 40 km aproximadament, i moderat, ja que es pot fer bé si es disposa de dos dies. L'excursió comença al Hoh Rain Forest Visitor Center, tot remuntant el riu Hoh, i s'arriba fins a gairebé la base del Blue Glacier del Mount Olympus. L'interès d'aquesta excursió és la travessa, durant uns 15 km, del Rain Forest, un

espectacular bosc de trets ben bé tropicals. Després, a mesura que agafem altura, el paisatge canviarà i hi veurem uns magnífics boscos de coníferes de tipus boreal. Quan arribem al llac Elk, tindrem davant nostre la impressionant mola del Mount Olympus i la seva glacera ben a prop; en poques hores haurem passat d'un bosc de tipus selvàtic a un paisatge totalment alpí. Al llac Elk, final d'etapa, trobarem un càmping on podrem acampar. No cal dir que el sender continua per als excursionistes que es proposen travessar la glacera i escalar el cim del Mount Olympus, però a partir d'aquest punt ja no es pot considerar una passejada.

3a caminada Zona sud del llac Quinalt

Aquesta excursió que proposem es pot fer tan llarga com es vulgui en funció dels dies de què es disposi. Cal partir de Graves Creek i remuntar el riu Quinalt; el sender està senyalitzat riu amunt, al llarg de 47 km, fins a Dosewallips, on hi ha unes formoses cascades alimentades directament per les glaceres. En tot aquest recorregut trobarem nou càmpings on podrem plantar la tenda sense cap problema. L'únic inconvenient és que caldrà endur-se tot l'avitallament necessari en funció dels dies que hi vulguem passar, ja que no hi ha cap mena de servei fora del lloc d'acampada.

Vista parcial del llac Quinalt.

Per a més informació

Olympic National Park
600 East Park Avenue
Port Angeles, WA 98362-6798

Tel.: 360 565 3100
olymp_visitor_center@nps.gov
www.olympic.national-park.com

Com i quan hi podem anar

OLYMPIC NATIONAL PARK

És un espai molt gran i poc habitat; en conseqüència, hi ha poques carreteres. Els aeroports més propers al parc són a les ciutats d'Olympia, capital de l'estat, i Seattle, encara que la millor manera d'anar-hi és des de la primera ciutat.

El cotxe ideal per visitar el parc és l'autocaravana, ja que dins del parc no hi ha ni botigues de queviures ni restaurants ni hotels.

Fora dels centres d'informació, no hi trobarem res que ens recordi la civilització; només hi ha dos tipus de càmpings: uns que estan una mica condicionats i són vigilats per un guarda, i uns altres de més rudimentaris, controlats per l'estat, que són lliures, de manera que un mateix ha de buscar-hi plaça i dipositar en una bústia uns diners dins d'un sobre. Cap d'aquests càmpings té serveis generals. Està totalment prohibida l'acampada lliure. D'aquí ve que els americans viatgin per aquests llocs en autocaravana, ja que estan equipades amb tota mena de comoditats que solucionen els problemes del menjar i dormir i permeten l'autonomia suficient per moure's dins d'un parc uns quants dies. És molt fàcil llogar un vehicle d'aquestes característiques; n'hi ha una gran oferta. En alguns càmpings, gasolineres i àrees de servei trobareu unes zones amb el senyal RV (*Recreation Vehicle*) on podreu solucionar amb facilitat les necessitats i els problemes de manteniment d'aquesta mena de cotxes —aigües brutes, aigües netes, gas propà, generador, etc..

Se surt, doncs, d'Olympia i s'agafa la carretera estatal 101, que circumval·la tota la península en uns 550 km. Al llarg de tot el recorregut,

hi ha diverses entrades que s'internen en el parc. Només hi trobareu dos petits pobles: al nord, Port Angeles, punt d'entrada més popular del parc i port d'arribada dels ferris que vénen de l'illa de Vancouver; i a l'oest, Forks, un petit poble dedicat exclusivament a la indústria de la fusta. En tots dos pobles, tot i que són petits, hi ha uns esplèndids supermercats que us permetran omplir la nevera i el congelador de l'autocaravana. Necessitareu un mínim de quatre o cinc dies per visitar aquesta regió.

El parc està obert durant tot l'any, i la millor època per anar-hi és entre els mesos de juny i setembre, ja que el clima és més benigne i la vegetació es troba en el moment més ufanós. A l'estiu, les temperatures resulten força temperades —oscil·len entre els 18 i els 23°—; la primavera és extraordinàriament plujosa, i les tardors són fredes —de 2 a 17°.

Noves escalades al Maestrat

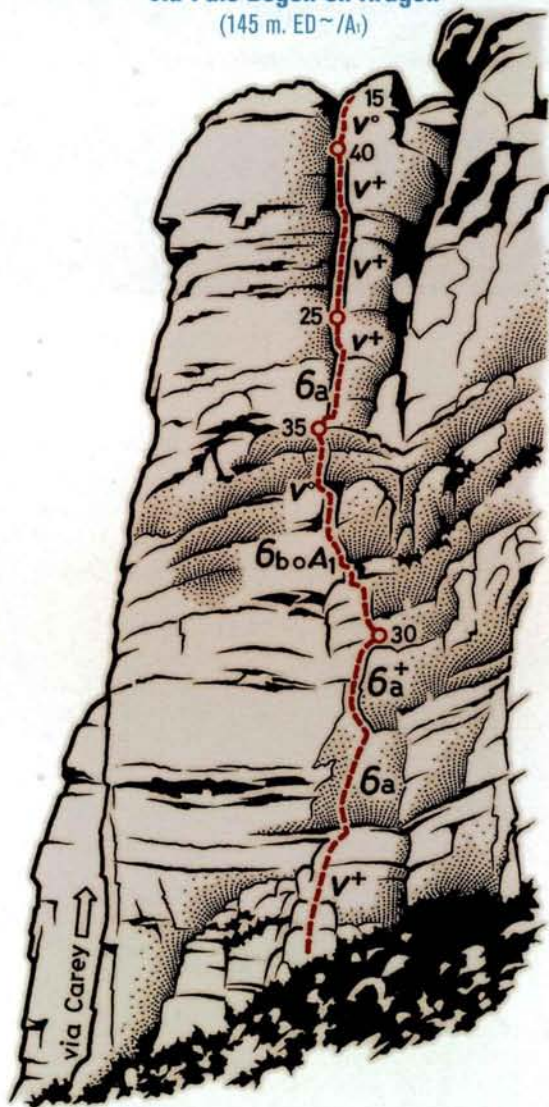
Aprofitem aquest número per repassar les últimes descobertes a la vora del riu Guadalop, prop de Ladrúñan, i ampliïm així l'únic article aparegut sobre aquesta zona del pantà de Santolea (*Muntanya 848*), i els nous traçats oberts a les més conegudes roques del Masmut, veïnes de Peñarroya de Tastavins. Es tracta d'uns itineraris molt definits en general per gaudir de tota la varietat del

rocam i les dificultats emparades amb l'estil d'escalada d'aventura, que assegurin la solitud i la tranquil·litat d'uns indrets poc freqüentats en general, aïllats de les grans poblacions. Ara per ara, el Maestrat pot presumir d'unes escalades prou atractives, i d'altres per descobrir, que fan d'aquestes terres un màgic destí per a tots als qui els agradin els llocs aspres, feréstecs i oblidats amb diferència.

TEROL / Paret del Cantalar

Via País Dogón en Aragón

(145 m. ED ~ /A₁)

Paret del Cantalar

Via País Dogón en Aragón

Aquesta extensa muralla propera a Ladrúñan –també mal anomenada *paret de l'Algecira*–, ens regala una nova línia gràcies a Joan Solé i Eloi Callado, després d'haver explorat minuciosament totes les possibilitats d'un terreny molt vertical i suggestiu a priori, encara que trencadís en moltes ocasions. La via País Dogón en Aragón (14-3-2006) aprofita una evident xemeneia de sortida en l'extrem oriental de la cinglera,

anomenat *Puntal de la Central*, que fa referència a la rústica central elèctrica que dóna llum a tot el veïnat. És de roca calcària mediocre en general; hi seran útils uns vuit pitons variats, tascons, aliens i el joc complet de friends. Per atansar-s'hi, cal creuar el riu Guadalop i guanyar la costa fins al peu de la via (30 min). El descens es fa caminant per darrere en direcció al Barranco Gómez, on trobarem un bon camí de tornada, pintures rupestres i moltes xapes per fer escalada esportiva.

Agulla de la Crevada

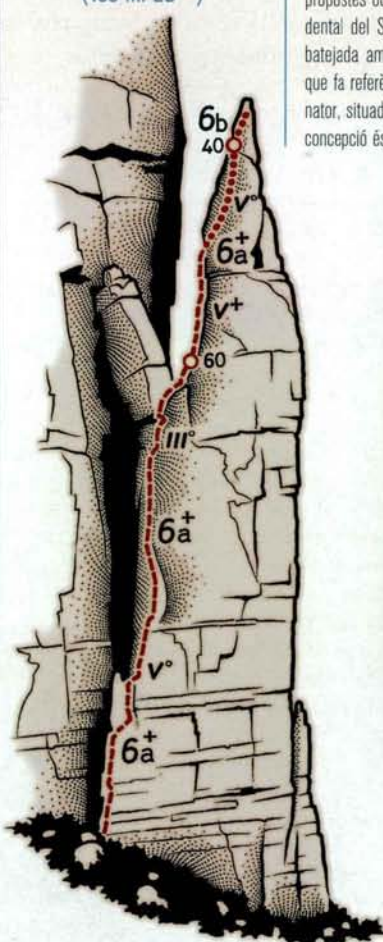
Via Ciutat de Covis

Aquesta colossal agulla desenganxada de la paret del Cantalar és la imatge més impactant que ens ofereix aquest tram del riu Guadalop entre el veïnat de l'Algecira i la ciutat central elèctrica. Per les dimensions que té (100 m d'altura), l'agulla de la Crevada és sens dubte una de les poques roques verges que calia pujar d'aquest racó del Maestrat. La cordada anterior trenca el misteri i, mitjançant una escalada en lliure prou difícil (6a⁺), aconsegueix arribar al minúscul cim per la via Ciutat de Covis (15-3-2006). La primera part de l'ascensió guanya l'aresta nord –la més factible d'entrada– fins a muntar reunint a l'altura d'un bloc gegantí encastat

TEROL / Agulla de la Crevada

Via Ciutat de Covis

(100 m. ED ~)

entre l'agulla i la paret (60 m). A partir d'aquí, la via transcorre per la paret interior de l'agulla, travessant en diagonal ascendent fins a l'aresta oposada, molt més assequible en la part final. És de roca delicada en alguns punts i l'ambient és d'allò més caòtic. Cal dur set claus variats, tascons, aliens i friends. L'aproximació és similar a l'anterior, i el descens es fa en ràpel, tot deixant una baga a la punta de l'agulla i des d'un espit col·locat més avall fins al collet (35 m). A partir d'aquí s'ha de muntar un ràpel llarg per l'interior fins al terra.

Roques del Masmut

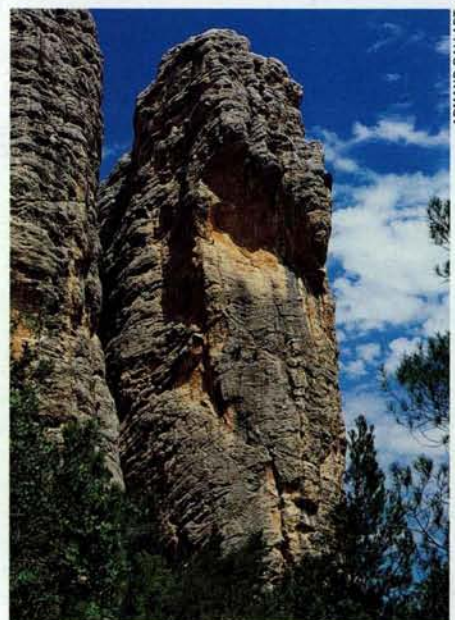
Via Reanimator

A aquest singular miratge rocós de característics esperons, li ha arribat l'hora d'ensenyar-nos els seus racons més amagats i oferir-nos el rocam més consistent, un cop esgotats els evidents pilars meticulosament conquerits des de mitjan anys vuitanta. Una d'aquestes propostes ocultes dintre la canal occidental del Sombretet és la nova línia batejada amb el nom de *Reanimator*, que fa referència a la mítica via Terminator, situada tot just enfront. La seva concepció és una escrupulosa explora-

ció d'un terreny de qualitat, a excepció del característic diedre central, que aparentment sembla el més factible i no ho és amb diferència. Fou oberta els dies 23 i 24 de març del 2006 per Jaume Prat i A. Ballart amb només nou espits en tot el recorregut. Hi destaca un L3 exposat i tècnic, per la mediocre fissura que l'acompanya. Cal portar vuit pitons variats, falques mitjanes, ganxos, aliens i un bon joc de tascons per solucionar la major part dels passos d'artificial.

Via Final Fantasy

Com el seu nom indica, aquest itinerari ens ofereix un final de fantasia: travessar el gran desplom i endinsar-se en la seva pregona xemeneia penjada al buit; la versió moderna de la veïna via Silvia, tot aprofitant un terreny menys evident però molt més atractiu. És una escalada molt llaminera en què sols caldrà equipar el tram d'A2 de la segona tirada, i protegir algun pas puntual a la resta. Cal dur els tascons, un ganxo ample i els camalots fins al núm. 3. Fou oberta els dies 14 i 15 d'abril del 2006 per Josep Enric Castellnou, Xavier Riera i A. Ballart. És de roca molt bona en conjunt, excepte la sortida de R1 i algun tram del L3.

Roques del Masmut. Vista del Sombretet amb les dues vies ressenyades i una cordada a la via Final Fantasy.

Via Teruel Existe

Segurament aquesta via és la que pre-sumeix del millor rocam de tot el Masmut. Oberta en un sol atac el dia 30 d'abril del 2006 per Remi Brescó, Josep E. Castellnou i A. Ballart, ha quedat pràcticament equipada i sols caldrà protegir algun pas aïllat amb tascons o aliens. Hi destaca un L4 prou mantingut i obligat, en què les capricioses formes del terreny ens obligaran a esmer-

çar-nos de valent. És una escalada evident en tot moment evitant tots els bal-mats, que coincideix amb la R2 i R3 (parabolts) d'un projecte de via a la dreta molt més rebuscat d'entrada.

Via Tintín al Masmút

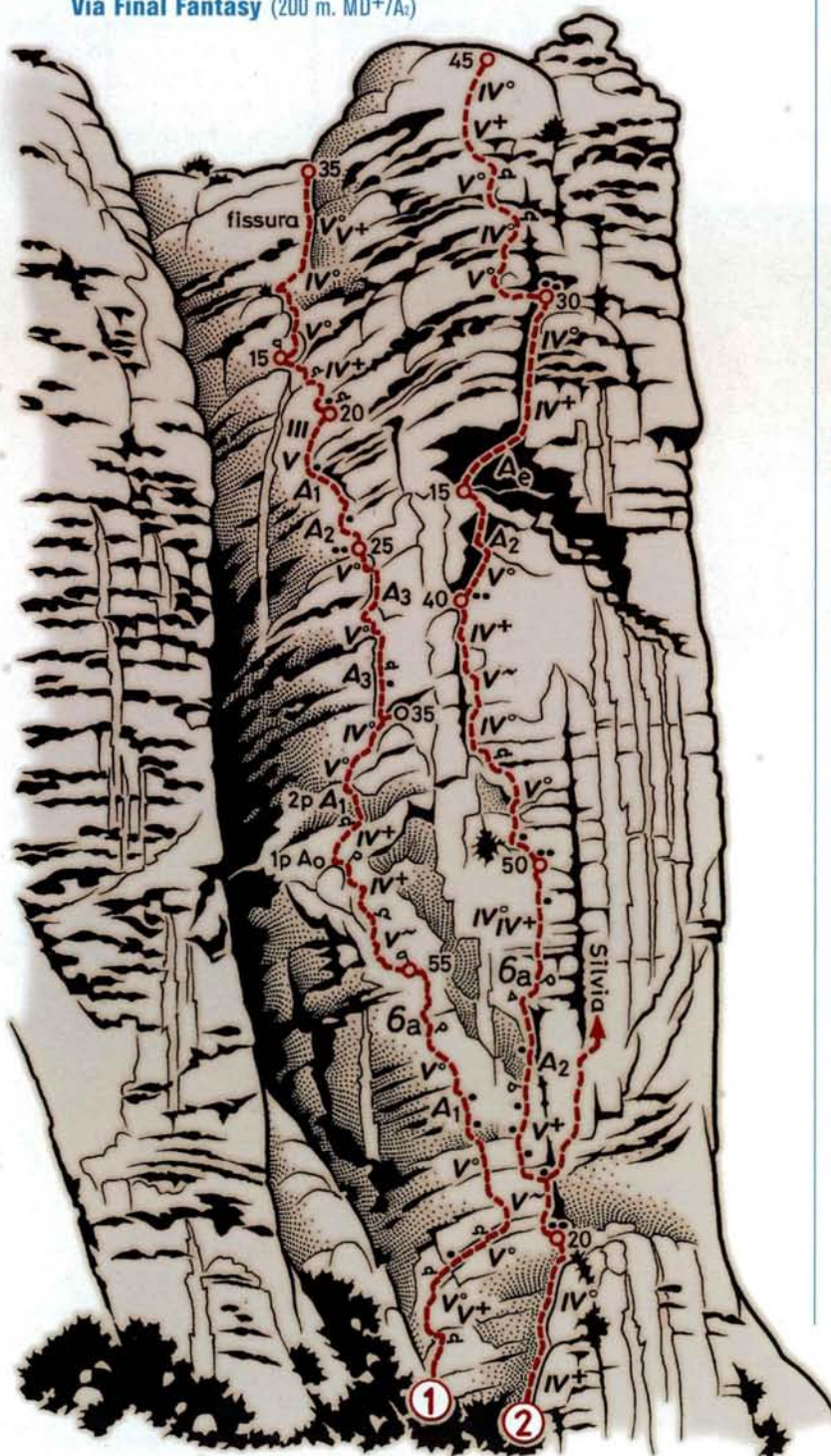
Aquesta via és un petit regal de la paret, un d'aquells itineraris que semblen estar fets expressament per gaudir-los. La roca en tot moment ens condueix en

escalada lliure fins al cim de l'esperó anterior al Sombreteret. El tram més exigent (V+) consisteix a abandonar la canal (R2) i enganxar-se a la paret de la dreta gràcies a una filera de bons còdols -molt atlètic- on s'ha de protegir al gust bàsicament amb l'ús dels tas-cons. Aquesta via fou oberta sense expansions el 26 de març del 2006, i posteriorment foren equipades la R2 i R3 amb un parell d'espits. Jaume Prat i A. Ballart -els autors- creuen que pot arribar a ser un recorregut clàssic de la zona i alhora el menys equipat.

TEROL / Roques del Masmút

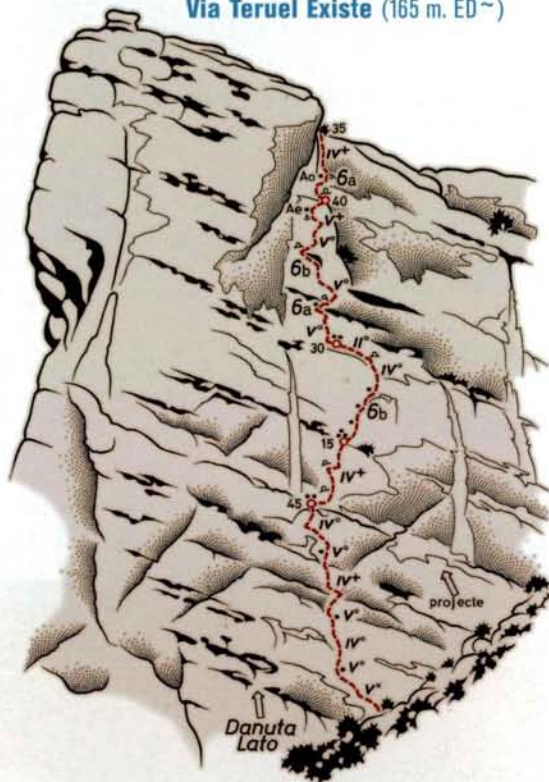
Via Reanimator (185 m. ED ~ A₂)

Via Final Fantasy (200 m. MD+ / A₂)

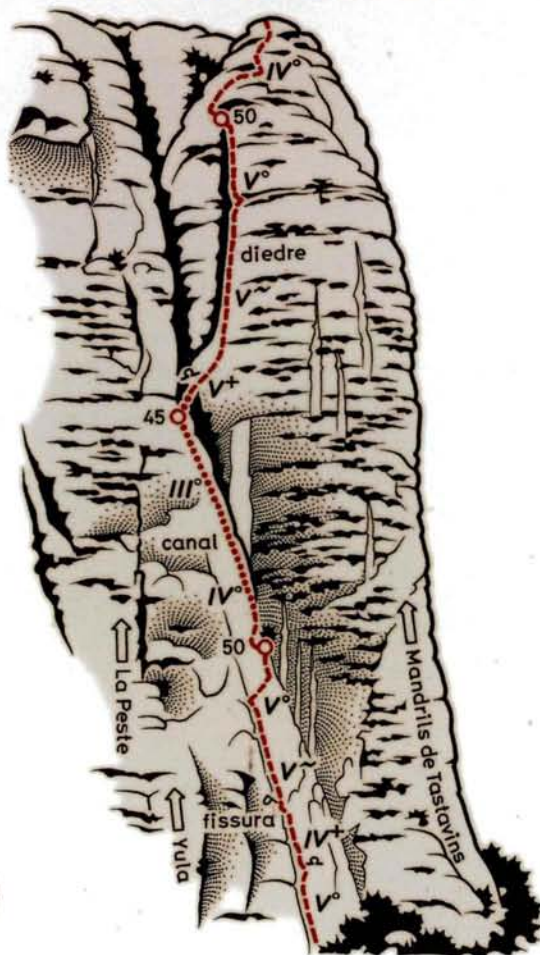
TEROL / Roques del Masmút

Via Teruel Existe (165 m. ED ~)

TEROL / Roques del Masmút

Via Tintín al Masmút (175 m. MD+)

Excursions singulars: resseguir 399 fonts del massís Port

La prolífica editorial Cossetània, que tants volums ha presentat i ens ha enviat per a la nostra biblioteca, en aquesta ocasió ho ha fet amb un esplèndid llibre dedicat a les fonts del massís del Port. És un llibre ricament presentat i il·lustrat amb fotografies en color i d'una qualitat excel·lent amb la intenció de completar i actualitzar una edició de l'any 1999 que portava el títol *Les fonts del Port*.

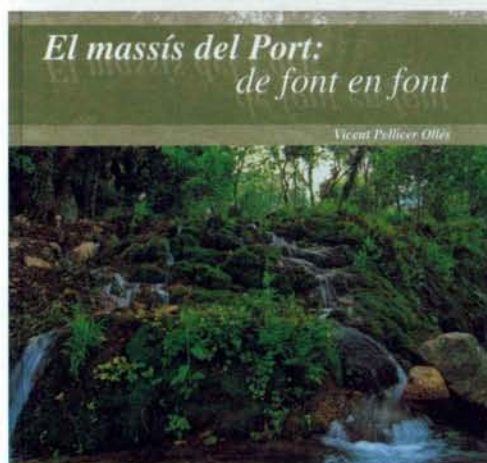
El llibre dedica unes quantes pàgines introductòries a la climatologia, al relleu i a la xarxa hidrogràfica —fonts, bufadors i ullals— i a l'aprofitament de les aigües. A continuació, dividit en els termes municipals del massís, presenta uns

mapes detallats de l'editorial Piolet amb la situació de cada font, i també unes magnífiques fotografies en color de les 399 fonts que s'hi descriuen.

És una obra de gran interès per als amants d'aquesta tan atractiva comarca del Port.

J. B.

Allà a on brollaven
aigües miraculosas,
encara regalen el nèctar
dels déus, que garantia
la vida als habitants del
massís del Port.

El massís del Port: de font en font

Vicent Pellicer Ollés

Cossetània Edicions

Valls (2005)

312 pàgines, amb il·lustracions

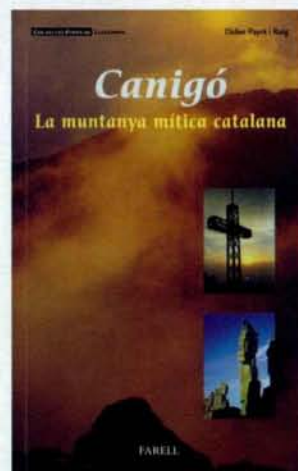
Les llegendes del Canigó

El Canigó és més que una muntanya, i ja des de l'antiguitat ha despertat una extraordinària fascinació i ha generat una gran quantitat de llegendes; per això, ha esdevingut una muntanya sagrada per als catalans.

Aquest llibre ha volgut aplegar totes les llegendes que s'han conservat disperses, de manera que permet fer-ne història des dels seus orígens: la muntanya maleïda, el cavaller Roland, indrets especials, la llegenda de Pere Pinya —que explicaria l'etimologia de Perpinyà—, les creences i les bruixes, sants i monjos, les encantades, senyors i cavallers, homes i dones del Canigó, la influència de Sant Martí del Canigó i del poema de Verdaguer en el coneixement de la muntanya són els temes més destacats relacionats amb aquest emblemàtic massís.

El llibre es completa amb una extensa bibliografia, fonts orals i obres consultades.

J. B.

Canigó

La muntanya mítica catalana

Didier Payré i Roig

Farell Editors

Sant Vicenç de Castellet (2005)

144 pàgines, amb il·lustracions

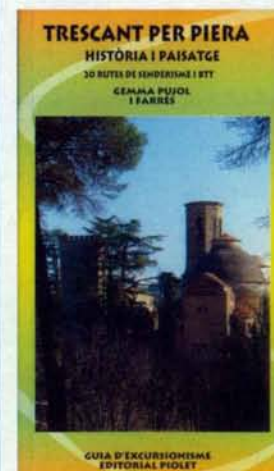
Senderisme i BTT a l'Anoia

Aquesta guia excursionista presenta A vint rutes de senderisme i BBT per la comarca de l'Anoia, la majoria de les quals corresponen al terme de la població de Piera.

Es tracta d'uns itineraris molt variats que es poden fer a peu o en bicicleta de muntanya, ja que recorren paisatges, pobles, masies i castells. Sovint s'hi troben pinzellades de la història de molts indrets.

Cada excursió va precedida d'un resum explicatiu i d'un mapa detallat del recorregut, amb els llocs d'interès històric, l'itinerari i algunes fotos en blanc i negre. Al final del llibre, hi trobem també l'índex florístic i faunístic, a més de la bibliografia recomanada. La utilització d'aquesta guia permet descobrir els paisatges, els pobles, les masies, els castells i tota mena de paratges naturals. Són excursions aptes per a totes les edats; és a dir, rutes molt variades i de diversa dificultat.

J. B.

Trescant per Piera

Història i paisatge

Gemma Pujol i Farrés

Editorial Piolet

Barcelona (2005)

104 pàgines, amb il·lustracions

La gran travessa pel País Basc

Relligat amb espiral, aquest llibre de l'editorial Sua, subtitulat «Viaje a pie por Euskal Herria», presenta una llarga caminada feta en dinou etapes i enllaços des de les capitals, i va adreçat als excursionistes habituats a recorreguts de set hores o més.

És una travessia dissenyada d'oest a est, des del mont Zalama, a Karrantza, fins al cim més alt del Pirineu basc, Hiru Erregeen Mahaia.

Es tracta d'una obra pràctica i de fàcil consulta, il·lustrada amb fotografies en color i amb el perfil de cada etapa, de manera que permet recórrer amb seguretat tot el País Basc gràcies a una completa descripció dels itineraris.

El llibre també inclou un mapa desplegable de tot el país i també un mapa de cada una de les dinou etapes.

J. B.

La gran travessia
Viaje a pie por Euskal Herria
Mikel Tellagorri
Sua Edizioak
Bilbao (2005)
108 pàgines, amb il·lustracions

Una nova guia de la Cerdanya

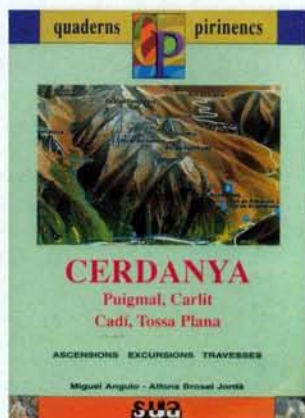
La nova guia de Miguel Angulo i Alfons Brosel inclou tota la comarca de la Cerdanya, tant del vessant sud com del nord. Els itineraris parteixen sempre del territori cerdà i completen 25 interessants propostes per indrets tan emblemàtics com el prat del Cadí, la tossa d'Alp, el Carlit, el Puigpedrós, la coma d'Or i el Puigmal. Al mateix temps, també s'hi ressenyen suggestives travesses, com el circuit dels Puigmals, pel refugi de Malniu, Engorgs o per la vall de la Llosa.

La nova guia de la Cerdanya conté totes les dades pràctiques necessàries per anar per la muntanya. A més d'incloure-hi mapes i croquis, s'hi donen consells útils per convertir les excursions per aquestes valls en dies inoblidables.

La Cerdanya és una comarca única, ja que té una configuració especial que la fa diferent de la resta de valls pirinenques; està constituïda per una plana a més de 1.000 m d'altitud, tancada per massissos granítics al nord (Carlit) i calcaris al sud (Cadí i Puigmal).

La quantitat d'excursions, travesses i ascensions a cims que es poden fer per aquesta regió natural és veritablement espectacular, per això convé tenir aquesta guia a l'abast.

F. A.

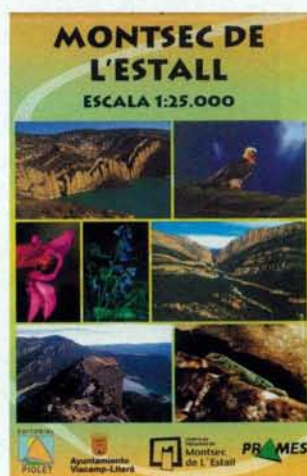
Cerdanya
Puigmal, Carlit, Cadí, Tossa Plana
M. Angulo i A. Brosel Jordà
Sua Edizioak
Bilbao (2005)
Escala: 1:25.000-1:50.000

El Montsec de l'Estall

El Montsec de l'Estall està situat a la comarca de la Ribagorça, la més oriental de les comarques de la província d'Osca. És una zona de gran riquesa natural i paisatgística, però malgrat tot encara és una zona força desconeguda. Es pot passejar pels antic camins que uneixen els pobles i visitar les ermites i els castells repartits per tota la geografia de la zona. També s'hi poden fer excursions a peu i en BTT o navegar en catamarà per l'embassament de Canelles. Indrets tots tan espectaculars com el mateix congost de Mont-rebel.

Per això, aquest mapa que acaba de treure l'Editorial Piolet pretén ser una eina perquè tothom que vulgui endinsar-se en el Montsec de l'Estall ho pugui fer amb tota seguretat i descobrir la bellesa d'aquest paratge natural. Cal dir que la cartografia és excel·lent, ben acolorida, amb ombres i relleu, cosa que permet identificar clarament els accidents de muntanya.

F. A.

Montsec de l'Estall
Editorial Piolet
Barcelona (2006)
Escala: 1:25.000

Altres novetats editorials

Records d'un excursionista

Carles Bosch de la Trinxeria
Pròleg: Neus Aragonès
Editorial Brau, Figueres (2005)
346 pàgines, amb il·lustracions

Pirineos. 1874-1919

Franz Schrader
Pròleg: Hélène Saule-Sorbé
Coordinació i selecció de textos: Eduardo Martínez de Pisón i Eduardo Viñuales
Organisme Autònom de Parques Nacionals Madrid (2005)
513 pàgines, amb il·lustracions

Una altra visió del Vallès

Josep Gordi i Francesc Rom
Col·lecció Descoberta, 9
Publicacions de l'Abadia de Montserrat Barcelona (2005)
140 pàgines, amb il·lustracions

Yo, Henry Russell

Alberto Martínez Embid
Prames. Saragossa (2005)
319 pàgines, amb il·lustracions

Esquí de muntanya. Manual pràctic

Albert Castellet Llerena
Cossetània Edicions. Valls (2005)
208 pàgines, amb il·lustracions

Escalada en hielo en Bielsa

Iñaki Cabo
Ajuntament de Bielsa (2005)
158 pàgines, amb il·lustracions

Euskalabria, sport climbing in the basque country

Diversos autors
Ed. Cuatro Gatos. Bilbao (2005)
384 pàgines, amb il·lustracions

Excursions escollides per Catalunya

30 itineraris d'una jornada
Coordinador de l'edició:
Pep Ribas Xarles
Centre Excursionista d'Esplugues
CIM Edicions SL. Barcelona (2006)
190 pàgines, amb il·lustracions

A peu per les comarques de Tarragona

25 passejades i excursions (vol. III)
Rafael López-Monné
Arola Editors. Tarragona (2006)
163 pàgines, amb il·lustracions

Curses de muntanya

Tercera edició de la «Cuita el Sol»

Aquesta prova esportiva va tenir lloc el passat dissabte 3 de juny als Pirineus pallaresos. Té per objectiu fer competir l'home amb el Sol.

El nombre elevat d'inscripcions per participar en la tercera edició de la «Cuita el Sol» obliga l'organització a limitar-ne les places a 500 corredors, per raons ambientals i organitzatives.

Feliu Izard, responsable de l'organització, explica que «el poble no pot admetre una participació més gran». L'any 2004 s'hi van inscriure 182 corredors; el 2005, 446, i aquest any es va tancar la inscripció als 500 tres setmanes abans de l'inici de la cursa i amb un alt nombre de corredors que, finalment, no hi podran participar.

La cursa, organitzada per l'Ajuntament d'Alins-Vallferrera, l'Entitat Municipal descentralitzada d'Àreu (Pallars Sobirà) i pel Centre Excursionista de Lleida, es va desenvolupar a la localitat d'Àreu-Vallferrera i consistia a sortir de la plaça del poble en el moment de la posta del sol i arribar al cim del Mon-

teixo, de 2.905 m d'altitud, abans que s'amagui l'astre rei. Tots els corredors que quedin atrapats per l'ombra en el desenvolupament de la cursa hauran

de retirar-se de la competició. La prova és puntuable per a la Copa Catalana de Curses de Muntanya.

Aquesta iniciativa esportiva de muntanya té com a punt de partida el llibre *L'edat de les pedres*, de l'escriptor lleidatà Pep Coll, que va ressuscitar la llegenda de l'home que corria més que el Sol, mite situat al poble de Malpui, i

que podria ser el que avui dia s'anomena Àreu. Diu la llegenda que la vigília de la festa major del poble es feia una cursa a peu en què només participaven els solters. Es donava la sortida a la plaça de la localitat coincidint amb la posta del sol, i es tractava d'arribar al cim de la muntanya abans que s'amagués el Sol. El premi consistia a

Imatges de la 2a edició de la competició «Cuita el Sol».

Estada formativa MASSÍS DELS ÉCRINS del 9 al 16 de juliol del 2006

L'Escola de Muntanya del Centre Excursionista de Catalunya ofereix una estada formativa en el magnífic i espectacular massís dels Écrins. La filosofia de l'estada és combinar l'adquisició de coneixements bàsics amb les sensacions de gaudir de l'alta muntanya alpina.

És una voluntat de l'Escola de Muntanya la d'oferir la possibilitat d'apropar els Alps a tots aquells alpinistes que només heu desenvolupat la vostra activitat en l'àmbit dels Pirineus i que voldríeu donar aquest pas endavant. Pensem que és una oportunitat immillorable per fer el salt definitiu.

Informació i reserves

RÀTIO	1 vocal per cada 3 participants.
INSCRIPCIÓ	Del 2 de maig al 27 de juny.
PLACES	12 participants.
TARIFES	350 € socis del CEC 380 € socis d'altres entitats 410 € per la resta d'inscrits.
REQUISITS	Nivell bàsic d'escalada, experiència en alta muntanya, condició física adient per l'activitat.

Programa

SESSIÓ INFORMATIVA

Dijous, 29 de juny a les 20:00 a l'aula Artur Osona.

ACTIVITAT

Ascensió al Dôme de Neige (10-11 juliol)

Es dedicaran dos dies per fer l'ascensió del Dôme de Neige (4.015 m), combinant pràctiques de progressió en glacera i rescat en esquerdas, cramponatge i progressió en neu.

Ascensió al Mont Pelvoux (12-14 juliol)

Es dedicaran dos dies per fer pràctiques de progressió en roca, pràctiques de ràpel i es treballarà tot allò vist en els dies anteriors. Es farà una ascensió al Mont Pelvoux (3.953m).

escollir soltera per a tots els dies de la festa major.

En el cas de la «Cuita el Sol», el premi per als guanyadors és un import en metàl·lic i un guardó especial.

Els participants d'aquesta cursa una distància de 4.000 m amb un desnivell de 1.685 m. El poble d'Àreu està situat a 1.220 m d'altitud i el cim del Montelxo, a 2.905 m.

Durant tot el cap de setmana del 3 i 4 de juny, a més de l'activitat esportiva, a la plaça major del poble d'Àreu van tenir lloc diverses activitats de caire festiu i cultural, enmig d'un mercat de productes tradicionals pallaresos amenitzat amb música tradicional del país dels acordionistes de Sort.

El Centre Excursionista de Lleida pre-tén mantenir una competició d'alta muntanya com a successora digna dels 24 Ral·lis d'Alta Muntanya Ciutat de Lleida que s'han celebrat fins ara.

Josep Cabasses

Patronat de Turisme
Diputació de Lleida

Les fotos de l'Estudi de la Masia Catalana

El temps s'aturà a Villena

¿Qui eren? ¿Què es deien? ¿Festejaven o només conversaven? En tot cas, el moment s'immortalitzà en la foto perfecta, en l'actitud dels protagonistes, en la bella finestra on es dilueix el paisatge, en el contrallum que dona un toc màgic als clarobscurs que envolten la parella.

Potser eren de la casa, potser ell la visitava a ella, tots dos de l'entorn pagès, que s'havien mudat per a l'ocasió. La noia llueix brusa amb tavelles i fa un posat entre tímid i submis —¿o potser un tant avergonyit davant del fotògraf? Ell se la mira i somriu, i aparenta serenitat i aplom, recolzat al bastó, amb el mocador al coll i cofat amb una gorra.

Aquesta bellíssima fotografia pertany al fons de l'Estudi de la Masia Catalana, que va ser actiu des de l'any 1923 fins al 1936. Era constituït per un grup de personatges entusiastes del tema, creat amb el mecenatge del bibliòfil i escriptor Rafael Patxot i Jubert (1872-1964) i amb el guiatge de l'arquitecte olotí Josep Danés i Torras (1891-1955). Es reunien al local del Centre Excursionista de Catalunya, on avui dia es guarden els documents fotogràfics.

El nom de la casa és Villena, i es troba a la vora de Mosqueroles, poblet del terme de Fogars de Montclús, a la comarca del Vallès Oriental. Villena, cognom valencià, és el nom d'una població de parla castellana de l'Alt Vinalopó, al País Valencià. Recordem també la remarcable escriptora valenciana Isabel de Villena (1430-1490). La masia és antiga, de planta baixa i un pis i amb la teulada de vessant sobre la

façana, que és arrebossada i en la qual destaca, com a element més noble de la masia, la finestra gòtica d'arc conopial situada sobre la porta d'entrada, finestra que en la fotografia mostra el gran finestró de fusta de roure amb el finestró sota del qual hi ha penjades un parell de botes de feinejar.

Rep el nom de *festejador* el pedris situat al costat de la part interna de la finestra. Era propi de les masies d'arquitectura tradicional i a Catalunya el trobem sobretot a les cases d'entre els segles XIV i XVII. Era un lloc idoni per conversar. L'interior d'aquesta masia s'ha modificat i avui aquests festejadors ja no hi són.

La fotografia va ser feta l'any 1927 per Josep M. Armengol i Bas, que va viure a Terrassa i a Barcelona. Es va fer soci

del CEC l'octubre del 1904, però a causa d'algun parèntesi es tornà a donar d'alta a l'entitat el gener del 1911. Formà part de la Secció de Fotografia.

En l'època de la imatge vivien a la casa els masovers Segimon Garriga i Adela Canadell, però ignorem els noms de la parella del finestró. Els propietaris de la masia i la finca han estat sempre la família Riu, que viu a Sant Esteve de Palautordera. Remarquem que, tot i que el material gràfic de l'Estudi de la Masia està dedicat preferentment a l'arquitectura exterior de la masia, una bona part tracta també de la vida del mas a l'ex-terior —feines del camp, activitats de la masia, personatges singulars— i de l'interior —sales, dormitoris, entrades, cuines, cellers, golfes, etc., que constitueixen un testimoni molt valuós de la vida rural a primeries del segle XX.

Anna Borbonet i Macià

Villena. Josep M. Armengol i Bas, 1927 (ref. 75/333).

CENTRE MÈDIC

factorFísic

Muntaner 231.2n
08021 Barcelona
Fax 932 022 435
info@factorfísic.com

Treballem amb mútues
Condicions especials per als socis del CEC

www.factorfísic.com

Tel. 932 023 197

Medicina de l'esport i muntanya

Revisions mèdiques i esportives

Medicina general i pediàtrica

Traumatologia

Publicacions

Presentació de la «Ruta de les llibertats. Passejades per la Barcelona èpica»

El 20 de gener proppassat va tenir lloc a la sala d'actes del Centre la presentació del projecte «Ruta de les llibertats. Passejades per la Barcelona èpica», original dels autors Alfred Bosch, historiador i escriptor, i Josep Melero, geògraf i documentalista.

Els parlaments van ser a càrrec de Josep Manel Puente, president del Centre, que els va donar la benvinguda en nom de l'entitat i els va agrair la tria de la nostra seu per fer aquesta presentació. A continuació, els autors van explicar el seu projecte, que consisteix en unes passejades temàtiques per la ciutat de Barcelona, en què desfilaran els seus dos mil anys d'història, des dels romans fins a avui dia, i evoca, sobretot, la tradició de lluita dels barcelonins en defensa de les llibertats, de la seva identitat i dels seus drets socials.

Aquestes passejades seran descrites

en una guia dividida en sis blocs principals, cada un dels quals contindrà una o diverses passejades —d'un parell a tres hores de durada— i inclourà des de grans moments històrics fins a anècdotes poc conegudes.

La cloenda de l'acte va ser a càrrec de Jordi Portabella, segon tinent d'alcalde i president de l'Institut del Paisatge Urbà i la Qualitat de Vida de l'Ajuntament de Barcelona, impulsor del projecte, que va glossar l'especial sensibilitat de la institució en la promoció del patrimoni històric i cultural de la ciutat, com ho demostren la Ruta del Modernisme, la Ruta Verdader, la Ruta Gaudí, L'Eix Blau, la Ruta del Disseny BCN, etc., endegades des del 1997.

Finalment, per acabar l'acte, es va oferir un refrigeri als assistents.

Lluís Willaert i Garcia

Presentació a la sala d'actes del Centre de la «Ruta de les llibertats. Passejades per la Barcelona èpica». D'esquerra a dreta: Alfred Bosch, Jordi Portabella, Josep Manel Puente i Josep Melero.

Crònica d'esquí nòrdic

34a König Ludwig Lauf, Oberammergau (febrer del 2006)

La Secció d'Esquí Nòrdic participa anualment, de forma col·lectiva, des de fa anys, en una prova internacional. Aquest any vàrem triar la 34a edició de la König Ludwig Lauf, que es desenvolupa a Oberammergau i Ettal (Baviera). És la quarta ocasió que la Secció participa en aquesta prova, que s'inscriu dins la Worldloppet —federació internacional d'esquí de fons en la versió de marató.

La cursa s'organitzava així: el dissabte 4, 23 i 50 km en estil lliure, a més de la prova de participants d'entre 7 i 14 anys de 5 km; i el diumenge 5, la prova de 23 i 50 km en estil clàssic.

Totes les curses començaven a Ettal i finalitzaven a Oberammergau, seguien la Deutsche Alpenstrasse, passant pels veïnats de Graswang i Rahm, implantats a la vall que formen els Ammergauer Alpen, serralada formada per muntanyes de més de 2.000 m, presidides pel Zugspitze (2.960 m), punt culminant d'Alemanya fàcilment accessible tant des d'Alemanya com des d'Àustria.

La prova té un recorregut comú fins al km 12,5, mentre que la de llarg recorregut continua vall amunt fins a passar pel famós castell de Linderhof —fet construir per Lluís II de Baviera entre el 1869 i el 1879, dins la reserva de caça que els reis de Baviera tenien en aquella zona—, la de 23 km inicia el retorn enfilant la vall d'Oberammergau, recorregut que torna a ser comú per a les dues proves en els 10 km darrers.

En l'edició d'enguany, aquesta prova va assolir un rècord d'inscripcions: 4.116 corredors. En les proves que es varen

realitzar el dissabte dia 4 de febrer, la de 23 km estil lliure va comptar amb una participació de 682 corredors —dels quals dos eren del CEC, d'un total de tres catalans i quatre de l'Estat; la prova de 50 km d'estil lliure no va tenir cap representat del CEC entre els 826 participants —tres catalans i sis de l'Estat. En les que es varen realitzar el diumenge 5 de febrer, la de 23 km d'estil clàssic va comptar amb la participació de 531 corredors, dels quals dos eren del CEC, únics representants catalans i de l'Estat. La prova de 50 km estil clàssic, amb 1.508 participants, va comptar amb la participació d'un membre del CEC, d'un total de tres catalans i tretze participants de l'Estat. La prova de 7 a 14 anys, que es va fer el dissabte, va tenir una participant del CEC, que era l'única catalana i de l'Estat, d'un total de 228 participants. Les curses es

Jovellanos, 9, 4t. 2a.
Cantonada Pelai
(Plaça Catalunya)
Barcelona
Tel 93 317 08 52

Aragó, 406
Esc. A, 1r. 5a.
Cantonada Nàpols
Barcelona
Tel 93 265 82 55

Centres Implantologia i Estètica Dental Clínicas Dentals

Dr. Eugenio Cánepa Sánchez - Col. n. 1982 **COE**
Més avantatges per a socis i familiars directes del CEC

1a. visita i
1a. Profilaxi
gratuïta

Descomptes especials
25% en tots els tractaments
30% en implantologia i ortodòncia
Especialistes en Implantologia i Estètica Dental

Acceptem totes les mútues
Finançament: 12 mesos sense interessos i fins a 5 anys

**15 anys al servei
de la salut bucodental**

van desenvolupar amb temperatures d'entre 4 i 14° sota zero, tot i que el diumenge va lluir el sol durant tot el recorregut.

La població on estàvem hostatjats, Ettal, era el punt de sortida de la cursa, i Oberammergau, població molt propera per carretera, era el punt d'arribada. Molt a prop de totes dues hi ha Garmisch-Partenkirchen, famosa perquè disposa d'unes esplèndides instal·lacions d'esquí, a més de ser un centre de turisme estival de Baviera. També és coneguda pels campionats de salts d'esquí i pels Jocs Olímpics del 1936. A grans trets, podem destacar les característiques següents d'aquestes poblacions:

ETTAL. Població situada a 877 m d'altitud. Famosa per l'abadia benedictina, fundada el 1330 per l'emperador Ludwig der Bayern, construcció d'origen gòtic, transformada posteriorment, a l'època barroca.

OBERAMMERGAU. Població situada a 837 m. d'altitud. Famosa pels treballs artesanals en fusta. Cada deu anys s'hi celebra el misteri de la Passió, tradició en honor a la Mare de Déu. Cal destacar-hi el Gran Teatre de la Passió, del 1930, on se celebra l'esdeveniment; el Heimatmuseum, im-portant per les peces d'artesanía de fusta i pel pessebre de més de 200 figures; el castell de Linderhof -fantasia romàntica del rei Ludwig II de Baviera, inspirada en els palaus més representatius de la reialesa europea-, i els frescos que adornen les cases de la població.

Els participants d'aquest viatge que van representar la Secció d'Esquí del Centre foren: Rosó Cangròs, Isabel Casanellas, Dolors, Mercè Sábado, Teresa Valls, Alba Pich, Emma Pons, Josep Martínez, Valentí Pich i Josep Pons.

Josep Pons (febrer 2006)

Marxes tècniques

V Marxa combinada

El dia 2 d'abril es va celebrar la V Marxa Combinada, oberta a totes les entitats excursionistes, organitzada pel Centre Excursionista de Catalunya. Enguany, l'indret escollit van ser les cingleres que envolten el municipi de Vilanova de Sau. Hi van participar 41 equips d'onze entitats diferents.

Els participants començaven la prova amb el tram de regularitat lliure i feien una volta pel sector situat a l'est de Vilanova de Sau; un recorregut plaçid, entre camps, bosc i alguns trams de riera. A la casa de colònies El Company, hi havia la neutralització de l'esmorzar. Després venia el tram d'orientació que va portar als participants al puig de Casadevall, situat a la cinglera que domina el poble. En aquest tram hi va haver la desqualificació de nou equips, que van prendre un camí equivocat i no van passar per un control de regularitat. Un cop a dalt de la cinglera, els participants podrien gaudir d'unes magnífiques panoràmiques sobre la vall de Sau.

Una mica més enllà del puig de Casadevall, començava el tram Dufour. En aquest tram, els participants, brúixola en mà, entraven al pla de Santa Margarida, on els viarans de ramat són molt abundants, per fer cap a una pista que els portava a les ruïnes de Santa Margarida d'Ardola. Aquesta ermita va ser destruïda l'any 1936 i el bandoler Rocaguinarda hi va viure un episodi de la seva història. A partir de l'ermita, el sender portava els equips a fer l'ascensió al puig d'Alfar, cim de rocs, forats, balmes i parets que surten de l'alzinar. Aquest sector és un indret molt agradable per caminar. El cim és també una magnífica talaia. Hi trobem vies d'escalada, algunes equipades amb material

molt antic. En arribar a la roca, una canaleta portava als participants a un collet des d'on se seguia la carena. Una roca foradada marcava l'inici de la darrera pujada fins al cim. El descens per una altra canal i el pas per la bauma portava els equips al capdamunt del pla de Santa Margarida i una mica més enllà començava el tram d'orientació per descripció. Aquest tram era gairebé tot en descens, pel camí del Cargol, on es poden distingir restes d'empedrat. Els participants arribaven a la masia de la Font i d'allà ja es feia cap al GR que els portava a la plaça Major.

L'Associació de Turisme de Vilanova de Sau va oferir, molt gentilment, un refrigeri als participants, que van aprofitar aquesta estona per comentar les impressions de la caminada. Un dinar de germanor amb controls i participants va ser previ a l'acte de lliurament dels

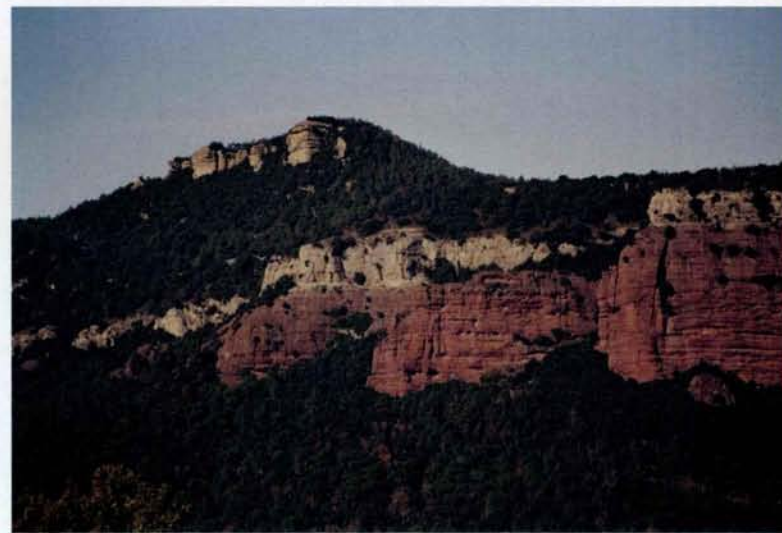
trofeus i obsequis que va cloure una magnífica jornada de muntanya.

Cal agrair la col·laboració a tots els companys del Centre que van ser als controls i a les cases comercials que, d'una manera o altra, han fet la seva aportació: Associació de Turisme de Vilanova de Sau, Embotits Fussimanya, Associació de Cases de Colònies de Catalunya, Cerclesport, Editorial Alpina i Panrico.

Els guanyadors de la Marxa van ser Roger Domingo i Xavier Rubió, del Foment Excursionista de Barcelona; en segona posició van quedar Atilà Costa i Jordi Altarriba, del Club Centre Excursionista d'Avinyó, i Jordi Planas i Marta Vila, del Club Excursionista de Ripoll, van ocupar la tercera posició. L'equip guanyador fou el Club Centre Excursionista d'Avinyó.

Joan M. Vives

Cim del puig del Far i la roca del Migdia.

www.balmaat.com

**Anem a trencar
ESQUEMES**

**1 MODA ROBA
TÈCNICA**
Gran Via C.C., 531
08011 Barcelona

**2 ESQUÍ
I TEMPS LLIURE**
Gran Via C.C., 527
08011 Barcelona

3 ACAMPADA
Comte d'Urgell, 72
08011 Barcelona

**4 MUNTANYA
TÈCNICA**
Comte d'Urgell, 76
08011 Barcelona

VENDA A DISTÀNCIA
SERVEI
24
HORES
per al material del nostre equipatge

Tel. 934 548 309 • 08011 Barcelona
e-mail: balmaat@balmaat.com

CURSETS I SORTIDES
Escalada • Raquetes
Barrancs • Senderisme
Esquí de muntanya
Alta muntanya • Glaç
NOVETAT CAIAC

El camí ral de Barcelona a Manresa

- La Barata
- Collet Estret
- Coll de Daví
- Els Hostalets de Daví
- Sant Jaume de Vallhonesta
- El Pont de Vilomara

El camí ral de Barcelona a Manresa és una ruta històrica que va ser vigent fins ben entrat el segle xx, fins que els traguers van ser desplaçats per l'entrada en funcionament del ferrocarril de Barcelona a Manresa per Terrassa i les comunicacions per carretera.

Avui, l'única presència viva és el caseriu de la Barata, que havia estat hostal. Ara només és lloc de residència.

L'itinerari

0.00 h La Barata. No hi podem passar sinó que hem de seguir uns 150 m amunt per la carretera, on una fita metàl·lica a l'esquerra ens indica el trencall d'accés al camí ral. Uns metres més amunt entronquem amb el sender i el seguim per la dreta, mentre que a l'esquerra deixem el tancat de la Barata. Unes passes més endavant es deixa un corriol a mà esquerra. El nostre camí ascendeix suaument en direcció W, passem de llarg un corriol que ens ve per la dreta i a continuació travessarem dos torrents.

0.15 h Bifurcació. Anem pel ramal de l'esquerra (SW). El de la dreta mena a la font de les Cantarelles per un camí de pla.

0.17 h Nova bifurcació. Continuem per l'esquerra (SW).

0.20 h Seguim per la dreta. Ara el camí inicia un seguit de llacades per entremig de la pineda. Després remunta un coster rocós entre codines i amb vista al penyal de Castellsapera. Continuem amunt tot fent un parell més de recolzades.

0.28 h Fem camí per damunt d'un llom per entre codines d'una pineda aclari-

sada amb brolla de farigola i romani. Seguim vers l'W i assolim la carena que fa de divisòria de vessants i que per mitjà del collet Estret, que hem deixat a l'esquerra, enllaça Castellsapera amb el turó de la Carlina.

0.37 h El camí es divideix en dos; prenem el de la dreta. La vista s'estén al llarg de Sant Llorenç del Munt. De seguida trobem una fita amb indicacions. Continuem direcció W.

0.41 h En aquest punt de carena deixem l'aiguavessant de la riera de les Arenes i el terme de Terrassa per passar al de Vacarisses junt amb els vessants ponentins de la serra de l'Obac. Ara, per la dreta, es voreja el penyal allargassat de Castellsapera pel costat de ponent i amb vistes al sot de la Portella, la carena del Paller de Tot l'Any i Montserrat.

0.50 h Deixem la carena de Castellsapera, dorsal de la serra de l'Obac, per prendre la del Paller de Tot l'Any, que s'inicia en direcció W i que no deixarem en tota l'excursió. Tot i les diverses bifurcacions del camí, mai no ens n'apartarem.

1.03 h Bona vista sobre els Alts de la Pepa. A continuació, en lleugera davallada entre l'alzinar, voregem el Paller de Tot l'Any per sota i per la dreta.

1.12 h Tornem a petjar la carena. Una fita metàl·lica assenyalava l'accés a la font del Lladre. Cal desgrimpant per arribar-hi. Es troba dins d'una pregonja balma. Darrere nostre resta el Paller de Tot l'Any i des d'aquí contemplem les esplèndides vistes sobre les barrancades i els boscos de Rellinars i Vacarisses junt amb la retallada carena de Montserrat.

1.18 h Bifurcació en un pelat de la carena; prenem el de la dreta. El nostre camí segueix en un descens suau entre alguns fragments de paviment enllosat i restes de murs de contenció. Al cap de poc, una altra bifurcació presidida per unes roques rogenques; seguim per la dreta. Magnífica vista sobre l'arrodonit castell de Bocs.

1.26 h Coll de Daví. Després d'una baixada pronunciada ens plantem en aquest coll llegendari amb ressons de sagnants escames dels bandolers. El travessarem i seguim pel camí del mig, que plana i fa un retomb vers el N tot passant per trams suportats per murs de contenció alternats amb passos excavats a la roca i abocats sobre l'ample i profund torrent. Des d'aquí tenim bones vistes sobre les laberíntiques afraus de l'Espluga i de Mata-rodon. Uns minuts més endavant es passa a frec de l'avenc del camí Ral, i a continuació per un tram ascendent ben empedrat i força obac, el sender ens du de nou a uns amplis replans careners entre espais oberts. Aquí s'enllaça amb un camí carreter (NW) que després trenquem a la dreta entre antics conreus.

1.53 h Les ruïnes dels Hostalets del Daví, un dels hostals de més anomenada, encara que de proporcions més reduïdes. Bona panoràmica a banda i banda, sobretot pel que fa a la serra de l'Obac. El camí Ral, ara ben ample, segueix avall per la carena (NW). Es passa per una torre elèctrica.

2.02 h Coll de la Morella. A sobre, el turó de la Morella coronat per una roca de formes regulars. Ens creuem amb el camí de Mura a Rellinars. A partir d'aquí alternem el nostre itinerari en una banda i l'altra de la carena.

2.27 h Coll de Gipó. Ara el camí es desdibuixa per entremig d'un coster amb restes d'empedrat dalt la carena, que segueix després per un altre de carreter que continua per l'obaga.

2.54 h Sant Jaume de Vallhonesta, la gran masia, ara en ruïnes. Davant mateix, l'ermita, i a darrere, la font. El camí segueix per la dreta, encara que també hi podem passar per dins, per entre les voltes de les cavallerisses. Tot seguit remuntem un esperó rocallós per l'esquerra, travessarem un collet i continuem per un corriol amb vistes a la riera de Sant Jaume.

3.16 h En una esplanada coincidim de nou amb l'antic camí ral. Seguim, però, pel de la dreta, que ateny de nou la carena des d'on ja s'albira Manresa. Es deixa un trencall a mà dreta per continuar per un altre tot deixant el camí carreter de l'esquerra. El sender, que esdevé un xic més confós, el seguim entre marges empedrats per carena. De nou, un collet on el camí es bifurca. Deixem el ramal de l'esquerra, que puja a un dipòsit d'aigua. El de la dreta, que és el nostre, davalla pel serrat dels Trons.

4.00 h El Pont de Vilomara. Som al poble del famós pont medieval de nou arcades i 130 m sobre el Llobregat, que ha donat el nom a aquesta població.

Bibliografia:

FERRANDO I ROIG, Antoni. *Cròniques bandoleres de Sant Llorenç del Munt. El camí ral de Barcelona a Manresa*. Barcelona: PAM, 1988. (Cavall Bernat, 15).

Cartografia:

Bages (ICC) 1:50.000.

Sant Llorenç del Munt i serra de l'Obac. Centre Exc. de Terrassa. Escala 1:20.000 (fins a coll del Gipó).

Sant Llorenç del Munt i serra de l'Obac. Ed. Alpina. Escala 1:25.000 (fins poc després de Sant Jaume de Vallhonesta).

Desnivell acumulat:

240 m i 660 m.

Dificultat:

Fàcil.

TRIA LA LENT QUE MILLOR S'ADAPTI A LA TEVA ACTIVITAT

Si vius el sol intensament...

protegeix la teva mirada al màxim

Indosol *elite*

Lents solars graduades d'alta resistència
i protecció total a la radiació solar (UV)

Indosol *polar*

Lents solars polaritzades graduades.
Protegeixen del sol i dels enlluernaments.

Evita els enlluernaments...

amb Indosol Polar

Indosol *sport*

Lents solars graduades de policarbonat.
Protegeixen del sol i dels impactes.

La millor companyia per al futur és la teva.

Una gran companyia és la que arriba al futur abans que les altres. A Endesa estem posant en marxa el futur de més de 22 milions de clients a 15 països d'arreu del món. Som la primera multinacional elèctrica espanyola i continuem creixent per generar progrés i benestar. Per això estem segurs que, amb la teva companyia, arribarem al futur abans que ningú.

